

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR ANTROPOLOGIJOS KATEDRA

EDITA VINICKYTĖ

Tarpkultūrinio ugdymo ir tarpininkavimo studijų programos studentė

**VYRIŠKUMO UGDYMAS IR SOCIALIZACIJA NEFORMALIOJO
UGDYMO ORGANIZACIJOJE: ŠIAULIŲ KRAŠTO SKAUTŲ ATVEJIS**

Magistro darbas

Mokslinė vadovė
prof. dr. N. Mažeikienė

Šiauliai, 2014

SANTRAUKA

Edita Vinickytė

VYRIŠKUMO UGDYMAS IR SOCIALIZACIJA NEFORMALIOJO UGDYMO ORGANIZACIJOJE: ŠIAULIŲ KRAŠTO SKAUTŲ ATVEJIS

Magistro darbas

Šiame darbe nagrinėjamas vyriškumo ugdymas ir socializacija neformaliojo ugdymo organizacijoje, akcentuojant vyriškumo ugdymo būdus ir formas. Tyrimas aktualus ir reikšmingas tuo, kad vyriškumo ugdymas neformaliajame švietime dar nėra tirtas, nors pavienių darbų vyriškumo ar neformaliojo ugdymo temomis rasta.

Tyrimo objektas – vyriškumo ugdymas ir socializacija skautų organizacijoje. *Tyrimo tikslas* – atskleisti, kaip ir koks vyriškumas ugdomas skautų organizacijoje.

Atliekant tyrimą „Vyriškumo ugdymas ir socializacija neformaliojo ugdymo organizacijoje: Šiaulių krašto skautų atvejis“ naudota *kokybinio* tyrimo strategija – *etnografinis* tyrimas. Tyrimo metu taikyti tiesioginio *stebėjimo*, *stebėjimo dalyvaujant* ir *interview* metodai. Naudotas *pusiau struktūruotas* interview: iškelti pagrindiniai klausimai, tyrimui aktualios temos. Siekiant įvykdyti išsikeltus uždavinius ir pasiekti tyrimo tikslą, interview metu gauti duomenys apdoroti, naudojant turinio (content) analizės metodą, gautą informaciją suskirsčius į kategorijas (temas), išryškėjusias tyrimo instrumente, ir į subkategorijas, suvoktas interview metu ir analizuojant gautus duomenis. Turinio (content) analizės metu gauti duomenys interpretuoti taikant fenomenologinį analizės metodą. *Tyrimo dalyvių imtis* – tyrimas vykdytas nuo 2013 m. balandžio mėn. iki 2014 m. gegužės mėn., tyrime dalyvavo moksleiviai skautai ir moksleivių skautų vadovai (atlikti 5 interview su skautų vadovais, 4 – su skautais berniukais, 3 – su skautėmis mergaitėmis).

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad vyriškumas skautų organizacijoje konstruojamas pasitelkiant disciplinarinius metodus, vertybinę sistemą, konkrečius skautų priesaikos tekstus, įstatų sistemą, apibrėžiančią skautų siekiamybes, aktyvią fizinę veiklą, organizacijos ilgametes tradicijas ir ištakas (berniukams skirta organizacija), specifinę skautiškos veiklos aplinką ir visuomenėje vyraujančią iššūkių poreikį. Tyrimo rezultatai patvirtina tyrimo prielaidą, kad skautų organizacijoje ugdomas vyriškumas apima ne tik hegemoninio dominuojančio vyriškumo, bet ir kitas vyriškumo formas.

Darbą sudaro įvadas, 4 skyriai (pirmajame pristatomas vyriškumas kaip vyriškumo studijų objektas, vyriškumo studijų raida, samprata, formos (Connell, Tereškinas), aptariama galia ir disciplina (Foucault), domimasi lyčių stereotipizavimu, socializacija habituacija (Bourdieu, Mažeikienė); antrajame pristatomi skautai kaip neformaliojo ugdymo organizacija, skautijos

atsiradimas, esminiai veiklos ir valdymo principai, aptariami išoriniai organizacijos kultūros elementai, neformaliojo ugdymo esmė; trečiajame – tyrimo imtis, etika, metodai ir metodologija, tyrimo laukas, tyrėjo vieta tyrimo lauke; ketvirtajame analizuojami ir interpretuojami gauti duomenys), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 8 priedai.

SUMMARY

Edita Vinickytė

MASCULINE EDUCATION AND SOCIALIZATION IN NON-FORMAL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS: THE CASE OF ŠIAULAI REGION SCOUT ORGANIZATION

Master thesis

This paper examines masculine education and socialization in non-formal educational organisations. Emphasis is given to masculine education types and forms. The research is relevant and important because masculine education in non-formal educational organisations is not analysed. However, some works about masculinity and non-formal education can be found.

The research object is masculine education and socialization in Scout's organisation. *The goal of this research* – to reveal, how and what kind of masculinity is formed in Scout's organisation.

In research “Masculine education and socialisation in non-formal educational organisations: the case of Šiauliai region scout organisation” *qualitative* research strategy – *ethnographical* research, was used. Direct observation, observation while participating and interview methods were used in the study because most often ethnographical research is based on observation of some kind of human activity, informal conversation or participation in that activity. Half-structured interview was used in the study: the main questions and important topics to the research were raised. In order to achieve the goal of the study, content analysis method was used to analyse data of the research. The received information was divided into groups (topics) and subcategories that were conceived during interviews. The data that was received during content analysis was interpreted using phenomenological analysis method. The study was conducted from April 2013 till May 2014. The participants of the study were schoolchildren belonging to Scouts organisation and their leaders (5 interviews were conducted with Scout's leaders, 4 – with Scout boys, 3 – with Scout girls).

The research revealed that masculinity in scout's organisation is constructed using disciplinary methods, system of values, the texts of Scout oaths, system of statutes, which defines scouts' ambitions, active physical activities, organisation's longevous traditions, origins

(organisation for boys), specific surroundings of scout's activities and demand for challenges, which are present in society.

The present paper consists of introduction and four chapters. The first section introduces masculinity as an object of masculinity studies, its development, concept and forms (Connell, Tereškinas); the power and discipline is discussed (Foucault); attention is paid to gender stereotypes, socialisation, habituation (Bourdieu, Mažeikienė). In Section Two Scout organisation, as non-formal educational organisation is presented; the formation of it; the main features of activities and management; outer organisation's culture elements and the significance of non-formal education are also discussed. Section Three presents research's sample, ethics, methods and methodology, the field of study and the place of researcher in it. Section Four analyses and interprets given data. Finally, conclusions, recommendations, list of references and 8 appendixes are provided.

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. VYRIŠKUMAS – VYRIŠKUMO STUDIJŲ OBJEKTAS.....	13
1.1. Vyriškumo studijų raida ir vyriškumo samprata.....	14
1.2. Vyriškumo formos.....	16
1.2.1. Hegemoninis vyriškumas.....	17
1.2.2. Nehegemoninis vyriškumas.....	20
1.3. Vyriškumas, galia ir disciplina.....	22
1.4. Lyčių lygiavertiškumas ir stereotipų problema. Vyriškumo ugdymas ir socializacija.....	26
1.4.1. Lyčių stereotipai ir lygiavertiškumas.....	26
1.4.2. Vyriškumo formavimo(si) bruožai.....	28
2. SKAUTAI – NEFORMALIOJO UGDYMO REALIZACIJA.....	31
2.1. Skautybė pasaulyje ir Lietuvoje.....	31
2.2. Neformaliojo ugdymo reikšmė.....	40
3. METODIKA IR TYRIMO ORGANIZAVIMAS.....	43
4. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ.....	48
4.1. Organizacijos veiklos pasirinkimo specifika.....	48
4.2. Organizacijos kultūros išskirtinumas.....	55
4.3. Disciplinos raiška skautų organizacijoje.....	63
4.4. Vyriškumo ugdymas ir raiška skautų organizacijoje.....	68
DISKUSIJA.....	76
IŠVADOS.....	78
REKOMENDACIJOS.....	80
LITERATŪRA.....	81
PRIEDAI.....	85
1 PRIEDAS <i>Pamatiniai klausimai skautų vadovams</i>	86
2 PRIEDAS <i>Pamatiniai klausimai moksleiviams skautams</i>	88
3 PRIEDAS <i>Refleksyvūs dienoraščiai</i>	90
4 PRIEDAS <i>I 10 interviu pavyzdys</i>	98
5 PRIEDAS <i>Jaunesniųjų skautų patyrimo programa</i>	109
6 PRIEDAS <i>Informantų lentelė</i>	112
7 PRIEDAS <i>Sutikimas</i>	113
8 PRIEDAS <i>Iliustracinė medžiaga</i>	114

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Ugdytas yra vienas svarbiausių komponentų individo gyvenime, vienaip ar kitaip lemiantis veiklą ir mąstymą, supratimą apie pasaulį, socializaciją, ir nėra apsiribojęs vien rūpinimusi vaiko intelektualinėmis galiomis. „Vaikų ir jaunimo socializacijos programoje“, įgyvendinamoje 2004–2014 m., teigiama, kad „ne visuomet tinkamai ugdomi ir užimami mokymosi motyvaciją turintys vaikai ir jaunimas“, todėl akcentuojamas vaikams ir jaunimui socialiai teisingas saviraiškos ir laisvalaikio užimtumo galimybių sudarymas, vaikų ir jaunimo pilietinės kultūros ugdymo skatinimas, vaikų socializacijos vasarą formų įvairovės plėtojimas, skatinamas užimtumas atostogų metu (vasaros stovyklos) ir pan. (Vaikų ir jaunimo socializacijos programa, 2004, elektroninis variantas). Taigi orientuojamasi į vaikų lavinimą įvairiais būdais ir skatinant juos dalyvauti įvairioje veikloje.

Atliekama ir nemažai tyrimų, parodančių jaunimo dalyvavimą visuomeninėse organizacijose (dalis jų atliekami Lietuvos Respublikos, toliau – LR, Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu). Tyrime „16–24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas“ nurodoma, kad „asociacijų (visuomeninių organizacijų) ir savivaldos veikloje dalyvauja apie trečdalis (31 proc.) 16–24 metų amžiaus jaunimo. Pastebėta tendencija, kad didėjant jaunimo amžiui, jų aktyvumas mažėja“ (16–24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas, 2006, 62, elektroninis variantas).

Socializacija svarbi tuo, kad yra kaip visuminis aplinkos poveikis, sudarantis sąlygas vaikui „dalyvauti visuomenės gyvenime, suvokti jos kultūrą ir atlikti tam tikrus socialinius vaidmenis“ (Juodaitytė, 2003, 28). Tai siejasi ir su ugdymu, bet yra kur kas imlesnis dalykas nei ugdymas, kuris suprantamas kaip kryptinga suaugusiojo veikla, kuria siekiama „skiepyti vaikams pageidaujamus socialinius bruožus ir savybes“ (Juodaitytė, 2003, 28). Taigi socializacija ir ugdymas padeda vaikui įsijungti į visuomenės gyvenimą ir yra suprantamas kaip tam tikras socialinis kultūrinis darinys.

Ugdymas tiek mokykloje, tiek už jos ribų yra svarbus kiekvieno žmogaus gyvenime. Globalizacija, informacinės visuomenės formavimasis verčia ugdytinius ir ugdytojus ieškoti įvairių priemonių, kaip ugdymą plėtoti ne tik mokyklose, bet ir už jos ribų, rezultatus pagerinti, o bendruomeniškumą išsaugoti. Šių reiškinių pasekoje atsiranda ir **neformalaus ugdymo** sąvoka, paliečianti įvairias nevyriausybinės organizacijas, jų vidinę kultūrą, komunikaciją ir vaidmenį ugdytiniui. Neformalusis ugdymas Lietuvoje tirtas įvairiais aspektais: nagrinėjamas socializacijos kontekste (Barkauskaitė 2001, Kvieskienė 2000, 2003, 2005), analizuojamos jo formos ir būdai (Dapkienė 2000, Ramaneckienė 2002, Ratkus 2000, Survutaitė 2004), bet

daugiausia darbų skiriama konkrečios ugdymo srities (sporto, dailės, muzikos ir kt. būrelių) analizei (Kaluinaitė 2002, Kurienė 2002, Makarskaitė 1998, Narkevičienė 2000, Pečeliūnas 2001, Tilindienė 2000 ir kt.). Nepaisant to, mažai dėmesio neformaliajame ugdyme skiriama lyčių studijoms. „XX a. antroje pusėje lyčių studijos tapo ta filosofine, socialinių mokslų sfera, kurioje išryškėjo didžiausi intelektualiniai posūkiai, svarbiausi filosofiniai sprendimai, lėmę kitų humanitarinių ir socialinių mokslų pokyčius: kalbotyros, psichologijos, edukologijos, antropologijos, sociologijos, ekonomikos, politikos mokslų“ (Mažeikis, 2008a, 4).

Šiame darbe aktuali **skautų organizacija**. „Lietuvos skautija yra Lietuvos visuomeninė, laisvanoriška, nepolitinė organizacija, veikianti pagal įstatuose suformuluotus tikslus, principus ir metodą. Ji atvira Lietuvos gyventojams nepriklausomai nuo jų rasės, tautybės, religijos, lyties ar visuomeninės padėties“ (Skautai. Pramoga su tikslu. Apie Lietuvos skautiją, elektroninis variantas). *Tarpkultūriškumo* atžvilgiu skautų organizacija nėra vienoda, skautus ir jų kultūrą galima aptarti tiek nacionaliniu, tiek tarpvalstybiniu lygmeniu, nes Lietuvoje veikiančios skautų organizacijos skiriasi ne tik viena nuo kitos, bet ir nuo organizacijų, veikiančių už Lietuvos ribų. Todėl šiame magistro darbe aktualus ir tarpkultūriškumas. To pavyzdys yra ir Lietuvoje veikiančių skautiškų organizacijų, asociacijų, vienetų ir pan. veikla. Lietuvoje veikia Lietuvos skautija (LS), kuri skirstoma pagal kraštus į Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus krašto skautus. Taip pat kaip Lietuvos skautijos padaliniai yra ir oro skautų ir jūrų skautų konferencijos (neturi konkrečios geografinės vietos). Tyrimo metu orientuotasi į Lietuvos skautijos padalinio Šiaulių krašto skautus. Be Lietuvos skautijos Lietuvoje taip pat veikia Lietuvos skautų sąjunga (LSS), Žemaitijos skautų organizacija (ŽSO), Studentų skautų organizacija (Studentų skautų korporacijos „Vytis“ ir Akademinė skaučių draugovės) ir pan. Taigi akivaizdus galimas ir esamas organizacijos kultūros skirtingumas Lietuvoje, bet skautai skiriasi ir užsienyje. To pavyzdys yra ir JAV skautai, kurie keičia esminius principus ir toleruoja, leidžia skautiškoje veikloje dalyvauti ir homoseksualiems vaikiniams: „jaunieji skautai nubalsavo už draudimo prieš homoseksualius narius panaikinimą. Tačiau draudimas skirti vadovais suaugusius homoseksualumo neslepiančius asmenis liks“¹ (BBC informacija). Panašiai keičiasi organizacija ir D. Britanijoje, kurioje iš pradžių skautų judėjimas buvo įsteigtas pasiremiant krikščioniška mąstysena, bet pastaruoju metu skautai priima kitų tikėjimų šalininkus kaip visateisius narius: „daugiau kaip 40 metų egzistavo alternatyvios priesaikos versijos, leidamos musulmonams išreikšti ištikimybę Alachui, o induizmo sekėjams – Dharmai. Šiais metais buvo įvesta nauja uniforma su laisvai pasirenkamu galvos

---

¹ Informacija pateikta remiantis: *JAV jaunieji skautai nuo šiol – už homoseksualius narius* [žiūrėta: 2014–05–14]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/jav-jaunieji-skautai-nuo-siol-uz-homoseksualius-narius.d?id=61462086>>.

apdangalu musulmonų mergaitėms, o ne Britanijos gyventojams leidžiama pakeisti priesaikos frazę „pareiga Karalienei“ į „pareiga šaliai, kurioje aš dabar gyvenu“². Taigi tarpkultūriškumo atžvilgiu skautai yra pakankamai skirtingi tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ir skirtingai prisitaiko prie tarpkultūriškumo problemų, todėl tikslinga juos patarti ir šiame darbe.

Skautų organizacija neformaliajame ugdyme svarbi ne tik kaip tradicinių vertybių puoselėtoja, bet *pažįstama ir kaip sukarinimo, disciplinos* aktualizuotoja praktinės veiklos metu, kurioje atsiskleidžia tam tikras **vyriškumo** modelis. Tam tikri vyriškumo modeliai pasireiškia kiekvienoje visuomenėje ar socialiniame kontekste, o, kaip teigia R. W. Connell, dažniausiai kultūriškai dominuoja hegemoninis vyriškumas (Connell, 1993, Tereškinas, 2004). Todėl darbe ir tiriamas reiškinys – vyriškumo konstravimas, ugdymas ir socializacija neformaliajame ugdyme.

Įsigalėjus feminizmui ir vyrams sunerimus, kad berniukai (jų vaikai) gali perimti kitas vyriškumo formas (nebeturėti progos išmokti būti „tikrais“ vyrais), pradėtas siūlyti naujas vyro idealas, išryškinantis moralinį ir fizinį įtvirtinimą. „Palyginti su ankstesniu vyro idealu, šlovintu kai kuriuos pasyvius bruožus, pavyzdžiui, gailestingumą, taupumą ir stropumą, dabar veikiau renkama energiją, jėgą ir savitvardą. Teodoras Roosveltas tampa „stulbinamai vyriško vyro“ modeliu: gundantis, individualistas, atletiškas, mokantis tvardyti ir, reikalui esant, agresyvus“ (Hantowe, 1978 iš: Badinter, 2003, 127). Galima teigti, kad šis susirūpinimas prisidėjo ir prie berniukų skautų institucijos atsiradimo (JAV prezidentas buvo ir organizacijos garbės prezidentas). Pasak E. Badinter, organizacijos tikslas buvo iš mažų berniukų padaryti didelius vyrus ir kovoti su feminizuojančiomis jėgomis, todėl vienodo amžiaus berniukai buvo vienijami į sargybos būrius, už kuriuos atsakydavo suaugęs vyras, skatinantis komandinę dvasią ir vyriškumą įvairiomis formomis, netoleruojant sumoteriškėjimo, o „išbandymai, iššūkiai, drausmė, moralinis griežtumas ir ypač gyvenimas bendrai be jokių moterų yra skautizmo matmenys“ (Badinter, 2003, 127). Taigi skautai įkuriami ne tik gelbėjant berniukus nuo miesto civilizacijos supuvimo ar tuometinių karinių R. Baden-Powell tikslų, bet ir dėl galimybės išreikšti vyrišką viršenybę organizacijoje.

Šis magistro darbas taip pat aktualus dėl lyčių ir **vyriškumo studijų** (angl. *masculinity studies*) **padėties** mūsų šalyje. Kaip teigia A. Tereškinas, „nors lyčių studijos jau įtvirtintos kaip prioritetinga tyrimų sritis, jos išlieka rudimentinės. Lyčių tyrinėjimais užsiima ne itin daug mokslininkų“ (Tereškinas, 2011, 11). Taigi vyrų ir vyriškumo studijos dar nėra pakankamai išplėtotas tyrimų ir pedagogikos sritis. Itin mažai dėmesio skiriama vyriškų tapatybių, vyriškumo konstravimo ir seksualumo analizei. Kaip minėta įvado pradžioje, vyriškumo studijos **Lietuvoje**

---

² Informacija pateikta remiantis: *Skautai galės nebepriiekti Dievu* [žiūrėta: 2014–05–14]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/skautai-gales-nebepriiekti-dievu.d?id=60147369>>.

vis dar nėra plačiai išvystytos nei edukacine, nei tiriamąja prasme. Ne taip dažnai nagrinėjami vyrai ir vyriškumo formos kaip praktikų konfiguracijos lyčių santykių kontekste (Tereškinas, 2001, 2011, Maslauskaitė, 2004, Kublickienė, 2000, Mažeikienė, Dorelaitienė, 2012), nors rasta darbų ir apie lyčių ugdymą(si) (Šidlauskienė, 2008, 2011), yra atliktos ir kelios studijos, padedančios atskleisti ir kritikuojančios tradicinių lyčių vaidmenų reprodukciją bendrojo lavinimo sistemoje (Lyčių skirtumai švietimo sistemoje, 2000; Lytiškumas ir švietimas: pažiūrų, stereotipų ir ugdymo turinio tyrimai, 2001). Vyrai dažniau analizuojami šeimos sociologijos diskursų ribose – nagrinėjama namų ir darbo sfera, socialinės atskirties problemos, prievartos, agresijos raiškos, bet mažai dėmesio skiriama vyriškų tapatybių, vyriškumo modelių ir jų konstravimo analizėms. Taigi galima daryti išvadą, kad vyriškumo studijos, Vakaruose atsiradusios XX a. antroje pusėje, Lietuvoje vis dar yra mažai ištyrinėta sritis, ypač mažai parašyta apie lyčių ugdymąsi ir socializaciją.

Tyrimo problema. Šiuolaikiniame pasaulyje vaikai turi pasirinkimo laisvę neformalaus ugdymo atžvilgiu, o neformaliojo ugdymo veiklos dažnai skiriasi ne tik puoselėjamomis vertybėmis, bet ir lyčių galios konstravimo priegomis. Skautų organizacija yra suprantama ir vertinama kaip tradicines vertybes puoselėjanti organizacija, kurioje ugdymas pagrįstas ne tik bendražmogiškomis vertybėmis, bet ir disciplinavimo pagrindu. Todėl šiame darbe siekiama atskleisti: kaip skautų organizacijoje konstruojamas vyriškumas, kaip „tikro“ vyro sąvoką suvokia tiek skautai berniukai, tiek skautės mergaitės, ir kokią reikšmę vyriškumo ugdymui turi disciplina ir sukarinimo elementai?

Tyrimo objektas – vyriškumo ugdymas ir socializacija skautų organizacijoje.

Tyrimo prielaidos. Tikėtina, kad skautų organizacijoje fizinės veiklos metu, pasitelkiant disciplinos ir galios santykį, atsiskleidžia hegemoninis vyriškumas, prie kurio prisitaiko ne tik skautai, bet ir skautės. Taip pat tikėtina, kad ugdomas vyriškumas aprėpia ne tik tradicinį hegemoninį vyriškumą, bet ir kitas vyriškumo formas.

Tikslas ir uždaviniai. *Tyrimo tikslas* – atskleisti, kaip ir koks vyriškumas ugdomas skautų organizacijoje.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) aptarti vyriškumo ugdymo turinį, remiantis vyriškumo ir lyčių studijų teorijomis ir priegomis;
- 2) nustatyti pagrindinius skautų organizacijos socializacijos veiksnius ir išorinius organizacijos kultūros elementus;
- 3) atskleisti skautų organizacijoje formuojamo vyriškumo bruožus ir nustatyti vyriškumo ugdymo būdus ir galimybes;

4) atskleisti vyriškumo santykį su disciplinos elementais, remiantis M. Foucault teorija.

Tyrimo metodai ir metodologija. Atliekant tyrimą „Vyriškumo ugdymas ir socializacija neformaliojo ugdymo organizacijoje: Šiaulių krašto skautų atvejis“ naudota **kokybinio** tyrimo strategija – **etnografinis** tyrimas, „kuris gali būti susijęs su individo ar grupės elgsenos tam tikroje aplinkoje tyrimais. Toje aplinkoje gali būti savi papročiai, vertybės, bendravimo būdas“ (Kardelis, 2005, 270). Taigi remiamasi kultūrinio reliatyvizmo nuostata, kad nėra vienos tiesos, vieno pasaulio matymo, o kokio nors asmens elgesį, požiūrį galima suprasti tik jo kultūros kontekste. Kadangi etnografiniai tyrimai dažniausiai remiasi atitinkamos žmonių veiklos stebėjimu, neformaliu pokalbiu ar tiesioginiu dalyvavimu toje veikloje, todėl tyrimo metu taikyti tiesioginio **stebėjimo** ir **stebėjimo dalyvaujant** metodai.

Stebėjimo metodas padėjo susipažinti su skautų veikla. Pasitelkus **refleksyvių dienoraščius**, susisteminti gauti duomenys padėjo suprasti, kaip ir kokios vertybės ugdomos skautiškoje aplinkoje, kaip realizuojamas discipliniškumas, susipažinti su Šiaulių krašto skautų organizacine veikla vadovų susirinkimo metu, suprasti, kokią reikšmę skautų organizacijos kultūroje užima įvairūs išoriniai elementai, tokie kaip: ceremonijos, apeigos, ritualai, istorijos, mitai, herojai, simboliai, kalba, gestai, fizinė aplinka, žmogaus rankų dirbiniai ir t. t.

Tyrimo metu taikytas **interviu** metodas. Šis metodas atliktas **dviejose** grupėse: su moksleiviais skautais ir moksleivių skautų vadovais. Jo metu paaiškėjo, kokios vertybės ugdomos tiek švietėjiškos, tiek fizinės veiklos metu, kaip ir koks vyriškumas konstruojamas ir ugdomas skautų organizacijoje, kaip yra suvokiamos „tikro“ vyro, „tikro“ skauto sąvokos, kokią reikšmę turi organizacijos narių discipliniškumas veiklos sėkmingumui ir vaikų ugdymui, ar skautų organizacijoje išsaugomas „tikro“ vyro modelis, aptariamas įvairių teoretikų (Connell, Tereškinas ir kt.), ar jis modeliuojamas ir sintezuojamas su kitomis vyriškumo formomis. Tyrimo metu taikytas **pusiau struktūruotas** interviu: iškelti pagrindiniai klausimai, tyrimui aktualios temos (žr. 1 ir 2 priedus), nevengiant papildomų, tikslinančių, praplečiančių temų klausimų.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo dalyvių imtis – tyrimas vykdytas nuo 2013 m. balandžio mėn. iki 2014 m. gegužės mėn., tyrime dalyvavo moksleiviai skautai ir moksleivių skautų vadovai (atlikti 5 interviu su skautų vadovais, 4 – su skautais berniukais, 3 – su skautėmis mergaitėmis). Siekiant duomenų patikimumo ir reprezentatyvumo pasirinktos respondentų grupės, pristatančios vadovų, berniukų skautų ir mergaičių skaučių požiūrius. Informantų amžius buvo nuo 13 iki 41 metų. Tokio amžiaus informantai pasirinkti dėl galimo kompetentingumo ir patirties organizacijoje. Informantų pasirinkimą lėmė lokalizacijos, amžiaus, lyties aspektai. Tyrimo metu identifikuojant galimus informantus, taikytas sniego gniūžtės atrankos metodas.

Kadangi pasirinktas reiškinys tiriamas konkrečiame Lietuvos skautijos padalinyje, tai svarbi ir geografinė imtis – skautai, veikiantys Šiaulių krašte (Šiaulių krašto skautai – Lietuvos skautijos vienetas, atitinkantis Šiaulių apskritį). Tyrimas vyko keliose vietose: stebėjimai vykdomi Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai), Šiaulių miesto Lieporių gimnazijoje (V. Grinkevičiaus g., Šiauliai), Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g., Šiauliai), „Paskutinio laužo“ stovyklavietėje (Dambavos k., Radviliškio raj.); interviu imti Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai), kavinėse (Vilniaus g., Tilžės g., Šiauliai), Šiaulių universiteto Tęstinių studijų institute (Stoties g., Šiauliai).

Tyrimo etapai. Tyrimas vykdytas keliais etapais. Pirmiausia gilintasi į reikalingą literatūrą, aprašytos teorinės prieigos, padėjusios atskleisti temą. Taip pat siekta pažinti vidinę organizacijos kultūrą, suprasti pagrindinius išorinius organizacijos kultūros elementus ir nustatyti preliminarią jų reikšmę organizacijos nariams, todėl buvo taikytas stebėjimo ir stebėjimo dalyvaujant metodai.

Pirmasis stebėjimas vyko *2013 m. balandžio 26 d.*, dalyvauta parodos „Skaute, amžiais vis budėk! (A. Dorinas)“ pristatyme Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g., Šiauliai); antrasis – *2013 m. balandžio 29 d.* susitikimas su skautais (skautų sueiga) ir dalyvavimas jų veikloje Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai); trečiasis – *2013 m. rugsėjo 27 d.* dalyvavimas „Paskutinio laužo“ šventėje, vienadienėje stovykloje „Kukū! Labas!“, kuri vyko Dambavos k., Radviliškio raj., šalia kukurūzų labirinto; ketvirtasis – *2013 m. lapkričio 16 d.* Šiaulių miesto Lieporių gimnazijoje (V. Grinkevičiaus g., Šiauliai) stebėtas skautų dainų konkursas „Gražių dainelių daug girdėjau“ atrankinis turas, taip pat jubiliejinės stovyklos dokumentinio filmo „Gėrio pėdomis“ premjera Šiaulių krašte; penktasis – *2014 m. balandžio 3 d.* stebėtas vadovų susirinkimas Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai). Po kiekvieno dalyvavimo ir veiklos stebėjimo pildomi refleksyvūs dienoraščiai.

Kitas svarbus tyrimo etapas – interviu su informantais. Bendrauta su 12 informantų. Pirmiausia kalbinti skautai vadovai, kurie rekomendavo galimus kitus informantus. Su informantais bendrauta 2014 m. balandžio 15 d. – gegužės 2 d. Pasikalbėjus su visais informantais, interviu metu gauti įrašai transkribuoti (interviu medžiaga pateikiama CD laikmenoje darbo gale, o vienas interviu kaip pavyzdys pateikiamas prieduose (žr. 4 priedą)).

Atlikus pagrindinius tyrimo etapus buvo analizuojama, interpretuojama, apibendrinama.

Tyrimo naujumas/reikšmingumas. Šis magistro darbas svarbus, nes papildo mokslo teoriją ir praktiką, jo metu atskleidžiami tiriamą reiškinį (vyriškumo ugdymą ir socializaciją neformaliojo ugdymo organizacijoje) lemiantys veiksniai, pristatomas galimai naujas vyriškumo modelis, formuojamas skautų organizacijoje. Tikslinga paminėti ir tai, kad vyriškumo studijos

Lietuvoje vis dar nėra plačiai išvystytos nei edukacinė, nei tiriamąja prasme, todėl sukurtas tyrimo instrumentas, padedantis atskleisti vyriškumo ugdymą ir socializaciją skautų organizacijoje. Svarbu ir tai, kad Lietuvoje nėra daug atliktų tyrimų apie skautų organizaciją (atliktuose orientuojamasi į vertybinę sistemą, neįgaliųjų vietą fiziškai aktyvioje skautų organizacijoje ir pan.), taigi vyriškumo aspektas tyrimuose, susijusiuose su skautų organizacija, yra naujas. Taip pat parengtos išvados, diskusija ir rekomendacijos, orientuotos į lyčių studijų teoretikus, edukologus ir tėvus. Kadangi lyčių tyrinėjimais užsiima ne itin daug mokslininkų, o vyrų ir vyriškumo studijos nėra pakankamai išplėtos tyrimų ir pedagogikos srityje, darbe daugiau dėmesio skirta vyriškumo ugdymo ir socializacijos reiškiniui, kuris dar nėra tirtas neformaliojo ugdymo organizacijos aplinkoje.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 4 skyriai (pirmajame pristatomas vyriškumas kaip vyriškumo studijų objektas, vyriškumo studijų raida, samprata, formos (Connell, Tereškinas), aptariama galia ir disciplina (Foucault), domimasi lyčių stereotipizavimu, socializacija habituacija (Bourdieu, Mažeikienė); antrajame pristatomi skautai kaip neformaliojo ugdymo organizacija, skautijos atsiradimas, esminiai veiklos ir valdymo principai, aptariami išoriniai organizacijos kultūros elementai, neformaliojo ugdymo esmė; trečiajame – tyrimo imtis, etika, metodai ir metodologija, tyrimo laukas, tyrėjo vieta tyrimo lauke; ketvirtajame analizuojami ir interpretuojami gauti duomenys), diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 8 priedai. Darbe pateikiama 10 lentelių, 14 paveikslų.

1. VYRIŠKUMAS – VYRIŠKUMO STUDIJŲ OBJEKTAS

Vyriškumo vaidmuo, vyrų elgesys, jausmai, „tikro vyro“ identifikacija, moters galios raiškos ir lyties charakteristikų klausimai – vieni svarbiausių šiandieniniame akademiname ir socialiniame kontekste. Kintant politiniam, ekonominiam, socialiniam-kultūriniam kontekstui, kinta ir jų suvokimas. Vieni pirmųjų lyčių teoretikų lytį aprašė kaip biologinę, tik vėliau ji pristatoma kaip socialiai sukonstruota. „Lytį labai sunku apibūdinti pirmiausia dėl to, kad ji susijusi su daugybe kitų kategorijų, tokių, kaip klasė, amžius, seksualinė orientacija, etniškumas ir pan.“ (Tereškinas, 2011, 14). Iki feminizmo lyčių vaidmenys ir vieta visuomenėje buvo daugmaž aiški, orientuota į patriarchalinį dominavimą. Bet laikui bėgant ir besiplečiant moksliniams lyčių studijų interesams, supratimas, galios raiška kito ir sukėlė sumaištį charakterizuojant lytis ir jų veikimą. J. Butler (2004) teigimu, lytis yra savotiškas aparatas ar mechanizmas, kuris ir kuria vyriškumą ir moteriškumą, ir juos normalizuoja. J. Butler netapatina lyties su norma, bet pripažįsta, kad kiekvienoje visuomenėje egzistuoja normatyviniai moteriškumo ir vyriškumo požiūriai (Butler, 2004, 42 iš: Terškinas, 2011, 14).

Moterų ir vyrų vaidmenų pokyčiai – viena aktualiausių lyčių sociologijos problemų, nagrinėjamų pastaruosiu metu, „nes, kintant tiek politiniam, tiek ekonominiam, tiek socialiniam-kultūriniam kontekstui, kinta ir jų peržiūrimi susiklostę lyčių apibrėžimo stereotipai“ (Kublickienė, 2003, 77). Galima pripažinti tai, kad didelis dėmesys skiriamas moterų studijoms, t. y. feminizmo judėjimui, kuris, neigdamas patriarchalinės minties idėjas ir jomis pagrįstą vyriškumo dominavimą, stengiasi praplėsti tradiciškai apibrėžtų vaidmenų ribas, o toks veiksmas suvokiamas kaip grėsmė. Kaip teigia L. Kublickienė, „lyčių (genderiniai) santykiai ne tik apima abiejų lyčių padėties aktualijas, jie taip pat glaudžiai susieja jas“ (Kublickienė, 2003, 77). Feminizmo raida, pokyčiai moterų padėties, savęs suvokimo lygmenyje kelia sumaištį vyrų gyvenime, dėl to ir reikalingos vyriškumo studijos, kurios Lietuvoje vis dar nėra išplėtotos ir vengia vienpusiško ideologinio traktavimo. Bet A. Tereškinas (2011) pastebi, kad situacija kinta ypač Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, nes būtent „Europos Sąjungos institucijos skiria vis didesnę dėmesį vyrų ir vyriškumo klausimams“ (p. 34). Lietuvoje atliekami tyrimai atskleidžia ne tik pačių vyrų sukeltas, bet jų išgyvenamas problemas, kurios nagrinėjamos tokiuose kontekstuose: *namai-darbas* (padėtis (ne)darbinėje, finansinės gerovės, karjeros, namų sferoje), *socialinės atskirties problemos* (skurdas, kaliniai, homoseksualai, etninės mažumos), *prievarta-agresija* (vyrų prievarta prieš moteris, vaikus, kitus vyrus, berniukų patiriama prievarta), *sveikata* (vyrų gyvenimo trukmė ir veiksniai) ir *psichologinės, vyriško identiteto konstravimo ir palaikymo problemos* („tikro vyro“ reikalavimai, „šiuolaikinio vyro“ samprata, vyrų požiūriai į

pasikeitusį moterų statusą) (Kublinckienė, 2003, 78–79). Pastarasis probleminis kontekstas aktualus ir šiame magistro darbe, nes vyriškumo konstravimui įvairiose vaikų ugdymo organizacijose dėmesio skiriama dar mažiau.

Kaip teigia A. Tereškinas, „maskulinizmo studijos, panašiai kaip ir feminizmas ar lyčių studijos, yra tarpdisciplininis ar podisciplininis mokslas“ (Tereškinas, 2011, 42). Jos neturi aiškių ribų, panašiai kaip ir feminizmas aktualizuoja subordinuotą, marginalizuotą socialinių ir humanitarinių mokslų lauką, per kurį atsiskleidžia įvairūs santykiai (visuomenės, žinojimo, galios ir pan.). A. Tereškinas pabrėžia vieno iš vyriškumo studijų pradininko Jeffo Hearnso mintį, kad „vyriškumą galima studijuoti remiantis bet kokia socialinių mokslų perspektyva“ (Tereškinas, 2011, 38). Taigi vyriškumo analizei laukas yra pakankamai platus. Tai įrodo ir vyriškumo tyrinėjimai iš įvairių perspektyvų. Vieni (R. W. Connel) domisi vyriškais hegemonijos, subordinacijos, marginalizacijos procesais, kiti (M. Kimmel) vyriškumo bendrumus ir skirtumus konkrečiuose socialiniuose kontekstuose. Nepaisant įvairių požiūrių į vyriškumą ir vyriškumo tyrinėjimo laukų skirtumus, aiškėja pagrindinis dabartinių vyriškumo studijų tikslas – „parodyti, kad vyriškumo formos yra istoriškai sukonstruotos, kaičios ir dažnai atsitiktinės“ (Tereškinas, 2011, 38). Todėl tikslinga vyriškumą analizuoti skirtingose kultūrose ir skirtingais laikotarpiais. Taigi šiame skyriuje apžvelgiama vyriškumo studijų raida, vyrų studijų praktika, vyriškumo sampratos vystymasis ir kaita mokslinių diskursų kontekstuose.

1.1. Vyriškumo studijų raida ir vyriškumo samprata

Vienas iš svarbiausių konceptų šiame darbe – vyriškumas. Kaip jau minėta, vyriškumo studijos Lietuvoje yra gana nauja sritis, bet plačiai analizuojama užsienyje (ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Vakarų Europoje). Bet „darbų, skirtų vyriškumo problematikai, Lietuvoje ir apskritai Rytų bei Vidurio Europos regione nėra daug“ (Tereškinas, 2011, 7).

Vyriškumo studijų raidos apžvalgą reikėtų pradėti nuo ankstyvųjų lyčių tyrinėtojų požiūrio, iškeliančio **biologinę** individo prigimtį (susiję su prigimtiniu biologiniu lytiškumu, yra išmokstami sąveikaujant su socialiniais institutais – yra išmokstami socialinių santykių metu), t. y. lyčių vaidmenų teoriją. Bet ši teorija ne kartą kritikuota dėl vyriško vaidmens apibrėžimo neadekvatumo, statiškumo, ribotumo ir paviršutiniškumo. R. W. Connell biologinio lytiškumo įžvalgas kritikavo socialinės ir ekonominės kaitos argumentais, padedančiais atskleisti lyties vaidmenų kaitą visuomenėje ir formuojant naujus „šiuolaikinio“ vyro vaidmenis. Vyriško vaidmens teoriją pakeičia vyriškumo ar vyriškumo formų samprata, nes būtent „paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais postruktūralistinės ir dekonstrukcinės teorijos ėmė griauti visų tapatybės

kategorijų stabilumą bei universalumą ir suvokti žmogiškąjį „aš“ kaip besikeičiantį ir fragmentuotą subjektyvumo efektą“ (Tereškinas, 2011, 240).

Vakarų šalyse vyriškumo studijų sritis, pristatanti vyriškumą kaip socialiai sukonstruotą dirbinį, susiformavo aštuntame XX a. dešimtmetyje, skatinama daugelio **veiksnių**: feministinės teorijos, moterų studijų ir moterų išsilaisvinimo judėjimų, iškėlusių lytį kaip problemišką, o ne natūralią, savaime suvokiamą duotybę; pro-vyrų judėjimo (dar vadinamo *mito-poetiniu* judėjimu Jungtinėse Amerikos Valstijose, besiremiančio psichoanalize ir Roberto Bly'aus idėjomis, reagavusio į sumenkusį vyro autoritetą šeimoje ir ieškojusio vyriškumo apraiškų mitinėje poezijoje), gėjų, lesbiečių ir *queer* studijų, homoseksualumo ir heternormatyvumo kritikos (Tereškinas, 2011, 34).

Lyčių socialinį konstravimą pabrėžia ir viena žymiausių *queer* (kreivų, arba kitokių, arba kvyrų) teorijos pradininkių J. Butler, kuri teigia, kad „lyčių skirtumai neturi biologinės ar psichinės prigimties ištakų; jie esą tik atsitiktinių socialinių praktikų padariniai“ (Butler, 1999, 23 iš: Tereškinas, 2011, 240). Teoretikė taip pat pastebi, kad „moteriškumas ir vyriškumas nėra pasirinkimo dalykai, bet priverstinis normos citavimas, neatskiriamas nuo disciplinos, reguliavimo ir bausmės“ (Butler, 1999, 23 iš: Tereškinas, 2011, 240). Normos citavimą aktualizuoja ir R. Petkevičiūtė, teigdama, kad „vyriškumas neatskiriamas nuo normatyvinės visuomenės su priimtiniu elgesio ir išvaizdos pobūdžiu“ (Petkevičiūtė, 2010, 148). Vyriškumas suvokiamas per kūniškų-išorinių ir charakterio-vidinių ypatybių ir elgesio standartizuotas išraiškas, populiarius įvaizdžius ir figūras, pastebimas kasdienybėje ir masinės komunikacijos priemonėse (Tereškinas, 2004, 94 iš: Petkevičiūtė, 2010, 148). *Queer* teorija atmeta skaldančią tolerancijos ir paprasto politinio intereso logiką. *Queer* terminas atsirado prievartos, smurto, pažeminimo ir baimės kontekste, akcentuojant ne tik paprasčiausią netoleranciją, bet ir platų normalizacijos lauką kaip prievartos vietą (Tereškinas, 2005, 77).

Vyriškumo studijų plėtra argumentuojama ne tik įvairių judėjimų ir studijų kontekste, bet ir su **šiuolaikinės kultūros dėmesiu** vyriškumui ir moteriškumui. „Akademinėse studijose susižavėjimas vyriškumu kilo dėl to, kad ilgą laiką moksliniai tyrimai visiškai ignoravo vyrus kaip „kitą“ lytį“ (Tereškinas, 2011, 34). Bet pastaruoju metu vyriškumo studijoms skiriamas vis didesnis dėmesys, nors vyrai kaip lytiniai subjektai vis dar esti lyčių studijų paribyje. Bet galima teigti, kad vyriškumo studijų vystymasis yra neatsiejamas nuo šiuolaikinės kultūros skiriamo dėmesio moteriškumui, vyriškumui ir jų tarpusavio sąveikos.

Vyriškumas suvokiamas ne kaip fiksuota realybė, išreikšta kūniškai ar asmeniniais bruožais, bet praktikų konfigūracija, atliekama socialinių sąveikų metu, todėl gali skirtis, atsižvelgiant į lyčių santykius, būdingus tam tikrai socialinei aplinkai (Connell, Messerschmidt,

2005, 836). Taigi vyriškumas suvokiamas kaip lyties konstravimas individui kultūriškai priimtinu būdu. Kaip teigia E. Badinter, „vyriškumas skiriasi priklausomai nuo epochų, bet taip pat ir nuo vyro socialinės klasės, rasės ir amžiaus (Badinter, 2003, 44). Kadangi vyriškumas sukonstruojamas, jo išmokstama įvairių socialinių sąveikų metu, jis gali ir kisti (pvz., XVIII a. vyras, vertas vyro vardo, galėjo viešai verksti, bet XIX a. pab. tai grėsė vyriško orumo praradimu). Taip patvirtinami ir Simonos de Beauvoir žodžiai, kad vyru negimstama, o tampama (Badinter, 2003, 44).

Kaip jau minėta, moderniose vyriškumo studijose siekiama atsisakyti „lyties vaidmens“ sąvokos, ją pakeičiant dinamiška „vyriškumo“ arba „vyriškumų“ sąvoka, nevaržanti konkrečiomis biologinėmis, psichologinėmis ar socialinėmis struktūromis, bet išliekanti kaiti. Bet tokia vyriškumo sąvoka tampa problematiška ir reliatyvi. R. W. Connell teigia, kad vyriškumas yra ne bruožų, bet santykių ir praktikų rinkinys. Jis įgyvendinamas ne tik darbinėje veikoje, bet ir šeimoje, ne tik santykiuose su moterimis ir kitais vyrais, bet ir pateikiant save kaip kūnišką ir seksualinį subjektą (Connell, 2005, 67–76).

A. Tereškinas, aptardamas nerimastingas vyriškumo erdves, jų patiriamas problemas, vyriškumą pristato kaip socialiai konstruojamą ir patiriamą dirbinį, turintį materialinių pasekmių vyrų elgsenai ir jausenai (Tereškinas, 2011, 263). Jis aktualizuoja ne tiek socialinės atskirties problemas, kiek subjektyvaus kentėjimo padarinius, susijusius tiek su istorinėmis traumomis, tiek su šiandieninės Lietuvos politiniu ciniškumu ir pilietiniu nusivylimu. Taip pat teoretikas pabrėžia vyriškumo ir moteriškumo Lietuvoje binariškumą, kuris ne tik įkalina vyrus ir moteris, bet ir juos cenzūruoja. Tik „pernelyg binarinės lyčių normos, suvokiamos kaip natūralios ir nepajudinamos, riboja <...> vyrų patirtis ir paverčia jų gyvenimą kupiną neišspręstų įtampų ir nerimo“ (Tereškinas, 2011, 267). Taigi itin stipriai įtvirtintas vyriškumas ir moteriškumas kaip binarinės kategorijos kelia emocinį disbalansą. Iš esmės, A. Tereškinas laikosi Butleriškos vyriškumo sampratos ir pabrėžia, kad „vyrai kasdien įveiksmi savo vyriškumą naudodamiesi ne tik kūniškais vaidinimais, bet ir savo bei kitų kūno suvokimais apibrėžtame lyties ženklų kontekste“ (Tereškinas, 2011, 135). Taip pat svarbu ir tai, kad vyriškumas yra sietinas ne tik su socialiniais ryšiais, bet ir su kūnais, nes „vyras“ yra suaugęs asmuo vyrišku kūnu (Tereškinas, 2004, 29).

1.2. Vyriškumo formos.

Vyriškumo teoretikų mintys ne tik keičia požiūrį apie lyčių, ypač vyriškumo, konstruktyvumą, bet ir iškelia „tikro“, „normalaus“ vyro klausimą, kuris ypač sustiprėja

socialiniam gyvenimo modernizavimui neigiant patriarchalinį vyro apibrėžimą, naujasis nėra lengvai suformuluojamas ir aiškinamas. Be termino aiškumo problemos atsiranda ir pakankamai plati sritis diskusiniams vyriškumo formų klausimams. Lyčių tyrinėtoja R. W. Connell ir jos kolegos pabrėžia, kad negali būti vieno vyriškumo, ir išskiria kelis: hegemoninis, arba norminis, pritampantis, subordinuotas, marginalizuotas ir protesto vyriškumas (Connell, 2005). L. Kublickienė teigia, kad būtent „maskulinistų teoriniai samprotavimai bei argumentai ne tik keičia žmonių sąmonę, be kartu atspindi realius gyvenimo būdo ir elgesio pasikeitimus“, kurių pasekoje atsiranda ne tik naujo vyro įvaizdis, bet ir „rūšis“ – vadinamieji minkšti vyrai (rūpestingi, dėmesingi ir pan.) (Kublickienė, 2003, 77). Taigi girdint apie vyrų silpnumą, nesavarankiškumą, kyla klausimas, koks yra ir turi būti „tikras vyras“ arba „normalus vyras“. E. Badinter pastebi, kad pats vyras ir jo aplinkiniai yra neužtikrinti dėl lytinės tapatybės, todėl jis privalo įrodyti savo vyriškumą, kuris nuo vaikystės skatinamas (*būk tikras vyras; įrodyk, kad esi vyras* ir pan.) (Badinter, 2003, 12). Liepiamąja nuosaka formuojami raginimai įrodyti vyro vyriškumą patvirtina faktą, kad vyriškumas nėra toks natūralus ar biologiškai nustatytas dalykas, kaip bandyta įrodyti prieš šiuolaikinio vyriškumo teoretikų idėjas.

Kalbant apie „normalaus vyro“ figūrą, galima paminėti A. Tereškino mintį, kad „lyčių normos dažnai yra tik numanomos, o ne aiškiai artikuliuotos ir išreikštos“ (Tereškinas, 2011, 15). Jos pasireiškia per pačių kuriamas praktikas. Jas atspindi ir įvairūs tyrimai. Galima paminėti SIC Rinkos tyrimų (dabar TNT Media) reprezentatyvią apklausą „Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje“, kuri atspindi normines vyriškumo formas ir norminius vyro bruožus, dominuojančius visuomenėje. Tyrimo metu pastebėta, kad Lietuvoje patvirtinamas hegemoninio vyriškumo modelis, pagrįstas finansine nepriklausomybe, statusu, sėkme, ištvėrme ir lytiniu dominavimu. Taip pat remiamos tradicinio vyro įvaizdžio ir vaidmens normos, kai „normalaus vyro“ įvaizdį patvirtina galimybė materialiai išlaikyti šeimą, apginti ir globoti moterį, atlikti vyriškus buitines ir technikos darbus. Pastebėti ir „naujo vyro“ bruožai, kurių tikėtusi moterys iš „normalaus“ vyro: didesnis rūpinimasis vaikais, jų auklėjimas, priežiūra, jautrumas, supratingumas. Taigi Lietuvoje „normalaus vyro“ įvaizdis sudaromas iš hegemoninio ir „minkšto vyro“ įvaizdžių. „Nors šiuo požiūriu nutolstama nuo tradicinio vyro vaizdinio normų, kurios valdo tradicinį vyriškumą. Struktūra išlieka nepajudinama“ (Tereškinas, 2004, 30). Minėtos R. W. Connell ir kt. išskirtos vyriškumo formos aptariamos šio poskyrio skyreliuose.

1.2.1. Hegemoninis vyriškumas.

Hegemoninio vyriškumo terminas padeda suprasti, kaip kai kurios vyrų grupės, įsisavinusios dominuojančią vyriškumo formą (tiek moterų, tiek subordinuotų ir marginalizuotų

vyriškumo formų atžvilgiu), užima ir palaiko galios pozicijas, kontroliuoja hierarchinę vyriškumo sistemą. Paprastai atskiroje visuomenėje egzistuoja keli vyriškumo modeliai, bet vienas iš jų visada yra privilegijuojamas, priimamas kaip norma (Tereškinas, 2004, 29), o tai atspindi hegemoninį vyriškumą. „1985 metais rašytame Carrigano, Connell ir Lee straipsnyje vartojamas „hegemoninio vyriškumo“ terminas, kurį vėliau itin nuosekliai ir visapusiškai išplėtojo pati Connell“ (Tereškinas, 2011, 15). Hegemoninis vyriškumas nėra fiksuotas charakterio tipas, išliekantis visada ir visur toks pats. Veikiau vyriškumas užsiima hegemoninę poziciją tam tikroje lyčių santykių struktūroje, kuri visada yra ginčijama (Connell, 2005, 76). „Hegemoninis vyriškumas – tai lytinės praktikos konfigūracija, pateisinanti patriarchytą, kuris garantuoja dominuojančią vyrų padėtį ir moterų subordinaciją“ (Tereškinas, 2011, 16).

Hegemonijos **terminas**, kilęs iš A. Gramsci'o klasių santykių analizės, nurodo kultūrinį kintamumą, kuriuo grupės palaiko pirmaujančias pozicijas visuomeniniame gyvenime (Connell, 2005, 77). Jis pirmasis įvedė ir pritaikė hegemonijos sąvoką, taip darydamas poveikį vyriškumo, socialinės hierarchijos ir lyčių santykių suvokimui. Trumpai tariant, hegemoninį vyriškumą apibrėžia heteroseksualumas, ekonominė sėkmė ir nepriklausomybė, fizinė jėga, žeidžiančių emocijų užslopinimas ir atsiribojimas nuo to, kas moteriška (Connell, Messerschmidt, 2005).

M. **Donaldsonas** pabrėžia, kad hegemoninis vyriškumas yra kultūriškai idealizuota forma, asmeninis ir kolektyvinis projektas, išskirtinis, nerimą keliantis, hierarchiškai diferencijuotas, brutalus ir smurtinis (Donaldson, 1993, 645). Jį reprezentuoja populiarūs herojai, fantazijos figūros ir sektini vyriškumo pavyzdžiai. Šiek tiek kitaip nei M. Donaldsonas hegemoninį vyriškumą vertina šiuolaikinė vakarų visuomenė (taip pat ir Lietuva), kuri hegemoniniam vyriškumui priskiria heteroseksualumą, ekonominį savarankiškumą, gebėjimą išlaikyti savo šeimą, nebuvimą moterišku, drąsą, agresyvumą, savarankiškumą, proto ir kūno tvirtumą (Tereškinas, 2011, 38).

Dominuojančiam vyriškumui moterų ir subordinuotų, marginalizuotų vyriškumo formų atžvilgiu labai svarbi vizualinė **kūno** raiška. „Normatyvinio arba hegemoninio vyriškumo požiūriu, kūnas – tai įkūnytos kontrolės vieta, t. y. kietas, raumeningas, ištreniruotas kūnas, pasirengęs atremti bet kokią gyvenimo ataką ir kartu gebantis gauti daugialypių gyvenimo malonumų“ (Tereškinas, 2011, 133).

Nors dominuojančio vyriškumo formos bando išlaikyti pastovumą, stabilumą, nekintamumą, natūralumą visuomenėje, bet nepaisant to, jos yra „atsitiktinės, fluidiškos, socialiai ir istoriškai sukonstruotos, nuolat besikeičiančios, nuolat atgaminamos per masinės komunikacijos priemonių reprezentacijas ir individualius bei kolektyvinius veiksmus“

(Tereškinas, 2011, 149). Kitaip tariant, hegemoninis vyriškumas nustato normas ir taisyklės priimtinam vyro elgesiui, kurios skiriasi priklausomai nuo visuomenės, epochos ir pan.

Svarbus ir hegemoninio vyriškumo, suvokiamo kaip dominuojančio, kontroliuojančio vyriškumo hierarchiją, **kismas**. Kaip pastebi N. Mažeikienė ir A. Dorelaitienė, „išryškėja naujas vyriškumo tipas ar potipis, kuris apima tiek hegemoninio stipraus, „kieto“ vyriškumo savybes (turėti galią savo rankose, siekti jas disponuoti, būti racionaliam ir griežtam), tiek švelniąsias savybes (globoti ir rūpintis silpnesniais, tiesti jiems pagalbos ranką, siekti artimesnių santykių ir pozityvaus pagalbos rezultato“ (Mažeikienė, Dorelaitienė, 2011, 69). Taigi kinta hegemoninio vyriškumo raiška ir samprata, nors R. W. Connell pabrėžia, kad pasikeitus aplinkybėms, kontekstams ir pakitus hegemoninio vyriškumo sampratai, iki tol pripažintas hegemoninis vyriškumas (šiuo atveju – stiprus, galingas) gali prarasti dominuojančią poziciją, o naujai susiformavęs vyriškumo modelis gali tapti hegemoniniu (stiprus, galingas + rūpestingas, globojantis) (Connell, 2005, 77–80). Galima daryti išvadą ir pripažinti hegemoninio vyriškumo dominavimo svarbą ir tai, kad hegemoninio vyriškumo kitimas priklauso nuo įvairių socialinių, kultūrinių ir pan. veiksnių.

L. Kraniauskas iškelia ir **medijų** poveikį sakydamas, kad „nors hegemoninio vyriškumo sąvoka iš pradžių apibrėžė tik vyriškų praktikų sistemą, leidžiančią palaikyti vyrų dominavimą moterų atžvilgiu, medijų sąvokos suteikė jai kitą atspalvį“ (Kraniauskas, 2008, 114). Taigi žiniasklaidos populiarinami „tikrų vyrų“ pavyzdžiai (sporto įžymybės, sėkmingi politikai, verslininkai ir pan.) taip pat prisideda prie vyriškumo konstravimo, tik tampa labiau siekiamybe nei realybe ir negali būti pasiekiami dėl įvairių apribojimų, todėl ir pasiliekama ne dominuojančiųjų, bet subordinuotųjų pozicijoje. Taigi „hegemonijos sėkmė remiasi žmonių sutikimu būti valdomiems pagal principus, taisykles ir įstatymus, kurie, kaip tikima, atspindi jų interesus“ (Jankauskaitė, 2008, 30).

Hegemonijos sampratai nevengiama ir **kritikos**. Remiantis postmodernia socialine teorija, raginama atsargiai kalbėti apie hegemonijos modelius arba jų net netaikyti, remiantis tuo, kad į vyriškumą reikia žiūrėti iš atskiros patirties perspektyvos, nes kiekvieno vyro patirtys skiriasi ir negali būti įspraudžiamos į hegemonijos sąvoką kaip universalios (Petkevičiūtė, 2010, 149). Kai kurie autoriai siūlo patobulinti hegemoninio vyriškumo variantus ir interpretacijas. R. Petkevičiūtė pateikia kelių teoretikų pasiūlymus, vienas iš jų yra C. Beasley noras hegemoninį vyriškumą aiškinti kaip miglotą mobilizuojantį ir politinį mechanizmą įteisinantį idealą. Hegemoninis vyriškumas kaip politinis mechanizmas turėtų būti atskiriamas nuo socialiai dominuojančio vyriškumo sampratos, o patį terminą vartoti daugiskaitos forma. Hegemoninio vyriškumo samprata dar kritikuojama ir dėl to, kad mažai vyrų gali pateisinti tikrojo

hegemoninio vyriškumo vardą, todėl nebeaišku, kas gali reprezentuoti hegemoninį vyriškumą, įkūnyti šią prestižinę laikomą vyriškumo formą, jei, pavyzdžiui, vyrai, turintys socialinę galią, gali ir neatstovauti šiam vyriškumo tipui (Connell, Messerschmidt, 2005, 838). Taigi hegemoninis vyriškumas yra tapęs kritikos ir įvairių diskusijų objektu; yra ginčytinas, kaitus, neturintis griežtų ribų, todėl tikslinga aptarti ir kitas vyriškumo formas, kurios vis tiek išlaiko santykį su hegemoniniu vyriškumu.

1.2.2. Nehegemoninis vyriškumas

Pritamantis vyriškumas. „Normalaus vyriškumo“ įžvalgos, minėtos anksčiau, pristato faktą, kad ne visi vyrai, demonstruodami savo vyriškumą, pateisina visuomenės siūlomą hegemoninio vyriškumo raišką. Taigi vyrų skaičius griežtai laikantis hegemoninio vyro modelio gali būti ne toks ir didelis. To pasekoje kai kurie vyrai naudojami „patriarchaliniams dividendams“, nerizikuodami, nesiverždami demonstruoti patriarchalinio požiūrio. Australų tyrinėtoja R. W. Connell tokius vyrus vadina hegemoninio vyriškumo dykinėtojais (Connell, 2005, 79). Tai atspindi *pritampančio* vyriškumo tipą (angl. *complicity* – R. W. Connell), kuris nurodo bendradarbiavimo su hegemoniniu objektu santykį.

R. W. Connell taip pat gana vaizdžiai pristato pritampančio vyriškumo tipui priklausančius vyrus, teigdama, kad daugybė vyrų, besinaudojančių patriarchaliniams dividendams, vis dėl to gerbia savo žmonas ir moteris, niekada prieš jas nesmurtauja, dalijasi namų apyvokos darbais, parneša šeimai savo darbo užmokestį ir gali lengvai save įtikinti, kad feministės yra liemenėles deginančios ekstremistės (Connell, 2005, 79–80). Taigi vyrai, neatitinkantys idealios vyriškumo projekcijos, bet neatsisakantys ir palaikantys hegemoninį vyriškumą, gali pasinaudoti pranašumais, kuriuos jiems teikia hegemoninio vyriškumo dominavimas (Giddens, 2001, 124 iš: Petkevičiūtė, 2010, 150).

Vyrų atsisakymą aktyviai demonstruoti patriarchalines normas, aktualizuojant pritampančiojo pozicijas, gali lemti ir demokratijos procesai, tolerancijos didėjimas. Kaip teigia L. Kublickienė, „vystantis demokratijai, didėja tolerancija, ir šiuolaikiniams vyrams tampa netgi nepadoru teigti patriarchalinius idealus“ (Kublickienė, 2003, 77).

Subordinuotas vyriškumas. Trečiasis vyriškumo tipas – subordinuotas vyriškumas. Jis dažniausiai siejamas su homoseksualiais vyrais, bet vien tik homoseksualumas neatspindi subordinuoto vyriškumo, nes pasitaiko atveju, kai heteroseksualūs vyrai ir berniukai yra išstumiami iš patriarchalinės legitimacijos rato ir dėl savo kitokio elgesio patiria kitų heteroseksualų prievartą ir smurtą (Connell, 2005, 79). Dažniausiai tai yra moteriškų bruožų turėjimas, kuris ir nustumia heteroseksualius vyrus į subordinaciją.

Vienas svarbiausių šiuolaikinės Europos ir Amerikos visuomenės aspektų yra heteroseksualių vyrų dominavimas ir homoseksualių vyrų subordinacija, tai yra kur kas svarbiau už homoseksualumo ir gėjų identiteto kultūrinį stigmatizavimą (Connell, 2005, 78).

Marginalizuotas vyriškumas. Ketvirtoji vyriškumo forma yra – marginalizuotas vyriškumas. Pasak R. W. Connell, marginalizacija visada yra susijusi su dominuojančių grupių hegemoninio vyriškumo autorizavimu ir apibrėžia santykį tarp dominuojančių ir subordinuotų klasių ar etninių grupių vyriškumų (Connell, 2005, 80–81). Šis marginalizacijos ir autorizacijos santykis gali egzistuoti ir hegemoninio, ir subordinuoto vyriškumo kontekste.

Marginaliniam vyriškumo tipui dažniausiai priskiriamos rasinės mažumos, bet klasiniai santykiai taip pat gal būti svarbi vyriškumo dinamikos dalis. Taip pat priskiriamos ir etninės mažumos, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose hegemoninį vyriškumą įkūnija juodieji atletai, tokia pat galia disponuoti kiti juodieji negali (Connell, 2005, 80). R. W. Connell pabrėžia, kad tiek hegemoninis vyriškumas, tiek marginalinis vyriškumas nėra fiksuoti charakterio tipai, bet praktikos konfigūracijos ypatingose besikeičiančių santykių situacijose (Connell, 2005, 81).

Protesto vyriškumas. R. W. Connell išskiria dar vieną vyriškumo formą – protesto vyriškumą. Šis terminas siejasi ir su A. Adlerio išskirtu protesto vyriškumu, kuris kyla iš vaikystės bejėgiškumo patirties ir europietiškos kultūros palaikomo vyriškumo garbinimo ir vyriškų elgesio normų patvirtinimo. Taip sukurtam protesto vyriškumui būdingas įtampų, susijusių su galia ir smurtinėmis aplinkomis, kūrimas. Sudaromas disponavimo galia įspūdis, nors tos galios nėra (Connell, 2005, 111).

Protesto vyriškumą vienas pirmųjų apibrėžė ir T. Parsonas, kuris šią vyriškumo formą pristatė ir kaip kompulsyvų vyriškumą. Protesto vyriškumą jis aiškino kaip ryškiai specializuotų Vakarų giminystės sistemų padarinį, kuris realizuojasi per paauglių berniukų, auginamų motinų ir auklėjamų nedalyvaujančių tėvų, suvokiamą netikrumą dėl jų tapatybės, todėl jie įkūniję vyriškumą reakciniu „blogo berniuko“ elgesiu (Tereškinas, 2011, 231). Taigi psichosocialinė aplinka padeda konstruoti protesto vyriškumą.

G. W. Walkeris teigia, kad protesto vyriškumas yra formuojamas kaip priešstata hegemoninio vyriškumo tipui, todėl protesto vyriškumas yra suprantamas kaip griauantis, chaotiškas, atstumiantis. Jis tai pat išskiria ir dvi protesto vyriškumo rūšis: anominį (turi griauančio, chaotiško atspalvio) ir disciplinuotą (intensyvios socialinės kontrolės ir funkcijų produktas) (Walker, 2006, 5).

Vyrų, susijusių su protesto vyriškumo forma, elgesiui būdingas aukštas fizinės agresijos lygmuo. R. W. Connell protesto vyriškumą lygina su įtampos pilnu, keistu fasadu, galios reikalavimu ten, kur jos išteklių nėra (Connell, 2005, 111). Protesto vyriškumui svarbus kūnas,

kuris tampa tariamos galios pretekstas ir išraiška. Kaip teigė A. Tereškinas, „vyrų protestas – įkūnytas atsakymas į socialinės atskirties patirtį“ (Tereškinas, 2011, 234).

Nepaisant to, protesto vyriškumas nesilaiko ir stereotipinių vyriškumo rolių. Toks vyriškumas yra suderinamas su pagarba ir dėmesiu moteriai, egalitarine lyčių pozicija, dėmesiu vaikams ir su įvaizdžiu, kuris tradicinių vaidmenų prasme yra moteriškas (Connell, 2005, 112). Taigi protesto vyriškumas ypač ryškus, akivaizdus, dviplanis ir galimai stigmatizuotas.

1.3. Vyriškumas, galia ir disciplina

Vyriškumo ir kūno santykis. „Šiuo metu vyraujančioje maskulinizmo ir *queer* studijų kryptyje, kuri tęsia feministinės ir lyčių studijų tradicijas, vyriškas kūnas konceptualizuojamas kaip socialiai konstruojamas; jo specifinis materialumas yra kintančių galios ir žinojimo santykių padarinys“ (Tereškinas, 2011, 254). Vyrų tapatybės konstruojamos tam tikrų galios santykių kontekste: „vyriškumas iškyla kaip sąveikų tarp socialinių ir psichinių jėgų, populiarių reprezentacijos formų, politinių ideologijų ir kasdienių performatyvių praktikų padarinys“ (Tereškinas, 2011, 17). Kūnas ne tik žymi lytinę tapatybę, bet ir vis labiau atspindi vyriškumą, galią ir seksualumą. Kūnas nuolat tobulinamas, bandoma pasivyti tobulo kūno savininko, kartu ir tobulo vyro, įvaizdį. Stiprus, raumeningas kūnas traktuojamas kaip norma, sustiprinanti vyriškumą ir iškelianti hegemoniją. O, kaip minėta anksčiau, hegemonija yra neatsiejama nuo galios.

„Tai, ką mes vadiname „kūnu“, yra skirtingų, suinteresuotų galios santykių išraiškos skirtingose vietose ir skirtingu metu“ (Tereškinas, 2011, 151). Kūnai yra formuojami, treniruojami ir tokiu būdu parodoma, kad būtent kūno vizualumas atspindi ne tik kuriamą galią, bet ir įkūnytą kontrolę. Be abejo, tai orientuoja į herojinį vyriškumą, kuris nėra vien šių laikų atradimas. „Oficialios valstybinės komunistinės doktrinos vertino kolektyvines pastangas ir fizinę jėgą kaip vyriškumo pamatą, todėl visa, kas padėjo išlaikyti šį stiprų herojišką vyriškumą, buvo aukštinama“ (Tereškinas, 2011, 54).

„Mūsų įsitikinimai apie kūną ir jo suvoktys socialiai konstruojamos, o mūsų kūno laikysena, judesiai, pozos, atveria mūsų priklausymą apibrėžtai kultūrai“ (Tereškinas, 2011, 133), nes kūnas reprezentuoja kultūrą, tam tikras normas, dominuojančius idealus ir standartus. Kaip teigė A. Tereškinas, kūnas reguliuojamas dominuojančių diskursų visuomenėje, kuri „priskiria“ tam tikras normas vyrų ir moterų kūnams (Tereškinas, 2004, 30).

Galios ir disciplina. Kalbant apie vyriškumą reikia paminėti ir tai, kad vyriškumas, kaip tam tikra kultūrinė forma negali egzistuoti be kūno ir seksualumo, nes kaip teigia A. Tereškinas,

„tai yra esminiai lyčių socialinio konstravimo komponentai“ (Tereškinas, 2011, 150). Vyriškumas vis labiau apibrėžiamas siejant su galia, varžymosi ir kūno stiprybe, o atletikos, *skautų klubai* ir asociacijos pripažintos vyrų kūnų ir vyriškumo charakterio disciplinavimo ir kultivavimo erdvėmis (Tereškinas, 2011, 254). Kūnas, kaip vienas iš svarbiausių komponentų, apibrėžia lytinę tapatybę ir leidžia veikti socialiniame gyvenime. Taip pat jis yra reguliuojamas įvairių, visuomenėje dominuojančių diskursų. Ne paslaptis, kad egzistuoja diskursai, kaip turi atrodyti „tikras“ vyras, „tikro“ vyro kūnas, todėl tai tampa vyro siekiamybe, taigi vyro ir jo kūno santykis ypač svarbus. Bet šiame poskyryje svarbi ne tiek kūno raiška, kiek galia, kurianti vienas ar kitas vyriškumo formas. Galia buvo ir pagrindinė prancūzų filosofo ir teoretiko M. Foucault tyrinėjimo sritis. Pirmajame savo darbe „Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas“ jis tiria žinojimo ir valdžios santykius, kitaip tariant, galią. Jis išskiria dvi galios rūšis (biogalią ir diskurso galią), apibrėžiamas disciplina, kuri formuoja individus. Galia padeda formuoti elgesio modelius, motyvus ir įpročius. Kaip teigė G. Mažeikis, „disciplina yra kūniškųjų *habitus* formavimo priemonė, su kuria kuriamas lanksčiai formuojamas kūnas, nuo jo atskiriama asmens galia“ (Mažeikis (b), 2008, 28).

Švietimo įstaigos taip pat disponuoja galia, jos ugdo mokinius teisingo, tinkamo gyvenimo nuostatomis, socialinio elgesio pavyzdžiais ir pan. Taigi ugdymo įstaigos ar kitos švietėjiškos institucijos, įvairios organizacijos pasitelkia galią vienu ar kitu tiesų įrodymui ar įtvirtinimui.

Disciplina M. Foucault vadina „metodus, leidžiančius skrupulingai kontroliuoti kūno veiksmus, sukaustančius nuolatinėje priklausomybėje jo jėgas ir įskiepijančius jam paklusnumo–naudingumo santykį“ (Foucault, 1998, 167). Disciplinariųjų metodų egzistavimas žinomas nuo seno ir kruopščiai taikytas vienuolynuose, kariuomenėse, dirbtuvėse, o XVII–XVIII a. ji tampa pagrindine dominavimo forma. Neigiamas disciplinos suvokimas nėra nauja tema, nes yra nuomonių, kad disciplina griauja, slopina, sumenkina, cenzūruoja, tramdo, slepia individą, nors iš tikrųjų valdžia kuria realybę, objektų sritis ir tiesos ritualus, kurių metu atsiranda individai ir žmonės. Individas yra „fiktyvus „ideologinio“ visuomenės vaizdinio atomas; bet kartu tai – realybė, kurią pagamino specifinė valdžios technologija, vadinama „disciplina“ (Foucault, 1998, 231). M. Foucault apibūdinta disciplina skiriasi nuo vergijos, suvokiamos kaip kūno pasisavinimu; „disciplina netgi elegantiška, nes mažesnėmis sąnaudomis ir smurtu pasiekia to paties, jei ne didesnio, naudingumo efekto“ (Foucault, 1998, 167).

Iš esmės disciplina yra diskurso sukurta galia, o biogalia parodo, kaip pasitekus discipliną galima valdyti kūną. Pirmiausia veikia tam tikras diskursas, po to suformuojama disciplina, kuri padeda modeliuoti individus. Ilgainiui discipliną pakeičia **savidisciplinavimas**, kuris atrodo normalus ir priimtinas. „Disciplina „užveda“ santykių valdžios mechanizmą, toliau apsirūpinantį

vidiniais ištekliais, kuris akinančias manifestacijas pakeičia nenutrūkstamu apskaičiuotų žvilgsnių žaismu“ (Foucault, 1998, 213). Taigi kontrolė vyksta iš vidaus.

Minėtoje M. Foucault knygoje „Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas“ akivaizdus kario disciplinavimas ir savęs disciplinavimo atsiradimas per įvairias praktikas. Kaip teigia M. Foucault, „disciplinarinės valdžios sėkmę, be abejo, paaiškina jos **priemonių** paprastumas: tai hierarchinė priežiūra, normalizuojanti sankcija ir abi jas sujungianti, tik šiai valdžiai būdinga procedūra – egzaminas“ (Foucault, 1998, 206). Panašus disciplinarinių priemonių mechanizmas veikia ir įvairių jaunimo organizacijų viduje, skautų organizacija – ne išimtis. Vaikams vadovauja vadovai, egzistuoja baudų sistema ir egzaminavimas. Kalbant apie baudžiamąjį mechanizmą, baudimu galima laikyti viską, kas vaiką pažemina, išskiria jį iš kitų: „baudimui naudojamos įvairios subtilios priemonės – nuo lengvų fizinių bausmių iki nedidelių apribojimų bei smulkių pažeminimų“ (Foucault, 1998, 215). Pati bausmė gali būti suvokiama kaip *dirbtinė*, t. y. diktuojama įvairių programų, statutų, įstatymų, bet taip pat ir *natūrali*, tokie kaip „natūralūs, pastebimi procesai: mokslo trukmė, pratyboms skirtas laikas, įgudimo lygis“ (Foucault, 1998, 216). Taigi disciplina pagrįstose aplinkose baudimas gali reikštis tiek juridinėmis, tiek natūraliomis sąveikomis su vaikais.

Įvairios jaunimo organizacijos išsiskiria ne tik tikslais, vertybėmis ar organizacijos filosofija, jos taip pat skiriasi ir realiai matomais **išoriniais kultūros elementais**. M. Foucault aptartoje karių disciplinavimo sistemoje pabrėžiamas ir kario išvaizdos, aprangos reikšmė disciplinavimo procese, įtvirtinant baudžiamąjį mechanizmą, paminint karo mokykloje įvestą sudėtingą „garbės rangų“ klasifikaciją, kurią demonstruoja uniformų skirtumai, leidžiantys paskirstyti daugiau ar mažiau taurias arba gėdingas bausmes (Foucault, 1998, 218). Iš esmės, tai yra rangų paskirstymo rezultatas, kuris aktualizuojamas pagal užimamą rangą ar laipsnį, suteiktą už tam tikras pergales, pasisekimus, kompetencijas ir gebėjimus, pažymint tam tikrus atstumus ir hierarchizuojamas ypatybes. Taigi savotiškas atlyginimas už pasiektus rezultatus (suteiktas laipsnis, rangas) tampa disciplinos padėjėju, prižiūrinčiu reguliuojamąjį (baudžiamąjį) mechanizmą ir turinčiu tam tikrą vertę kitų akivaizdoje, pvz., patyrimo laipsnių ženklai skautų organizacijoje (apie hierarchinį pasiskirstymą skautų organizacijoje žr. 2 skyrių „Skautai – neformaliojo ugdymo realizacija“). Apibendrinant tinka M. Foucault mintis, kad „disciplina atsilygina suteigdama paaukštėjimus, leisdama įgyti rangus ir užimti vietas; bausdama ji apverčia šį procesą“ (Foucault, 1998, 218).

Bet ne tik išoriniai kultūros elementai sustiprina galią, prie jos validumo prisideda ir veiklos kontrolė, vykdoma organizacijose. M. Foucault **veiklos kontrolę** skirsto į 5 grupes (Foucault, 1998, 181–186):

1. *Dienotvarkė*. Dienotvarkė, arba dienos skaidymas laiko vienetais, pirmiausia atsirado vienuolynuose, vėliau paplito kolegijose, dirbtuvėse, ligoninėse, iškeliant laiko sekvenciškumą (kartojimą), prievartinį užimtumą ir ritmingą cikliškumą. Tokiu būdu buvo palaikoma ne tik tvarka, bet puoselėjamas veiklos ritmingumas ir reguliavimas, kitaip tariant, užkertamas kelias dykinėjimui ir laiko švaistymui. „Tikslumas ir laiko panaudojimas pagal paskirtį, darbo reguliavimas yra trys pamatinės disciplinarinio laiko vertybės“ (Foucault, 1998, 183). Laiko paskirstymas dienos bėgyje būdingas ir šiems laikams įvairiose sferose, pvz., mokyklose veikia pamokų laiko, pertraukų trukmės apribojimai, pavalgymui skirto laiko, privežamųjų autobusų laukimo ir pan. tvarka. Ypač tai akivaizdu egzaminų laikymo, konkursų, olimpiadų metu. Tokių disciplinavimo, dienotvarkės pavyzdžių galima rasti neformalaus ugdymo sferose (jaunimo organizacijose) (žr. 4 skyrių „Tyrimo rezultatai ir jų analizė“). Taigi disciplinarinis laikas randamas ir pedagoginėje praktikoje.

2. *Temporalinė veiksmo gradacija*. Ji siejama su anatominė-chronologine elgesio schema, labiausiai atsiskleidžiančia įvairių rikiuočių, žygiavimo, saljutavimo ir pan. metu. Kaip teigia M. Foucault, „tai daugiau negu kolektyvinis ir privalomas, iš išorės primestas ritmas; tai tam tikra „programa“; <...> veiksmas suskaidomas į elementus; apibrėžiama kūno padėtis; nurodoma kiekvieno judesio kryptis, amplitudė, trukmė; nustatoma judesių eilės tvarka“ (Foucault, 1998, 184). Tokiu būdu kontroliuojamas veiksmo atlikimas, atsiranda koordinuotas savidisciplinavimas. Šiai veiksmo gradacijai taip pat labai svarbus laikas, nes jis valdo kūną, tuo pačiu jis ir yra kontroliuojamas.

3. *Kūno ir gestų koreliacija*. „Disciplinarinė kontrolė ne vien tik moko arba reguliuoja gestų seką; ji kuo glaudžiausiai susieja gestą su viso kūno elgsena, sąlygojančia to gesto efektyvumą ir atlikimo greitį“ (Foucault, 1998, 184). Šiuo atveju dėmesys kreipiamas ne tik į gestą ir jo atlikimą, bet į patį kūną, jo padėtį ir koordinavimą, nes tik „puikiai disciplinuotas kūnas gali be pastangų atlikti mažiausią gestą“ (Foucault, 1998, 184). Kūno ir gestų koreliacija sustiprina discipliną, o be disciplinuoto kūno sumenksta ir gestų kokybinė raiška.

4. *Artikuliacija kūno objektais*. „Disciplina apibrėžia kiekvieną santykį, kurį kūnas užmezga su manipuluojamu objektu“ (Foucault, 1998, 185). Iš esmės, tai kompleksai, sudaryti iš žmogaus ir objekto sąveikos: „žmogus-instrumentas“, „žmogus-ginklas“, „žmogus-mašina“. Tai – objekto panaudojimas, XVIII a. teoretikų vadintas „manevru“. M. Foucault jį vadina „instrumentiniu kūno kodavimu“, kai gestas suskaidomas į dvi sekas: panaudoti kūno elementai (rankos, keliai, akis, alkūnė ir pan.) ir manipuluojamo objekto elementai (vamzdis, lazda, kepurė ir pan.). Aišku, tos sekos turėtų būti priklausomos viena nuo kitos, t. y. būtų galima paraleliai atsekti vykusio gesto sandarą.

5. *Nuodugnus išnaudojimas*. Galiausiai veiklos kontrolė pabrėžiama pozityviu laiko išnaudojimu, t. y. stengiamasi laiką išnaudoti kuo prasmingiau, „ne tiek panaudoti, kiek išsunkti“, „reikia stengtis vis intensyviau praleisti kad ir trumpiausią akimirką, tarytum, laiko fragmentavimo galimybės būtų neišsenkamos arba bent jau, vis detaliau tobulinant vidinę organizaciją, būtų galima siekti idealaus taško, kuriame maksimalus greitis susilieja su maksimaliu efektyvumu“ (Foucault, 1998, 186).

Taip pat svarbus ir vadovų vaidmuo, **komandavimas**. Komandavimo sistema turi būti kruopščiai suderinta, pagrįsta ne tik vadovavimu, sutartinių ženklų demonstravimu, bet ir bausmės atsiradimu. Komandavimui svarbus ne tik verbalinis pranešimas, įsakymas, bet ir dėmesį į jį atkreipiantys signalai, tokie kaip švilpimas, varpas ir pan. Tai tarsi iš anksto nustatytas kodas, turintis aiškią reikšmę disciplinuojamiesiems ir, žinoma, komanduotojui.

Galima teigti, kad disciplina jaunimo organizacijose ne tik užkerta kelią nesklendumams, nepaklusnumams ar pavojui, bet ir yra kuriamoji jėga, kai būrį jaunų žmonių paverčia vienu junginiu, kurio galia dar labiau išauga. Taigi iš disciplinų reikalaujama „pozityvaus vaidmens – kelti individų naudingumo koeficientą“ (Foucault, 1998, 248).

1.4. Lyčių lygiavertiškumas ir stereotipų problema. Vyrishkumo ugdymas ir socializacija

1.4.1. Lyčių stereotipai ir lygiavertiškumas

Stereotipų egzistavimas – jau ne kartą įvairių mokslininkų aptartas dalykas. Erdvė stereotipų raiškai yra labai plati. Moksliniams stereotipų tyrimams naudingas ne tik tarpkultūrinis bendravimas, bet ir moterų ir vyrų santykiai, kurie aptarti jau ne kartą.

Verta aptarti stereotipo sąvoką, kuri pastaruoju metu vis dažniau vartojama nusakant procesus, susijusius su vienokia ar kitokia kultūra, ideologija, valstybės politika ir kt. Procesai lemia pamatinių tautos, valstybės sociokultūrinių vertybių transformaciją ir dažniausiai yra lydimi nekontroliuojančio šių vertybių tiražavimo (Pruskus, 2010, 30). Gana taikliai apie stereotipų validumą teigė W. Limpmanas, kuris paminėjo, kad stereotipų kilimas yra spontaniškas veiksmas, kuris daro įtaką formuojant empirinę patirtį, nors „stereotipų adekvatumo lygis pakankamai labilus, jie dažniausiai esti neadekvatūs objektyvios realybės atspindžiai, pagrįsti „žmogaus klaida“ priimti išankstinį įsitikinimą kaip viziją“ (Limpmann, 1992 iš: Pruskus, 2010, 30). Taigi W. Limpmanas akcentuoja neigiamą stereotipų vaizdavimą, galimai neatspindintį realybės. Mokomojoje metodinėje priemonėje „Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas“ stereotipo sąvokos aiškinimas bendresnis, neturintis akivaizdžių teigiamų ar

neigiamų konotacijų: „tai fiksuotas bendrasis įvaizdis apie tam tikro tipo žmogų ar daiktą, kuriuo yra įtikėjusi visuomenė“ (Ustilaitė ir kiti, 2007). Galima teigti, kad stereotipo apibrėžimų esti įvairių, bet jie suponuoja bendrą mintį, kad tai primesta, suformuota nuomonė, primenanti „priklijuotą etiketę“ apie žmonių elgesį, daiktus ir pan. Stereotipai yra pastovūs, bet nėra amžini, juos nuolat kas nors veikia ar netgi pakeičia. „stereotipo palaikymui turi įtakos individų išsilavinimo lygis, intelektas, asmeninė patirtis, taip pat normos, įpročiai, socialiniai vaidmenys, gyvenamoji aplinka“ (Pruskus, 2012, 31). Paprastai tariant, stereotipai suprantami kaip etiketė, priskiriama vienai ar kitai grupei, veiksmams ir t. t., bet vis dėlto „lieka subjektyvaus mąstymo lygyje. Juos individas ir visuomenė dažniausiai nuo kitų slepia tyčia, t. y. nelinkę viešai pripažinti kad egzistuoja toks požiūris ir praktika“ (Pruskus, 2004, 22).

Stereotipai lyčių paradigmoje atsiranda dėl to, kad kiekvienoje visuomenėje, kultūroje, bendruomenėje, moterų ir vyrų elgesys yra suvokiamas skirtingai. „Moteris dažniausiai suvokiama kaip silpna, paklusni, kuriai reikia paramos, o vyras – kaip stiprus, galintis globoti, aktyvus ir linkęs vadovauti“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 38). Kaip teigia N. Mažeikienė, diferencijuoti stereotipai apie vyrus ir moteris gali sukelti įvairius lūkesčius apie tai, kaip jie turėtų elgtis, o tokie lūkesčiai veikia faktinį lyderių elgesį ir suvokimą, nes vis daugiau moterų užima lyderių pozicijas ir keičia stereotipus (Mažeikienė, 2004, 41).

Negalima neigti ir biologinio, akivaizdžiai matomo, fiziologiškai pagrįsto abiejų lyčių skirtumo, bet kalbant apie pasaulyje atliktus tyrimus, sietinus su lyčių motyvacija, socialinio elgesio ir intelektualinių gebėjimų skirtumais, galima paminėti išvadą, kad „lytys visiškai nesiskiria visuomeniškumu, įtaigumu, savigarba, siekių motyvacija, mokymusi mintinai, analitiniais įgūdžiais“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 37). Taigi šiuo atveju matomi biologiniai skirtumai nublinksta prieš intelektualinius, socialinius gebėjimus. Nors atrodytų, kad **biologinis** skirtingumas lemia vyriškus ir moteriškus vaidmenis, vis dėl to juos organizuoja kultūriniai veiksniai, nes vieni vaidmenys yra laikomi moteriškais vienoje visuomenėje, bet tie patys vaidmenys gali būti vyriški kitoje visuomenėje (pvz., skirtumai tarp vyriškų ir moteriškų profesijų) (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 39). Taigi „lyčių skirtumus lemia ne biologiniai skirtumai (biologinė prigimtis), bet jiems priskiriama socialinė reikšmė ar galia, vertybės, t. y. socialinis skyrimas į moteriškumą ir vyriškumą“ (Lukšytė, 2008, 72).

Svarbu ir tai, kad griežtas lyčių charakterizavimas ir stereotipinių vaidmenų priskyrimas vienai ar kitai lyčiai nėra tik šiuolaikinėje visuomenėje susikūręs darinys. Kaip pastebi F. Ivanauskienė ir V. Šidlauskienė, stereotipiniai šeimos ar lyčių veiklos vaidmenys yra atkeliavę iš praeities, pvz., „stabilios šeimos ir tėvo – šeimos galvos, vizija, šeimos, kurioje vyrauja drausmė, tvarka, besąlygiškas vaikų paklusnumas ir pagarba vyresniems, atkeliauja iš

patriarchalinės feodalinio laikotarpio šeimos“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 79). Taigi stereotipiniai lyčių vaidmenys yra veikiami istorinio konteksto ir tuo metu egzistavusių kultūrų, destabilizuojant šiuolaikinio žmogaus požiūrį, kuris, anot minėtų mokslininkų, „turėtų ne vadovautis stereotipais, bet sąmoningai pasirinkti, kokios šeimos jis nori (ir ar nori), ką jis toje šeimoje veiks už ką jis prisiims atsakomybę“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 79). Pasirinkimo laisvė aktuali ne tik tokiam svarbiam šeimos kūrimo procese, bet dalyvavime organizacijose. Tai yra vienas iš teorinių mergaičių dalyvavimo skautų (ar kitoje) organizacijoje pagrindimų, argumentuojant ne tik pasirinkimo laisvę, bet ir unikalių augančio žmogaus sugebėjimu atsiskleidimo galimybėmis, kai, nekontroliuojant bendruomenės pasirinkimo, žmogus gali plėtoti savo gabumus ir pomėgius (pvz., mergaitėms priskiriamas maisto ruošimas nebūtinai yra jų geriausiai išplėtojama sritis – geriausiuose pasaulio restoranuose virėjai dažniausiai yra vyrai; arba karininkų, generolių ir pan. vaidmuo vyriškose institucijose dažnai yra ne menkesnis nei vyrų). Taigi moteriškų ir vyriškų veiklų nustatymas, specializuotas mergaičių ir berniukų auklėjimas nėra naudingas reiškinys, nes susiduriama su ribota veiklumo sfera, kai moterys negali atlikti elementarių „vyriškų“ darbų (įkalti vinies į sieną, sukurti laužą miške, pakeisti mašinos ratą, naudotis įvairia technika ir pan.), o vyrai „moteriškų“ (įsiūti sągą, išsiskalbtį marškinių, pasigaminti vakarienę ir pan.). „Tvirtos nuostatos, kas vyriška, o kas moteriška, daro žmones infantiliai priklausomus vieną nuo kito“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 80). Bet pastebima tendencija, kad darbo pasidalijimas tarp vyrų ir moterų nebėra toks griežtas, nes atsiranda veiklos formų, kurias gali atlikti ir vyrai, ir moterys (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 38).

1.4.2. Vyriškumo formavimo(si) bruožai.

Psichoanalitinė perspektyva. Vyriškų ir moteriškų stereotipų ir jų simbolių atsiradimui įtakos turi ir vaikų auklėjimas pagal vienai ar kitai visuomenei priimtinus stereotipus. Tėvai ar kiti suaugusieji formuoja vaiko elgesį žaisdami, sekdami pasakas, mindami mįsles ir pan., taip skatindami tuos elgesio aspektus, kurie laikomi tinkamais tik berniuko lyčiai, ir slopindami netinkamus, t. y. tinkamus tik mergaitės lyčiai. „Apie 2–3 gyvenimo metus vaikai pradeda suvokti savo lytinį tapatumą. Suvokdamas save kaip vyriškos ar moteriškos lyties atstovą, augdamas vaikas mokosi tai lyčiai prideramo elgesio“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 44). Taigi ankstyvoje vaikystėje mergaitės ir berniukai įgyja tam tikrą identitetą, savitumą, socialinio vaidmens elgesį, kurį demonstruoja tolimesniame savo gyvenime. Kaip teigia N. Mažeikienė, tradicinėse šeimose socializacija ir vaidmenys ugdo mergaičių empatiją ir gebėjimą suprasti, ką jaučia kiti, o berniukai yra mokomi slėpti ir slopinti savo jausmus – jie skatinami lenktyniauti,

varžytis, manipuluoti, o ne ieškoti dialogo ir kompromisų (Mažeikienė, 2004, 42). Vėliau buvimas mama ir žmona sukoncentruojamas ties emocinėmis ir psichologinėmis funkcijomis, kurios suponuoja idėją, kad moters darbas yra „emocinis darbas“, taigi jos rūpinasi žmonėmis ir efektyviais ryšiais (sekretorės, paslaugų sektoriaus darbuotojos, privačių namų darbuotojos, slaugytojos, mokytojos). Vyrų darbas yra mažiau siejamas su emocine potekste – vyrai amatininkai, darbininkai, ir profesionalūs, įgudę darbuotojai (Mažeikienė, 2004, 43)

Vertinant J. Butler mintį, kad subjektas nėra galutinis, vientisas, jis nuolatiniame derybų ir kaitos procese, nes veiksmai, poelgiai, kūno stiliai apibrėžia tapatybes, o vientisas subjektas neegzistuoja (Butler, 1999, 22 iš: Tereškinas, 2011, 240), akivaizdi jau minėta išvada, kad vyriškumas konstruojamas, o ne biologiškai pagrįstas. Konstravimo procesas nėra lengvas ir greitas. E. Badinter išskiria tris žingsnius, parodančius vyriškosios tapatybės įgijimo kainą (Badinter, 2003, 97–98):

1. Kritinio lygio peržengimas paauglystė. Kaip teigia autorė, berniukui paauglystėje atsiranda poreikis „išbristi iš nediferencijuotos vaikystės“ (Badinter, 2003, 97), o tapti suaugusiu vyru yra pakankamai problematiška.

2. Išbandymų būtinybė. „Išbandymų tikslas visada vienas – sustiprinti vyriškumą, kuriam, be jų grėstų pavojus susilpnėti ir netgi niekada neišvysti pasaulio“ (Badinter, 2003, 98). Iš esmės, šiuo žingsniu vyriškumas parodomas per kūno perspektyvą, kai vyrą „puošia“ žaizdos, kraujas, taip patvirtinant tapatybę ir išmokstant moralinio ir fizinio stojiškumo.

3. Menkas tėvų vaidmuo vyriškumo formavimo procese. Kaip teigia E. Badinter, „iš esmės jaunuolių maskulinizacijos imasi vyresni jaunuoliai arba suaugę vyrai“ (Badinter, 2003, 98). Taigi tėvų vaidmuo mažiausiai svarus šiame jaunuolio gyvenimo periode. Viena vertus, tėvas nenori suteikti vaikui skausmo, kuris esti vyriškumo konstravimo procese, kita vertus, bijoma atgaivinti dviprasmišką jausmą savo tėvui ir vengiama artimų kontaktų dėl homofobijos.

Galima teigti, kad berniukų gyvenime siekiant vyriškumo labai didelį vaidmenį turi savotiškos vyriškumo mokyklos, grupės, grupuotės, šutvės ir pan., „bet kokio pobūdžio berniukų būriai, šutvės, komandos ir grupės ne tiek išreiškia bandos instinktą, būdingą jų lyčiai, kiek poreikį nutraukti ryšius su šeimynine moteriška kultūra, kad būtų galima sukurti kitą, vyrišką“ (Badinter, 2003, 126). Taip atsiranda įvairūs klubai, grupinės veiklos, lemiančios svarbius vyriškumo tapsmo procesus.

Vyriškumo ugdymas ir socializacija. Švietimo sistema vaidina labai svarbų vaidmenį perduodama žinias apie lytį, jos vaidmenis, santykius, struktūras. Mokykla ar neformaliojo ugdymo organizacijos neišvengiamai konstruoja vyriškumą ir moteriškumą, nes yra viena pagrindinių aplinkų, kuriose vaikai gali atsiskleisti. Kaip minėta anksčiau, tėvų indėlis ugdymo

procesu yra vienas iš menkiausių lyginant su įvairių grupių, bendruomenių, organizacijų indėliu. Įvairūs lyčių ugdymo teoretikai akcentuoja, kad švietimo institucijos turėtų skirti didesnę dėmesį lytiškumo ugdymui edukacinėje aplinkoje, įtraukiant skirtingų ir ne stereotipizuotų įgūdžių ir žinių aktualizavimą. „Ypač keistina vyrų samprata apie vaidmenis, perimant daugiau funkcijų (emocijų, globėjyškų) asmeniniame gyvenime ar šeimoje, prisiimant vaikų ugdomąją priežiūrą ir švietimo įstaigoje ir tuo sparčiau demokratizuojant ugdymą“ (Ivanauskienė, Šidlauskienė, 2008, 10). Taigi svarbi suvokimo kaitos prielaida, nors „kol kas mokyklos poveikis vyriškumo identifikacijai pedagogiškai neapgalvotas ir nepradėtas formuoti, nes „berniukai“ nėra homogeninė grupė. Maskuliniškumas įvairuoja ir kinta kaip sociokultūrinis lytiškumas švietimo institucijos aplinkoje“ (Šidlauskienė, 2011, 16).

Kalbant apie ugdymą ir socializaciją, tikslinga aptarti ir *habituacijos* sąvoką, kuri apima ugdymą ir socializaciją ir yra siejama su Pierro Bourdieu *habitus* samprata. Tai „socialinis gyvenimas, tapęs žmogaus savastimi, inkorporuotas į žmogų, tai kūniškosios ir mintinės dispozicijos, nusiteikimai ir kognityvinės schemas, kurios yra individo internalizuotos ir įsisavintos visuomenės praktikos ir struktūros. Habitus apibūdinamas kaip per socializaciją žmogaus įsisavintas, subjektyvus dispozicijų ir kūniškos praktikos rinkinys, orientacijos ir vertybės“ (Mažeikienė, Dorelaitienė, 2012, 148). Taigi berniukai ir mergaitės įgauna skirtingus *habitus*, o lytis tampa *habitus* kapitalu (simboliniu, ekonominiu, kultūriniu, socialiniu). „Berniukai ir mergaitės, vyrai ir moterys per habituacijos procesą – remdamiesi šeimos ir bendruomenės palaikymu / nepalaikymu, per edukacinę sistemą įgauna lytiškai apibrėžtą *habitus*, kurį formuoja socialinės institucijos. Vėliau tai pasireiškia kaip jų skirtinga praktika ir pasirinkimas gyvenime“ (Mažeikienė, Dorelaitienė, 2012, 148).

2. SKAUTAI – NEFORMALIOJO UGDYMO REALIZACIJA

2.1. Skautybė pasaulyje ir Lietuvoje

Skautybės pradžia. Skautų organizacijos – vienos didžiausių ir giliausias tradicijas turinčių jaunimo organizacijų Lietuvoje, todėl tikslinga aptarti jos atsiradimo, gyvavimo kelią, jų vidinę organizacijos kultūrą, jos poveikį ugdomų vertybių puoselėjimui.

Skautai – viena seniausių pasaulyje įsitvirtinusių jaunimo bendruomenių. Jos ištakos siekia XX a. pradžią, o jų įkūrėju yra laikomas lordas Robertas Baden-Powell – Anglijos kariškis, komandiruotas po visas Anglijos teritorijas. R. Baden-Powell'is dalyvavo ir vadovavo įvairiuose mūšiuose, ypač pasižymėjo Pietų Afrikoje, kai 1889–1900 m. „būrai“ buvo apsupę anglus Mafekingo mieste. Kadangi trūko pajėgių suaugusių, anglų kariuomenės vadas pulkininkas R. Baden-Powell iš miesto berniukų sudarė žvalgų/skautų kuopą. Jie buvo apmokomi, kaip laimėti mūšį, kaip geriausia elgtis mūšio metu. Būtent pulkininko suburti berniukai suvaidino labai svarbų vaidmenį Mafekingo miesto gynime. Jie parodė savo sumanumą ir drąsumą atlikdami įvairias pareigas, dažnai pavaduodami suaugusius. R. Baden-Powell'is paruošė savanorius berniukus – kadetus, atlikusius daugelį ryšininkų pareigų ir pasireiškusių savo drąsa ir atsakingumu“ (Mačiulytė, 1994).

Išvargintoje karų tuometinėje Anglijoje buvo daug pasimetusių jaunuolių, kurie nežinojo, ko nori iš gyvenimo ir koks yra jų tikslas. Gyvendamas Afrikoje R. Baden-Powell pastebėjo, kad „berniukams reikia kitokių užsiėmimų. Jie jau nuo mažens turi būti ugdomi kaip asmenybės“ (Kubilienė (sud.), 2007, 5), todėl pradėjo kurti skautavimo gaires. R. Baden-Powell 1907 m. suorganizavo bandomąją stovyklą Brownsea saloje, kurioje dalyvavo tik 22 berniukai iš skirtingų visuomenės sluoksnių. Šioje stovykloje buvo naudojama skilčių sistema, kuri išliko ir iki šių laikų (skiltis – nedidelis vienetas, kuriam vadovauja vienas iš skilties narių, o visi dalyviai skiltyje turėjo pareigas ir pilną vyresnių vadovų pasitikėjimą). Būtent ši stovykla ir yra laikoma skautybės pasaulyje pradžia. Galima teigti, kad stovyklos programai pritaikyti ir senovės riterio principai: sukurta skautiško darbo sistema, įsakai, programos aptyrimo laipsniai, uniformos, garbės ženklelių principas, papročiai, santvarka, kurie pasiekė ir šių laikų skautiškus vienetus.

R. Baden-Powell parašė knygas „Pagalba skautybei“ ir „Skautybė berniukams“, kurios paremtos jo darbo patirtimi kariuomenėje. „Skautybė berniukams“ buvo išversta į daugelį kalbų, paplito po visą pasaulį ir tebenaudojama šiais laikais, pritaikius prie šiuolaikinio gyvenimo sąlygų. Skautybė greitai plito po visą pasaulį ir „nors skautybė dygo karo sąlygomis, bet pasirodė, kad ši sistema gali daug patarnauti žmonijos taikai. Visapusiškas fizinis ir dvasinis

asmenybės ugdymas, dorovės, žmogiškumo ir bendravimo skiepijimas vieniems kitus geriau suprasti, sudaryti tarsi vieną šeimą. Skautybė visiems patraukli ir praktiška. Prieš antrąjį pasaulinį karą skautų pasaulyje buvo apie 6 milijonus“ (Kazlauskas, 1991, 4). 2008 m. skaičiuota, kad visame pasaulyje 216-oje šalių ir teritorijų skautų buvo apie 38 milijonus, o per visą skautybės egzistavimo laikotarpį apie 500 milijonų žmonių buvo arba yra skautais (Kubilienė (sud.), 2007, 7). Tai didžiausias jaunimo judėjimas pasaulyje ir Lietuvoje. Šiuo metu organizacija Lietuvoje vienija apie 3 250 skautų ir 250 vadovų (Kubilienė (sud.), 2007, 8).

Lietuvos skautija ir jos atsiradimas. Lietuvoje skautų judėjimas prasidėjo 1918 m. Lietuviai skaututi pradėjo prieš revoliuciją įvairiuose Rusijos miestuose. Grįžę į Lietuvą buvę skautai lietuviai tęsė skautavimą ir 1918 m. susikūrė pirmas skautų vienetas Vilniaus lietuvių berniukų gimnazijoje, kurios direktorius buvo M. Biržiška. „Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras M. Biržiška buvo daug girdėjęs apie skautybę ir siekė, kad svetur prasidėjęs skautiškas lietuvių sąjūdis būtų tęsiamas ir Lietuvoje. 1918 metų lapkričio 1 dieną Vilniaus Vytauto gimnazijoje (direktorius Mykolas Biržiška), kur tuo metu mokėsi P. Jurgėla, įvyko Vilniaus lietuvių skautų bei skaučių draugovės pirmoji sueiga. Ši diena laikoma Lietuvos skautų organizacijos įkūrimo diena, o Petras Jurgėla – jos įkūrėju. 1919-ųjų pavasarį jau buvo 40 skaučių ir 80 skautų (12-20 metų)“ (Mačiulytė, 1994), o iki II pasaulinio karo bendras skautų skaičius pasiekė 100 000.

Tuometinėje Rusijoje skautavimas paplito beveik 10 metų anksčiau negu Lietuvoje, todėl ten skautavę žmonės turėjo galimybę įgyti daugiau patirties, susipažinti su skautų tradicijomis ir pritaikyti savo šalyje. Bet Rusijoje XX a. pradžioje susikūrė ir kita, į skautus panaši organizacija – pionieriai. Tai skautų pavyzdžiu sukurta 10–15 metų vaikų bendruomenė. Tuo metu, ypatingai Lietuvai patekus į SSRS sudėtį, vaikai buvo spaudžiami tapti pionieriais, vėliau, sulaukus 14–15 m. tapti komjaunuoliais, o dar vėliau – įstoti į komunistų partiją. Šiuo atžvilgiu išryškėja skirtumas, nes skautų organizacijoje dalyvavimas buvo savanoriškas, be priverstinių gestų.

1930 m. skautai perėjo LR Švietimo ministerijos globon, o organizacijos šefu buvo paskirtas LR Prezidentas Antanas Smetona (Kubilienė (sud.), 2007, 8). 1940 m., SSRS okupavus Lietuvą, kartu su daugeliu kitų pilietišκών organizacijų skautai Lietuvoje buvo panaikinti, „daug vadovų suimta ir uždaryta kalėjimuose, išstremta. Iki panaikinimo broliją sudarė 34 tuntai (7 900 skautų); seseriją – 35 tuntai (8 000 skaučių)“ (Kubilienė (sud.), 2007, 8). Atkūrimas pradėtas 1988 m. Vilniuje, kai įvyko pirmoji skautų vadovų sueiga, o 1989 m Vilniuje įvyko atkuriamasis suvažiavimas.

Lietuvos skautija yra pripažinta Pasaulio skautų judėjimo organizacijos (World Organization of the Scout Movement) nacionalinė narė. „Pasaulio skautų judėjimo organizacija yra tarptautinė, nepolitinė ir susideda iš pripažintų nacionalinių skautų organizacijų. Pasaulyje yra daugiau nei 28 milijonai skautų ir skaučių, jaunimo ir suaugusių, 216 šalių ir vietovių. Tai didžiausias jaunimo judėjimas pasaulyje“ (Skautai . Pramoga su tikslu. Apie Lietuvos skautiją, elektroninis variantas).

„Skautų judėjimas yra savanoriškas nepolitinis jaunų žmonių ugdymo judėjimas, atviras visiems, nesvarbu, kokia kilmė, rasė, religija ar lytis, atitinkantis įkūrėjo nustatytą tikslą, principus ir metodus“ (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 3).

Skautybės tikslas – ugdyti jaunas žmones, siekiant jų, kaip individų, atsakingų piliečių ir jų vietinės, nacionalinės ir tarptautinės bendruomenės narių, pilno fizinio, intelektualinio, socialinio ir dvasinio potencialo išraiškos (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 3).

Skautybės **misija** – „prie jaunų žmonių ugdymo per vertybių sistemą, pagrįstą skautų įžodžiu ir priesakais, padėti kurti geresnį pasaulį, kuriame žmonės yra pilnaverčiai ir vaidina konstruktyvų vaidmenį visuomenėje“ (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 4).

Skautų judėjimas pagrįstas trimis veiklos **principais**: *pareiga Dievui* (ištikimybė praktikuojamai religijai, atsidavimas dvasiniams principams bei pareigoms); *pareiga kitiems* (ištikimybė savo šaliai, skatinant vietinės, nacionalinės ir tarptautinės taikos supratimą ir bendradarbiavimą; dalyvavimas bendruomenės vystymesi, pripažįstant ir gerbiant kito žmogaus orumą ir natūralaus pasaulio vientisumą); *pareiga sau* (saviauklos ugdymas) (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 4). Šie principai paremti, įžodžiu ir priesakais, mokymusi per veiklą („Nei vieno skauto be pareigų!“), skilčių sistema, realizuojama vadovaujantis suaugusiems vadovams, įvairaus amžiaus patyrimo programomis. Norint pasiekti visapusiško asmens tobulėjimo skautai remiasi šiais *metodu* – progresyvia ugdymo sistema, veikiančia per:

- 1) įžodį (pasižadėjimą), priesakus (įstatus);
- 2) mokymąsi veikiant;
- 3) mažų grupių narystę (pvz., skilčių sistemą, kai padedant suaugusiems skatinami progresyvūs atradimai ir atsakomybė, mokoma vadovauti sau ir kitiems, bendradarbiauti, ugdomas charakteris ir kompetencija, įgyjama pasitikėjimo savimi, atrandama gabumų;
- 4) įvairių veiklos sričių patyrimo programas, pagrįstas dalyvių interesais (žaidimai, naudingi įgūdžiai ir tarnavimas bendruomenei);
- 5) gyvenimą gamtoje (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 4).

Lietuvos skautijos uždaviniai:

- 1) parengti atsakingą ir kūrybingą nepriklausomos Lietuvos jaunąją kartą;

- 2) supažindinti Lietuvos visuomenę su pažangiais jaunimo auklėjimo būdais;
- 3) užimti jaunimo laisvalaikį;
- 4) siekti visų jaunimo lavinimo organizacijų bendradarbiavimo;
- 5) parodyti pavyzdį, kaip galima gyventi pagal religines dorovės normas;
- 6) įtraukti į visuomeninę veiklą kuo daugiau Lietuvos piliečių (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 5).

Skautų priesakai ir įžodis. Reikia pastebėti, kad skautavimas nėra vien berniukų programa, nes 1909 metais skautų parade žygiavo ir skautės. Kalbant apie skautavimą visame pasaulyje naudojamas žodis „skautas“. Žodis skautas apima berniukus, mergaites, vyrus ir moteris. Tikslas tas pats, programos mažai skiriasi. Skautybė, tai „visapusiškas fizinis ir dvasinis asmenybės ugdymas, dorovės, žmogiškumo ir bendravimo skiepijimas vieniems kitus suprasti, sudaryti tarsi vieną šeimą.“ (Kazlauskas, 1991, 4).

Lietuvos skautijos narys vadovaujasi dešimčia skautų (skaučių) *priesakų*, kurie yra skautiško ugdymo metodo dalis:

- 1) skautas tiesus ir laikosi savo žodžio;
- 2) skautas ištikimas Dievui ir Tėvynei;
- 3) skautas naudingas ir padeda artimui;
- 4) skautas – draugas savo artimui ir brolis kitam skautui;
- 5) skautas mandagus ir riteriškas (skautė – kukli);
- 6) skautas – gamtos draugas;
- 7) skautas klusnus savo tėvams ir vyresnybei;
- 8) skautas linksmas, susivaldo ir nenustoja vilties;
- 9) skautas taupus;
- 10) skautas blaivus ir skaistus savo mintyse, žodžiuose ir veiksmuose.

Geležinis skautų (-čių) priesakas – skautas (-ė) sąžiningai atlieka visas savo pareigas (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 5–6). Iš esmės, skautų ir skaučių priesakai vienodi, skiriasi tik penktojo priesako formulavimas, pagrįstas riteriškumo ir kuklumo principu. Skiriasi skautų ir *jaunesniųjų skautų priesakai*, pastarųjų apsiriboja stengimuisi būti visada geru, vyresniųjų klausymu ir rūpinimuisi pirmiausia kitais, o po to savimi (Kubilienė (sud.), 2007, 17).

Skautai ne tik remiasi dešimčia skautų priesakų, bet stojant į organizacija duoda **įžodį**, kuris parodo asmens pastangas, norą tobulėti, sugebėjimą laikytis priesakų. Įžodis ir priesakai laikui bėgant skautui turėtų tapti gyvenimo taisyklėmis. Skautų įžodis duodamas stovyklų, renginių, švenčių metu prieš Lietuvos skautijos arba Lietuvos valstybinę vėliavą. Paminėtina ir tai, kad įžodis nėra priesaika, jis yra duodamas laisvu noru kaip pasižadėjimas įvykdyti tikslus,

pasakytus įžodžio metu (Jaunesniųjų skautų įžodžio tekstas (nuo 6 metų) – „*Aš pasižadau stengtis mylėti Dievą, Tėvynę, vykdyti jaunesnių skautų priesakus ir kasdien padaryti gerą darbėlį*“, o skautų įžodžio tekstas (nuo 10 metų) – „*Brangindamas (-a) savo garbę, aš pasižadau stengtis tarnauti Dievui ir Tėvynei, padėti artimui ir stengtis vykdyti skautų (-čių) priesakus*“). Taigi įžodis įpareigoja būti geru žmogumi, mylėti Dievą ir Tėvynę, padėti artimui, tobulėti, bręsti protu, stiprėti kūnu. Kiekvienas reikiamo amžiaus kandidatas, kandidatavęs reikiamą laikotarpį, išlaikęs reikiamą patyrimo laipsnį ir turintis draugininko leidimą, gali duoti įžodį, kurį priima draugininkas, turintis ne žemesnį kaip paskautininko laipsnį (Kubilienė (sud.), 2007, 23–26). Galima duoti vieną iš šių įžodžių: jaunesniojo skauto, skauto, patyrusio skauto, vyresniojo skauto; suaugusio skautybėje, skautininko (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 7).

Įžodžio davimo ir gavimo tvarka disciplinuota: būtina tvarkinga uniforma, skautai išsirikiuoja ratu aplink vėliavą. Taip pat labai svarbus ir komandavimas. Šventės vedėjas komanduoja: „*Pasiruošę duoti įžodį, ženkite į priekį!*“, perkaitomas įsakymas, kuris leidžia duoti įžodį, po to komanduoja: „*Broli (sese) (nurodomas vardas), įžodį duot!*“. Duodantysis turi prieiti prie vėliavos, o visi skautai pagerbti įžodį saliuuojant išgirdus komandą „*Įžodį gerbt!*“ (svečiai nesaliutuoja, tik atsistoja). Pasakęs tekstą, skautas priklaupia ant vieno kelio ir pabučiuoja vėliavą. Pakomandavus „*Pagerbta!*“, skautininkas užriša kaklaraištį (senasis nurišamas), garbingas svečias arba vyriausias skautas ant kaklaraiščio kairiojo kampo užriša „Tėvynės meilės“ mazgelį, o draugininkas ant dešiniojo kampo užriša „Gerojo darbo“ mazgelį. Įžodžio metu gamtoje gali būti sukuriamas laužas. Tik prieš duodant įžodį jaunesniųjų skautų papildomai paklausama, ar jis nori būti jaunesniuoju skautu ir ar žino priesakus, jam atsakius teigiamai, tęsiama įprasta ceremonija (Kubilienė (sud.), 2007, 23–26).

Narystė. „Asmuo, padavęs LS [Lietuvos skautijos – darbo autorės pastaba] padalinio vadovui raštišką prašymą priimti į LS ir gavęs jo patvirtinimą bei sumokėjęs stojamąjį mokestį, tampa LS nariu. Jei paduodantysis prašymą neturi 18 metų, būtinas raštiškas tėvų arba globėjų sutikimas dalyvauti LS veikloje. Už jaunesnius kaip 14 metų asmenis prašymus tapti LS nariu pateikia jų tėvai arba globėjai“ (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 7). Ši narystė Lietuvos skautijoje yra pratęsiama, kiekvienais metais sumokant nario mokestį. Taip galima bet kada atsisakyti narystės šioje organizacijoje. Nariai dalyvauja vienetų sueigose, šventėse, iškylose, žygiuose, stovyklose, seminaruose, mokymuose, vietinės bendruomenės, nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose. Skautų vienetuose vykdomos įvairių veiklos sričių programos, įskaitant žaidimus, naudingus įgūdžius ir tarnavimą bendruomenei.

Lietuvos skautijos jaunimo programa. Jaunimo programa yra skirta 6–25 metų vaikams ir jaunimui. *Pagal amžių* organizacijos nariai skirstomi į 4 grupes, kurių skiriamieji ženklai yra

tam tikra kaklaraiščio spalva (žr. 1 pav.). Taip pat yra skautininkai (nuo 18 metų), kurie vadovauja skautų vienetams, dirba struktūriniuose padaliniuose; jie dėvi žalios spalvos kaklaraiščius ir yra skirstomi į paskautininkus, skautininkus ir vyresnius skautininkus. Baigę Gilwell'io (Medinių kauliukų) kursų ant kaklaraiščio nešioja medinius kauliukus. Be skautininkų yra dar viena skautų grupė – suaugęs skautybėje (nuo 18 metų). Jie prie skautijos prisijungę būdami suaugę ir skautauja, talkininkauja skautų vienetuose, dėvi pilkos spalvos kaklaraiščius (Skautai . Pramoga su tikslu. Apie Lietuvos skautiją, elektroninis variantas).

Amžius ir programa	Kaklaraištis ir simbolika
Jaunesnieji sk. (vilkiukai) – 6-10 metų Džiunglių knyga	
Skautai – 10-14 metų Programa orientuota į veiklą skiltyse	
Patyrę skautai – 14-18 metų Projektinė veikla, paremta idėjų/iniciatyvų įgyvendinimu	
Vyresnieji skautai – 18-25 metų Programa turinti gilią tradicijas ir orientuota į saviugdą per pagalbą jaunesniems	

Su jaunimo programa nesusiję kaklaraiščiai

Suaugę skautybėje   Skautininkai   Gilvelistai

1 pav. Lietuvos skautų skirstymas pagal amžių ir dalyvavimą programoje

(Šaltinis: Kubilienė, 2007, 29)

Atsižvelgiant į kiekvieno organizacijos nario amžių, jam paskiriama programa, kurioje jis ir dalyvauja (žr. 5 priedą).

Struktūra ir valdymas. Skautų bendruomenė ir valdymas yra griežtai struktūruotas. Skautų organizacijoje skiltis yra mažiausias skautiškas vienetas, iš kurio sudaromi Lietuvos skautijos padaliniai. Skiltį sudaro nuo 4 iki 10 narių. Jai vadovauja suaugęs vadovas, yra vykdoma veikla, įgyvendinamos idėjos, dalijamasi pareigomis. Lietuvos skautijos pagrindiniai *padaliniai* yra: LS padaliniai: konferencijos, kraštai, tuntai, draugovės (laivai) ir kiti jiems lygiaverčiai vienetai, apibrėžti Tarybos patvirtintuose nuostatuose. *Teritoriškai* Lietuvos skautija yra skirstoma į Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos, Vilniaus kraštus (Lietuvos skautija. Įstatatai, 2006, 8).

Kalbant apie skautijos valdymą išskirtini pagrindiniai **Lietuvos skautijos valdymo organai**: Lietuvos skautijos *Suvažiavimas* (keičia įstatus; tvirtina LS strategiją; renka ir atšaukia

Tarybos narius, Vyriausiąjį skautininką, Kontrolės komisijos narius, Etikos komisijos narius; tvirtina Kontrolės komisijos, Etikos komisijos nuostatus, praėjusių finansinių metų LS veiklos ataskaitą; nustato narių stojamųjų įnašų dydį ir narių mokesčių dydį, jų mokėjimo tvarką; tvirtina; priima sprendimą dėl skautijos pertvarkymo, reorganizavimo ar likvidavimo), *Taryba* (koordinuoja veiklą; rūpinasi jos gerove, augimu; formuoja strategiją; šaukia Suvažiavimus; įgyvendina Suvažiavimo sprendimus; tvirtina visiems nariams privalomus atskirų sričių nuostatus; kontroliuoja jų įgyvendinimą; tvirtina metų veiklos planą ir biudžetą; analizuoja veiklos ataskaitą; suteikia skautininkų laipsnius; apdovanoja aukštesniais ordiniais), *Vyriausiasis skautininkas* (organizuoja veiklą; atstovauja skautiją; išduoda įgaliojimus vykdyti tas funkcijas, kurios apima jo kompetenciją; rengia veiklos ataskaitą, veiklos planą ir biudžetą; rūpinasi ūkine veikla; organizuoja viešos informacijos skelbimą; atidaro ir uždaro sąskaitas banko įstaigose; atsako už duomenų ir dokumentų pateikimą juridinių asmenų registrai), *Kontrolės komisija* (tikrina organizacijos valdymo vykdomųjų organų ūkinę-finansinę veiklą ir veikia pagal Suvažiavimo patvirtintus nuostatus), *Etikos komisija* (nagrinėja svarbesnius organizacijos narių nusižengimus principams, tvarkai ar drausmei, vadovaudamasi Tarybos patvirtintais nuostatais, ją sudaro trys nariai, o darbui vadovauja Etikos komisijos pirmininkas) (Lietuvos skautija. Įstatai, 2006, 9–13).

Skautų organizacijos kultūra ir išoriniai elementai. Kiekviena organizacija turi esminius aspektus, kuriais vadovaujasi kurdami savos organizacijos sampratą. Organizacijos gali būti apibrėžtos kaip:

1. „Savanoriškos organizacijos: nors kai kuriose dirba apmokamas personalas, tačiau aukštesnius sprendimų priėmimo (vadovaujančius) darinius paprastai sudaro savanoriai.
2. Tai yra nepelno organizacijos: tai nereiškia, kad jos negali gauti ekonominio pelno, tačiau bet koks pelnas bus investuojamas į veiklą, kuri prisidės prie jų misijos įgyvendinimo.
3. Tai yra nevyriausybinės organizacijos: tai reiškia, kad jos nėra viešojo administravimo dalis, tačiau tai nereiškia, kad jos negali būti remiamos (pvz., finansiškai).
4. Tai yra jaunimo organizacijos: jas sudaro turinti bendrą struktūrą ir organizaciją grupę žmonių, kurie veikia kartu siekdami vieno tikslo“ (Bowyer ir kt., 2000, 9).

Šiame darbe apžvelgiama skautų jaunimo organizacija, kurią sudaro žmonės, turintys bendrus tikslus, siekius, lūkesčius. Jaunimo organizacija vienija jaunos žmones, kurie „yra atsakingi už organizacijos valdymą. Tai reiškia, kad jie nebūtinai yra naudos gavėjai. Organizacija gali rūpintis paveldu, aplinka ar pagyvenusiais žmonėmis“ (Bowyer ir kt., 2000, 9). Apžvelgiant skautų organizaciją, galima teigti, kad organizacija apima daugiau sričių, kuriose

save realizuoja. Tai būtų jaunimo tautinis, pilietinis, patriotinis ugdymas, visuomeninė veikla, savojo identiteto išlaikymas, bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis ir kt.

Kalbant apie skautų organizaciją galima teigti, kad ji taip pat yra išlaikiusi per metų metus ir skautiško darbo sistemą, 10 skautų įstatų, uniformą, tarnybinius ir garbės ženklus, papročius ir organizacijos santvarką. Tai tik įrodo kaip skautų bendruomenė stengiasi išlaikyti savo tradicijas, papročius ir vertybes. Nariai dalyvauja kasmetinėse ir tradicinėse vienetų sueigose, šventėse, iškylose, žygiuose, stovyklose, kuriose jie ugdo pilietiškumą, bendradarbiavimo įgūdžius, skautiškas vertybes, o tai daro per įvairius žaidimus, liaudies dainų dainavimą, šūkių kūrimą, priesaikų davimą ir apdovanojimus garbės ženklais.

Lietuvoje skautų stovyklose, sueigose ir žygiuose dažnai yra dainuojamos įvairios lietuviškos dainos, neapsieinama ir be liaudies žaidimų, ratelių ir šokių. Svarbią vietą skautų kultūroje užima ir jų šūkiei, kurie yra skanduojami įvairiomis progomis. Pavyzdžiui, jais yra pradedami ir baigiami renginiai, pažymimos įsimintinos dienos ar stovyklos įvykiai, kas nors pajuokiamas, pagerbiama ir t. t. Daugumoje šūkių atsispindi skauto dvasia, jų vienybė. (Anglickienė, 2006, 197).

Skautų bendruomenė Lietuvoje kasmet organizuoja tradicinį skautų dainų konkursą „Gražių dainelių daug girdėjau“, kuriame dalyvauja skautų ansambliai, duetai ir solistai, susirinkę iš visos Lietuvos. Taip pat kiekvienais metais yra rengiami ir skautų vadovų suvažiavimai. Tokių suvažiavimų metu tradiciškai yra rengiami rinkimai, yra pristatomos metų veiklos ir finansinės ataskaitos, pristatytas kitų metų veiklos planas ir svarbiausi nacionaliniai renginiai. Lietuvoje tradicija tapo ir skautų organizuojama Pavasario šventė. Ši šventė jau daugiau nei 15 metų yra rengiama ir sulaukia daug skautų iš visų regionų.

Dažnai organizacijos kultūra suprantama kaip folkloro, meno, simbolių raiška, bet tai tik ne didelė matoma kultūros dalis, neparodanti tikrosios kultūros sampratos. Jaunimo organizacijos yra žmonių grupės, kurios veikia tiek viduje, tiek išorėje ir atlieka tam tikras užduotis, remiantis grupės narių sukurtomis taisyklėmis, ritualais. „Kultūra šia prasme yra kaip ledkalnis – mes matome tik jo dalį“ (Bowyer ir kt. 2000, 12).

Nors kultūra apima daugelį aspektų (vertybės, filosofija, misija ir t. t.), bet dažniausiai pastebimi yra organizacijos kultūros išoriniai elementai. Remiantis Wagner, Hollenbeck (1995) ir Kreitner, Kinicki (1995) klasifikacija, galima teigti, kad pagrindiniai išoriniai kultūros elementai yra ceremonijos, apeigos, ritualai, istorijos, mitai, herojai, simboliai, kalba, sakmės, gestai, fizinė aplinka, žmogaus rankų dirbiniai (žr. 1 lentelę).

**Organizacijos kultūros išoriniai elementai pagal Wagner, Holenbeck (1995),
Kreitner, Kinicki (1995)**

Šaltinis: Jucevičienė, Poškienė ir kt. 2000, p. 60.

Elementas	Apibrėžimas
<i>Ceremonijos</i>	Standartizuota ir pasikartojanti veikla, naudojama tam tikromis progomis tikromis progomis
<i>Apeigos, ritualai</i>	Veiksniai, perduodantys ypatingą idėją
<i>Istorijos</i>	Praėjusių įvykių pasakojimai, perduodantys ir iliustruojantys gilesnes kultūrinės normas ir vertybes
<i>Mitai</i>	Išgalvotos istorijos, kurios padeda paaiškinti veiksmus ar įvykius, išvengti neigiamų pasekmių, kurias šie įvykiai gali įtakoti
<i>Herojai</i>	Žmonės, kurie suformavo organizacijos vertybes, veiklos būdą
<i>Simboliai</i>	Objektai, veiksmai ar įvykiai, kurie turi ypatingą reikšmę ir įgalina organizacijos narius naudotis jais komunikuojant
<i>Kalba</i>	Verbaliųjų simbolių visuma, kuri atspindi savitą organizacijos kultūrą
<i>Sakmė</i>	Įvykių, turinčių istorinį pagrindą, pasakojimas, pagražintas išgalvotomis detalėmis
<i>Gestai</i>	Išreiškiantys prasmę kūno judesiai
<i>Fizinė aplinka</i>	Supantys žmones daiktai, kurie suteikia jiems tiesioginį jausminį stimulą perduodant kultūriškai išraiškingus veiksmus
<i>Žmogaus rankų darbiniai</i>	Materialūs, žmogaus rankomis padaryti daiktai, palengvinantys kultūriškai išraiškingus veiksmus

Taip formuojama pastebima kultūra, kurią kuria žmonės, veikdami drauge, ir kurių moko naujus savo grupės narius (Jucevičienė, Poškienė ir kt. 2000, 59). Būtent ši veikla padeda ugdyti vertybes skautų organizacijoje. Lietuvos Skautijoje yra karinių elementų, kuriuose dominuoja rikiuotės, žygiavimai, komandos ir griežtas taisyklių laikymasis. Kiekvienas narys dėvi uniformą, kuri yra šios organizacijos išskirtinis ženklas. Šioje organizacijoje vaikai mokomi: tautosakos, etnokultūros, istorijos, pasaulio pažinimo, geografijos, kraštotyros, topografijos, religinių tiesų, pirmosios pagalbos įgūdžių ir t. t. Todėl galima teigti, kad Lietuvos skautų organizacija yra terpė kiekvienam jaunam žmogui norinčiam tobulinti gebėjimus, ieškoti geriausių savo savybių, siekti tiek fizinės, tiek dvasinės stiprybės.

Šiaulių krašto skautai. Dviem metais vėliau nei Lietuvoje, atsiradusi skautų organizacija atsirado Šiauliuose. 1923 m. kovo 15 d. Šiaulių skautai išleido pirmąjį „Skautų aidą“ numerį. Šiaulių krašte Lietuvos skautijos vienetų yra tik trijuose rajonuose: Šiaulių, Pakruojo ir Joniškio. Šiaulių mieste veikia šios draugovės: jaunesniųjų skautų, Aušros, Mykolo Radvilos Juodojo, Perkūno, Stasio Šalkauskio, Kupolės vyr. sesių būrelis, A. Saulaičio vyr. skautų būrelis, ISGF

gildija; Šiaulių rajone – Lauryno Ivinskio (Kuršėnai), Ringuvos (Drąsučiai), Bubių (Bubiai) draugovės; Pakruojo rajone – Medeinos (Stačiūnai), Austėjos (Balsiai), Gabijos (Pakruojis) draugovės; Joniškėje – Adomo Varno draugovė). Šiaulių krašto skautai vienija 160 įvairaus amžiaus narių. Jie vasaros stovyklų metu susirenka prie Pašvinio ežero, susitinka Kurtuvėnų miškuose, lankosi Kryžių kalne, kasmet vyksta kalėdiniai krepšinio, kvadrato turnyrai, pastaraisiais metais išaugę net iki savaitgalio olimpiados, dalyvauja įvairiuose skautijos organizuojamuose ir visuomeniniuose renginiuose (Skautai. Šiaulių kraštas, elektroninis variantas).

Lietuvos skautijos veikla – progresyvios saviuoklos sistema, veikianti per patyrimo laipsnius, specialybių programas, mažų grupių narystę ir mokymąsi per veiklą. Čia, padedant suaugusiems, skatinami progresyvūs atradimai ir atsakomybė, mokoma vadovauti sau ir kitiems. Tokiu būdu ugdomas charakteris ir kompetencija, skatinama įgyti pasitikėjimo savimi ir kitais, sugebėti bendradarbiauti. Nariai dalyvauja vienetų sueigose, šventėse, iškylose, žygiuose, stovyklose, seminaruose, mokymuose, vietinės bendruomenės, nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose. Skautų vienetuose vykdomos įvairių veiklos sričių programos, įskaitant žaidimus, naudingus įgūdžius ir tarnavimą bendruomenei. Programos dažnai vykdomos gamtoje atitinka dalyvių interesus. Veikloje taikomi įvairūs metodai: pasižadėjimas ir priesakai, mokymasis veikiant, savęs išbandymas, mažų grupių (skilčių) sistema, mokymasis sekant pavyzdžiu.

2.2. Neformaliojo ugdymo reikšmė

Neformalus ugdymas – konceptas, reikalaujantis platesnio apibrėžimo. Neformalusis vaikų švietimas yra sudedamoji Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurios veikla reglamentuojama LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymo (toliau Švietimo įstatymo) (priimtas LR Seimo 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, Žin., 2003, Nr. XI-1281); Valstybinės švietimo strategijos 2013–2022 metų nuostatomis (patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. nutarimu (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804); Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (patvirtinta LR švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. V-554, 2009, Nr. 33-1268); Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (patvirtinta LR Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209, Žin., 2004, Nr. 30-995).

Pagal Švietimo įstatymą neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – „tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas“ (LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011, elektroninis variantas).

Analizuojant Neformaliojo vaikų ugdymo švietimo koncepciją išsiaiškinta, kad neformaliojo vaikų švietimo sričiai šiuo metu priskiriama tiek vaikų ir jaunimo organizacijų, vaikų ir jaunimo klubų, laisvalaikio centrų veikla, tiek muzikos, meno, dailės, sporto ir kitų panašių mokyklų veikla. Šiame neformalųjį vaikų ugdymą reglamentuojamame dokumente taip pat nurodoma, kad „Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų ugdymas“. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių – iki 21 metų) pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012, elektroninis variantas).

Pasirenkamąjį vaikų ugdymą siūloma skirstyti į dvi dalis:

- 1) formalųjį švietimą papildantį ugdymą (programas gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos);
- 2) neformalųjį vaikų ugdymą (programas gali vykdyti neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, kiti švietimo teikėjai) (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012, elektroninis variantas).

O. Petronienė straipsnyje neformalų ugdymą iškelia kaip socialinį kultūrinį reiškinį, akcentuojami aptariamo ugdymo tikslai, nurodoma, kad toks ugdymas svarbus kaip prevencinė priemonė, kuria mažinami vaikų žalingi įpročiai, nusikalstamumas, beprasmis laiko leidimas. Neformaliuoju ugdymu padedama vaikams integruotis ir tapti aktyviais visuomenės nariais, ugdyti pilietiškumą, iniciatyvumą, veiklumą ir skatinti saviraišką (Petronienė 2011, 56). Ji taip pat teigia, kad „šis mokymasis turi įtakos jų socialiniam bendravimui, įpročiams ir būsimiems vaidmenims“ (Petronienė, 2011, 59). Vaikai neformaliojo ugdymo metu gali ugdyti bendravimo, bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo, saviraiškos, lyderystės, kūrybiškumo gebėjimus, gali užsiimti norima veikla.

Atlikta ir nemažai tyrimų, skirtų aptarti **neformalųjį ugdymą**. Neformalusis ugdymas, neformalusis švietimas ir susijusios sritys tirtos keliais aspektais: „neformalųjį ugdymą nagrinėja socializacijos kontekste (M. Barkauskaitė, 2001, G. Kvieskienė, 2000, 2003, 2005), analizuoja jo formas ir būdus (S. Dapkienė, 2000, I. Ramanekienė, 2002, J. Ratkus, 2000, D. Survutaitė, 2004), tačiau daugiausia mokslo darbų yra skirta konkrečios neformaliojo ugdymo srities (muzikos, dailės, sporto ir kt.) išsamiai analizei (K. Kaluinaitė, 2002, A. Kurienė, 2002, R. Makarskaitė, 1998, B. Narkevičienė, 2000, R. Pečeliūnas, 2001, J. Tilindienė, 2000 ir kt.)“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009, 14).

Nemažai tyrimų atlikta Švietimo ir mokslo ministerijos. Išskirtinas 2004 m. atliktas tyrimas „Jaunimo dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje“ (G. Bužinskas, T. Tamošiūnas, VPU), kuriuo siekta nustatyti 16–24 m. jaunimo dalį, dalyvaujančią visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje, atskleisti jaunuolių politinio pasyvumo/aktyvumo veiksnius ir mokinių dalyvavimo savivaldos ir jaunimo organizacijose įtaką socializacijos procesams. Atliktas tyrimas naudingas tuo, kad atskleidžia jaunuolių aktyvumą dalyvaujant organizacijų veikloje. Nustatyta, kad „nors vienoje savivaldos ar jaunimo organizacijoje dalyvauja lygiai ketvirtadalis Lietuvos jaunimo, dauguma dalyvauja mokymosi vietos savivaldoje, laisvalaikio draugijose, mokinių organizacijose, studentų asociacijose“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009, 15). Mokiniai pripažino, kad dalyvavimas lavina bendravimo įgūdžius, ugdo pasitikėjimą savimi, bet susiduria su laiko stygiaus problema, informacijos ir įdomių užsiėmimų stoka.

2003 m. atliktas tyrimas „Popamokinės veiklos veiksmingumas“ (atliko S. Ignatavičius, S. Matakaitė, I. Šutinienė, T. Tamošiūnas, VPU), kuriuo nustatyta, „kad mokinius dalyvauti popamokinėje veikloje skatina saviraiškos ir interesų realizavimo poreikis, taip pat poreikis įgyti žinių bei rengtis būsimai profesijai“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009, 15). Labai svarbus pasirodė esąs ir tėvų požiūris į vaikų užimtumą ir tėvų galimybės mokėti už neformalųjį švietimą.

2009 m. išleista mokslo studija „Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai“ (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė), kurioje pateiktas tyrimas atskleidė, kad mokinių dalyvavimas neformaliajame vaikų švietime nėra pakankamas, o veiklų pasirinkimai – nesubalansuoti; mokinių poreikiai tenkinami iš dalies, yra pasiūlos ir paklausos disproporcija; neformaliojo vaikų švietimo įstaigos ir bendrojo lavinimo mokyklos skiriasi pagal veiklų turinį ir kryptingumą, o visų dalyvavimas nėra neformaliojo vaikų švietimo idėja ir realybė (Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė, 2009, 77–80).

Galima teigti, kad neformaliajame ugdyme svarbus mokymosi įvairumas – informacija perduodama įvairiais būdais, dažniausiai fiziniame lygmenyje. Taip ne tik mokomasi, bet ir leidžiamas laisvalaikis, kurio metu mokomasi daugelio dalykų, galimų pritaikyti ir kitose srityse – atsiranda tarpdiscipliniškumas. Taip pat akivaizdi savanorystės nauda ir galimybė tobulėti. O. Petronienė teigia, kad neformaliojo ugdymo padedama vaikams integruotis ir tapti aktyviais visuomenės nariais, ugdyti pilietiškumą, iniciatyvumą, veiklumą ir skatinti saviraišką (Petronienė, 2011, 59). Neformalusis ugdymas svarbus ir tuo, kad ne tik pasižymi mokymosi išskirtinumu, bet ir duoda realios naudos, galimo praktiškumo kitose srityse.

3. METODIKA IR TYRIMO ORGANIZAVIMAS

Tyrimo metodai ir metodologija. Atliekant tyrimą „Vyrškumo ugdymas ir socializacija neformaliojo ugdymo organizacijoje: Šiaulių krašto skautų atvejis“ naudota **kokybinio** tyrimo strategija – **etnografinis** tyrimas, „kuris gali būti susijęs su individo ar grupės elgsenos tam tikroje aplinkoje tyrimais. Toje aplinkoje gali būti savi papročiai, vertybės, bendravimo būdas“ (Kardelis, 2005, 270). Darbe remiamasi kultūrinio reliatyvizmo nuostata, kad nėra vienos tiesos, vieno pasaulio matymo, o kokio nors asmens elgesį, požiūrį galima suprasti tik jo kultūros kontekste. Kokybiniai tyrimai išskirtini ir tuo, kad jais siekiama gauti duomenis, padedančius suprasti asmenį ar žmonių grupes, jų elgesį, jautimus, įvairios aplinkos poveikį tyrimo dalyviams, todėl dažnai kokybiniai tyrimai apibūdinami kaip natūralistiniai, atliekami natūralioje aplinkoje, o ne laboratorijoje ir apimantys ilgalaikį reiškinio tyrimą (Kardelis, 2007, 270). Kokybiniai tyrimai plačiai naudojami socialiniuose moksluose, kuriuose siekiama gauti reikiamos mokslinės informacijos apie visuomenėje vykstančius procesus, nustatant jų dėsningumus ir sąlygojančius veiksnius (Kardelis, 2007, 60). Gauti tokią informaciją ir atskleisti ankščiau nurodytus veiksnius padeda kokybiniai tyrimai, nes jie yra orientuoti į žmogaus asmenybę, o tiriama siekiant suprasti socialinę realybę ir nustatyti įvairius elgsenos ypatumus. Tokių tyrimų privalumams priskirtinas ir duomenų natūralumas, nes daugeliu kokybinių tyrimų metu subjektas parodomas natūralios būsenos. Kultūros, žmonių grupės ar individai pažįstami iš vidaus.

Kadangi etnografiniai tyrimai dažniausiai remiasi atitinkamos žmonių veiklos stebėjimu, neformaliu pokalbiu ar tiesioginiu dalyvavimu toje veikloje, todėl tyrimo metu taikyti tiesioginio **stebėjimo** ir **stebėjimo dalyvaujant** metodai. Pabrėžtinas stebėjimo dalyvaujant metodas, nes jis orientuoja į dvigubą tyrėjo vaidmenį – dalyvaujantį stebėjimą, taigi tyrėjas suinteresuotas stebėti bendruomenę ar grupę žmonių ne iš šalies, bet kiek įmanoma labiau dalyvaujant jų veikloje. „Mokslininkas turi tapti savotišku profesionaliu klausytoju, kuris dalyvaudamas bendruomenės gyvenime sugeba analizuoti joje vykstančius procesus“ (Čekuolytė, 2012).

Stebėjimo metodas padėjo susipažinti su skautų veikla. Pasitelkus **refleksyvius dienoraščius** (žr. 3 priedą), susisteminti gauti duomenys padėjo suprasti, kaip ir kokios vertybės ugdomos skautiškoje aplinkoje, kaip realizuojamas discipliniškumas, susipažinti su Šiaulių krašto skautų organizacine veikla vadovų susirinkimo metu, suprasti, kokią reikšmę skautų organizacijos kultūroje užima įvairūs išoriniai elementai, tokie kaip: ceremonijos, apeigos, ritualai, istorijos, mitai, herojai, simboliai, kalba, gestai, fizinė aplinka, žmogaus rankų dirbiniai ir t. t. Taigi stebėjimo metu aprašoma ir interpretuojama skautų organizacijos kultūra, atskleidžiami tam tikri organizacijai būdingi elgesio modeliai.

Tyrimo metu taikytas **interview** metodas. Šis metodas atliktas **dviejose** grupėse: su moksleiviais skautais ir moksleivių skautų vadovais. Jo metu paaiškėjo, kokios vertybės ugdomos tiek švietėjiškos, tiek fizinės veiklos metu, kaip ir koks vyriškumas konstruojamas ir ugdomas skautų organizacijoje, kaip yra suvokiamos „tikro“ vyro, „tikro“ skauto sąvokos, kokią reikšmę turi organizacijos narių discipliniškumas veiklos sėkmingumui ir vaikų ugdymui, ar skautų organizacijoje išsaugomas „tikro“ vyro modelis, aptariamas įvairių teoretikų (Connell, Tereškinas ir kt.), ar jis modeliuojamas ir sintezuojamas su kitomis vyriškumo formomis. Interview yra pagrindinis duomenų rinkimo metodas, apimantis informantų klausinėjimą ir įdėmų klausymąsi. Interview metu siekiama sužinoti informantų patirtis, nuomones, vertinimus. Kaip teigia B. Bitinas ir bendraautorai, „būtina kokybinio tyrimo sąlyga – savos terminologijos ir išankstinių schemų neprimetimas, rėmimasis informantų vartojamais terminais“ (Bitinas ir kt., 2008, 153). Interview metu svarbi ne tik verbalinė kalba, bet ir neverbaliniai tekstai, kuriais perduodama informacija apie priimtinius ar nepriimtinius dalykus, svarbius ar ne tokius reikšmingus ir t. t., taigi svarbūs kūno judesiai, kalbėjimo tonas, emocijos, kuriuos taip pat svarbu analizuoti tyrimo metu (tai užfiksuota transkribuotuose interview (žr. 4 priedą); visi interview transkribuoti iš garso failų į tekstinius). Nors interview metu taikomi ir stebėjimo elementai, visgi interview suteikia visai kitokių galimybių, nes padeda tyrėjui suvokti tyrimo dalyvių nuomones, požiūrius, įsitikinimus (Bitinas ir kt., 2008, 153).

Tyrimo metu naudotas **pusiau struktūruotas** interview: iškelti pagrindiniai klausimai, tyrimui aktualios temos (žr. 1 ir 2 priedus), nevengiant papildomų, tikslinančių, praplečiančių temų klausimų. Ruošiant tyrimo instrumentą orientuotasi į keturias pagrindines temas: skautai (socializacijos veiksniai), organizacijos kultūra, disciplina, vyriškumas. Pusiau struktūruotas interview naudingas tuo, kad leidžiama tyrėjui laisvai uždavinėti klausimus, nors jie ir nebuvo pagrindiniame klausimyne, t. y. „jis spontaniškai interview metu gali formuluoti klausimus, interpretuoti, atsižvelgdamas į situaciją ir išsikeltą tikslą“ (Bitinas ir kt., 2008, 154). Bet šis interview tipas yra sudėtingas dėl to, kad kuo labiau interview nestruktūruotas, tuo sunkiau gautus duomenis analizuoti. Kai kurie mokslininkai (J. Frechtling, L. Sharp 1997, S. A. Belanovskij, 2001) nestruktūruotus interview vadina giluminiais, nes „nepaisant tyrėjo klausimų formalizavimo (struktūravimo) laipsnio jais siekiama kruopščiai ištirti nuomones, požiūrius, patirtis“ (Bitinas ir kt., 2008, 155).

Duomenų apdorojimo metodai. Siekiant įvykdyti išsikeltus uždavinius ir pasiekti tyrimo tikslą, interview metu gauti duomenys apdoroti, naudojant turinio (content) analizės metodą, gautą informaciją suskirsčius į kategorijas (temas), išryškėjusias tyrimo instrumente, ir į subkategorijas, suvoktas interview metu ir analizuojant gautus duomenis. Turinio (content)

analizės metu gauti duomenys interpretuoti taikant fenomenologinį analizės metodą. „Fenomenologinio požiūrio pagrindas yra žmogaus santykis su išoriniu pasauliu bei kitais žmonėmis. Jame sudėtinga problema supaprastinama į jos pamatinius elementus, sutelkiant dėmesį į tai, kas yra esminio, tikintis atskleisti racionalius principus, būtinus tiriamajam reiškiniui arba fenomenui suprasti“ (Kardelis, 2007). Taigi dėmesio centre yra ne individai, o reiškinys, kuris patiriamas skirtingų individų. Siekiama aprašyti ir suprasti, kaip skirtingi individai patiria tą patį reiškinį.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo dalyvių imtis – tyrimas vykdytas nuo 2013 m. balandžio mėn. iki 2014 m. gegužės mėn., tyrime dalyvavo moksleiviai skautai ir moksleivių skautų vadovai (atlikti 5 interviu su skautų vadovais, 4 – su skautais berniukais, 3 – su skautėmis mergaitėmis). Siekiant duomenų patikimumo ir reprezentatyvumo pasirinktos respondentų grupės, pristatančios vadovų, berniukų skautų ir mergaičių skaučių požiūrius. Informantų amžius buvo nuo 13 iki 41 metų (žr. 6 priedą). Tokio amžiaus informantai pasirinkti dėl galimo kompetentingumo ir patirties organizacijoje. Informantų pasirinkimą lėmė lokalizacijos, amžiaus, lyties aspektai. Tyrimo metu identifikuojant galimus informantus, taikytas sniego gniūžtės atrankos metodas. Kadangi pasirinktas reiškinys tiriamas konkrečiame Lietuvos skautijos padalinyje, tai svarbi ir geografinė imtis – skautai, veikiantys Šiaulių krašte (Šiaulių krašto skautai – Lietuvos skautijos vienetas, atitinkantis Šiaulių apskritį). Tyrimas vyko keliose vietose: stebėjimai vykdomi Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai), Šiaulių miesto Lieporių gimnazijoje (V. Grinkevičiaus g., Šiauliai), Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g., Šiauliai), „Paskutinio laužo“ stovyklavietėje (Dambavos k., Radviliškio raj.); interviu imti Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai), kavinėse (Vilniaus g., Tilžės g., Šiauliai), Šiaulių universiteto Tęstinių studijų institute (Stoties g., Šiauliai).

Analizuojant ir interpretuojant gautus duomenis laikytasi vieningos *kodavimo sistemos*. Atsižvelgiant į tai, kad kokybiniuose tyrimuose duomenis teikia informantai, o ne respondentai (kiekybiniuose tyrimuose), šiame darbe atsakiusiųjų nuomonės žymimos I raide, prirašant informanto skaičių, pvz., I1 – pirmas informantas (-ė).

Tyrimo etapai, procesas ir logika. Kokybiniai tyrimai kaip ir kiti moksliniai tyrimai vykdomi pagal tam tikrą tvarką, procesą, kuriame taip pat svarbi tyrimo duomenų rinkimo, analizavimo, pasiruošimo tyrimui logika, t. y. apgalvotas tyrimo vykdymas. Dažniausiai literatūroje išskiriami tokie galimi tyrimo etapai: planavimas, empirinių duomenų rinkimas, statistinis ir teorinis gautos medžiagos apdorojimas ir rezultatų praktinis pritaikymas (Kardelis, 2007, 100). Tyrimas vykdytas keliais etapais. Pirmiausia gilintasi į reikalingą literatūrą, aprašytos teorinės prieigos, padedančios apskleisti temą. Taip pat siekta pažinti vidinę

organizacijos kultūrą, suprasti pagrindinius išorinius organizacijos kultūros elementus ir nustatyti preliminarią jų reikšmę organizacijos nariams, todėl buvo taikytas stebėjimo ir stebėjimo dalyvaujant metodai.

Pirmasis stebėjimas vyko *2013 m. balandžio 26 d.*, dalyvauta parodos „Skaute, amžiais vis budėk! (A. Dorinas)“ pristatyme Šiaulių universiteto bibliotekoje (Vytauto g., Šiauliai); antrasis – *2013 m. balandžio 29 d.* susitikimas su skautais (skautų sueiga) ir dalyvavimas jų veikloje Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai); trečiasis – *2013 m. rugsėjo 27 d.* dalyvavimas „Paskutinio laužo“ šventėje, vienadienėje stovykloje „Kukū! Labas!“, kuri vyko Dambavos k., Radviliškio raj., šalia kukurūzų labirinto; ketvirtasis – *2013 m. lapkričio 16 d.* Šiaulių miesto Lieporių gimnazijoje (V. Grinkevičiaus g., Šiauliai) stebėtas skautų dainų konkursas „Gražių dainelių daug girdėjau“ atrankinis turas, taip pat jubiliejinės stovyklos dokumentinio filmo „Gėrio pėdomis“ premjera Šiaulių krašte; penktasis – *2014 m. balandžio 3 d.* stebėtas vadovų susirinkimas Šiaulių krašto skautų būkle (Kražių g., Šiauliai). Po kiekvieno dalyvavimo ir veiklos stebėjimo pildomi refleksyvūs dienoraščiai.

Kitas svarbus tyrimo etapas – interviu su informantais. Bendrauta su 12 informantų. Pirmiausia kalbinti skautai vadovai, kurie rekomendavo galimus kitus informantus (sniego gniūžtės metodas). Su informantais bendrauta *2014 m. balandžio 15 d. – gegužės 2 d.* Pasikalbėjus su visais informantais, interviu metu gauti įrašai transkribuojami (interviu medžiaga pateikiama CD laikmenoje darbo gale, o vienas interviu kaip pavyzdys pateikiamas prieduose (žr. 4 priedą)).

Atlikus pagrindinius tyrimo etapus buvo analizuojama, interpretuojama, apibendrinama.

Tyrimo etika. Kalbant apie tyrimo etiką, būtina paminėti pagrindinius dalykus, kuriais apibrėžiama tai, kad „žmonės tyrimuose turi dalyvauti tik laisvanoriškai, būtina ginti jų teises, saugoti nuo galimų neigiamų padarinių. Paprastai sakant, žmonių tyrimuose negalima vertinti kaip eksperimentinių gyvūnų“ (Bitinas ir kt., 2008, 113). Taip pat tyrėjas turi papasakoti tyrimo dalyviui apie tyrimą, informuoti apie galimą riziką ir gauti sutikimą. Žinoma, turi būti užtikrinamas ir konfidencialumas, ypačingai turi būti saugoma informacija apie tyrimo dalyvius. Tyrėjas turi būti nešališkas, vengti kurios nors pusės palaikymo, nuslėpti tam tikrus faktus, pabrėžti smulkmenas, nutylėti pagrindinius dalykus. Taip pat turi būti taikoma tikslinga tyrimo metodologija, metodai negali būti neetiški. Galima pamąstyti ir apie atsilyginimą tyrimo dalyviams, t. y. „reikiamos pagalbos suteikimas (jeigu įmanoma), neformalus išklausymas, neformalus grįžtamasis ryšys, vaišinimas užkandžiais ir gėrimais, susipažindinimas su tyrimo rezultatais, net piniginis atlyginimas“ (Bitinas ir kt., 2008, 117).

Atliekant šį mokslinį tyrimą laikytasi tyrimo etikos principų:

- 1) atsižvelgiant į tai, kad tyrime dalyvavo nepilnamečiai, gautas oficialus Lietuvos skautijos vyr. skautininkės raštiškas sutikimas (žr. 7 priedą) (prieš tai 2013 m. gegužės mėn. gautas žodinis Šiaulių krašto skautų seniūnės sutikimas);
- 2) kiekvieno informanto interviu įrašytas tik gavus žodinį sutikimą prieš pradėdant įrašinėti;
- 3) informantų dalyvavimas tyrime buvo laisvanoriškas (atsisakiusieji dalyvauti tyrime nespaudžiami sutikti);
- 4) visi informantai buvo supažindinti su tyrimo turiniu ir tikslu;
- 5) visiems informantams garantuotas konfidencialumas, informuota, kad duomenys nebus panaudoti prieš juos, užtikrintas anonimiškumas;
- 6) visiems informantams pasiūlytas grįžtamasis ryšys (11 iš 12 pageidavo susipažinti su tyrimo rezultatais);
- 7) visiems informantams atsilyginta simbolinėmis dovanomis, pasibaigus interviu.

Tyrėjos vieta tyrimo lauke. Tikslinga atskirti *emic* ir *etic* pozicijas, kadangi, šiame magistro darbe tyrimo analizė yra atliekama laikantis tyrimo dalyvių nuostatų (*emic*), skautų pozicijos, o tyrėjo pozicija (*etic*) pateikiama šiame skirsnyje.

Tyrėja skautų organizacijos veikloje nebuvo dalyvavusi, tik pažinojo keletą skautų, veikiančių Šiaulių ir Kauno kraštuose. Kadangi artimesnių ryšių iki tyrimo su skautų organizacija nebuvo užmegzta, tyrimą galima laikyti objektyviu ir nešališku. Labiau suartėti su skautais pavyko dalyvaujant jų veikloje, taikant stebėjimo ir stebėjimo dalyvaujant metodus, atliekant interviu. Iki tyrimo manyta, kad skautų organizacija – tradicines vertybes puoselėjanti organizacija, religinga, pilietiška, visuomeniška, dažnai turistaujanti. Po tyrimo požiūris šiek tiek pasikeitė – organizacija atrodo daug laisvesnė, atviresnė naujoms idėjoms, bet palaikanti discipliną, kuri pristatoma kaip organizacijos kultūros dalis. Atlikus tyrimą, tyrėjos nuomonė pasikeitė ir dėl vertybių – vienos vertybės sustiprėjo, kitos sumenko, pvz., religingumas nėra toks stiprus, koks manyta turįs būti šioje organizacijoje, o pilietiškas ir visuomeniškas žymiai sustiprėjęs. Taip pat suvokta, kad organizacija nėra paremta vien turistavimu – kiekvienas žygis, žodis, veikla, gestas turi labai svarbią prasmę vaikų ir jaunuolių ugdyme.

Galima teigti, kad etnografinio tyrimo sėkmė priklauso nuo tyrėjo *kontakto su informantais* užmezgimo kokybės. Pastebėta, kad su informantais užmegzta gana glaudus ryšys – tyrėja kviečiama į įvairius skautų susitikimus, vadovų susirinkimą, kuriame vadovai dalijosi savo patirtimi ir vykdė įprastą per susirinkimus veiklą, nebijodami tyrėjos ir jos vertinimo.

4. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

4.1. Organizacijos veiklos pasirinkimo specifika

Kaip jau minėta, tyrimo rezultatai kategorizuojami, remiantis tyrimo instrumento sudarymo metu išskirtomis temomis, analizuojami apžvelgus gautus duomenis ir išskiriant tam tikras kategorijas. Šiame poskyryje aptariama skautų organizacijos pasirinkimo specifika, išskiriami interviu metu paaiškėję skautų organizacijos pasirinkimo skatuliai, socializacijos veiksniai, patrauklumas ir pan. (žr. 2, 3 ir 4 lenteles).

2 lentelė

Organizacijos veiklos pasirinkimas (1)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Skautiškos veiklos pasirinkimas	Socializacijos veiksniai	Šeima	„Nes mama skautavo ir man pasirodė labai įdomu“ (I6).
		Mokykla	„Tai buvo šeštos klasės pradžia, kuomet mano istorijos mokytojas mane sudomino, jis manyje kažko pamatė gal“ (I10).
		Draugai	„Nes aš kažkaip galvoju, kad jeigu vaikams būtų neįdomu, jie neitų į skautiją. Jie patys eina ir atsiveda draugus“ (I1).
		Asmeninė motyvacija	„Skautai mano gyvenime atsirado atsitiktinai, tiesiog aš būdama savo gimtajame mieste, Pakruojyje, kažkaip kažkokiu būdu sužinojau apie skautus, mano mieste nebuvo jų ir atvažiuavus studijuoti, mano pirmas darbas buvo susirasti skautus universitete <...> Tiesiog tai buvo mano gyvenimo svajonė – būti skaute kažkoks autoritetas, vat skautai eina...“ (I1).
		Darbas	„Ir tarp pažįstamų atsirado kitų mokytojų, kurie ir kitose mokyklose turėjo skautus ir susipažinom, ir sutarėm, kad ir aš šio to pasimokysiu“ (I4).
		Pomėgiai	„Kadangi mano tėtis mėgsta turistauti gamtoj, jis ir baidarėm mėgsta plaukioti, ir palapines nuo pat jaunystės, vaikystės turėdavo, tai aš kažkaip pamaniau, kad – o bus tai, ką mėgsta mano tėtis, ir tai, ką mus, vaikus, buvo jisai pamokęs, įpratinęs daryti, ką įdomaus galima veikti“ (I4).
	Vertybinės sistemos patrauklumas	Patriotizmas	„Atsirado dar didesnė meilė Lietuvai, šaliai“ (I10).
		Religingumas	„Mano vertybės buvo tokios, kad esu tikinti, man patinka eiti į bažnyčią, skautai taip pat yra religinga organizacija, mišios vyksta gamtoje, o tai buvo kažkas nepaprasto, tai tikrai verta patirti“ (I1).
		Ryšys su gamta	„Ir visada įsėdę į mašiną su šeima, sakydavau: jūs man kitąkart priminkit, kad man labai patink važiuot į gamtą“ (I10).
		Šeimiškumo idėja	„Aš manau, kad turi, nes kai ateina nauji vaikai į mūsų organizaciją, tai jiems pasakai, kad skautai – tai yra viena didelė šeima“ (I1).
		Pagarba	„atsirado daug daugiau meilės kitiems, pagarbos kitiems, pagarbos senyvo amžiaus žmonėms, pagarbos visuomenei“ (I10).
		Tolerancijos ugdymas	„Aš, iš tiesų, esu eretikas, pats save priskiriu prie netikinčiųjų, bet tas toksai buvimas bažnyčioje – aš net nežinojau, kaip elgtis tenais. Išmokau pagarbiau žiūrėti į kitus“ (I10).
		Pasitikėjimas	„skautuose yra tokių žmonių, su kuriais tu gali išsikalbėti, kurie tave supras, kurie visada turės petį, į kurį atsiremti, duos patarimų, kaip toliau elgtis“ (I10).

Išanalizavus interviu medžiagą, paaiškėjo, kad skautiškos veiklos pasirinkimą lemia įvairūs socializacijos veiksniai, vertybinės sistemos, veiklos patrauklumas ir ugdymo specifika. Socializacija ir neformalusis ugdymas skautų organizacijoje yra neatsiejami dalykai. „Socializacija kuria ir formuoja vaiką kaip asmenybę, kaip individualybę ir kaip socialinės grupės bei žmogaus bendruomenės narį. Toks ugdymas daro socializaciją kryptingą, ir yra vienas iš ją stiprinančių veiksnių“ (Juodaitytė, 2003, 119). Taigi siekiant ugdyme išvengti destrukcijų, patariama skirti dėmesį vaiko socializacijai, nes „dėl nepakankamos vaikų socialinės patirties gali atsirasti nuolatinė vaikų priklausomybė nuo pedagogų, o vietoj saviraiškos ir savarankiškumo – ankstyvasis konformizmas, t. y. prisitaikymas prie tokių suaugusiųjų reikalavimų, kurie neužtikrina palankių sąlygų vaiko raidai ir ugdymui“ (Juodaitytė, 2003, 17).

Socializacijos veiksniai. Kalbant apie socializacijos veiksnius, išryškėjusius interviu metu, galima paminėti pagrindinius, t. y. šeima, mokykla, draugai, darbas, asmeninė motyvacija ir pomėgiai (žr. 2 lentelę). Keli informantai interviu metu teigė, kad pasirinkimą dalyvauti skautų veikloje lėmė *šeima*: vienų šeimos nariai jau *siejo savo gyvenimą* su skautybe ir buvo pavyzdžiu (pvz., „Nes mama skautavo ir man pasirodė labai įdomu“ (I6)), kiti *orientavosi į tėvų profesijas ir patarimus* (pvz., „Patinka. Kai noriu užaugęs eiti į kariuomenę, tai... <...> nes tėvai irgi yra. Ir taip domiuosi. Daug ko skautuose išmokau, gal pravers“ (I7)), tuo pačiu išryškindami disciplinos reikšmę informantų šeimai ir patiems skautams, tretieji *jautė šeimos palaikymą* pradėjus skautauti (pvz., „Ir tėvai dabar net patys sako: tu patapai kažkuom kitu, kažkoku kitu žmogumi, sako, ir tu tik, prašau, nepabaik, skautauti, nemesk skautavimo“ (I 10)). Galima teigti, kad svarbiausias dalykas socialiniuose procesuose ir yra identifikacija, „leidžianti asmenybei jaustis priklausančia vienai ar kitai socialinei grupei, bendrijai, esančiai kultūrinių vertybių nešėja“ (Juodaitytė, 2003, 56).

Taip pat svarbus ir *mokyklos* vaidmuo. Kaip teigia informantai, apie skautus sužinojo mokyklos aplinkoje, pvz., „Tai buvo šeštos klasės pradžia, kuomet mano istorijos mokytojas mane sudomino, jis manyje kažko pamatė gal“ (I10). Galima teigti, kad neformalusis ugdymas nėra atskiras nuo mokyklos, veikia ir formaliojo ugdymo įstaigose, kuriose vaikai sužino apie skautų organizaciją.

Kad socializacija vyktų sėkmingai, reikia *asmeninių* vaiko *pastangų* ir noro dalyvauti veikloje. Tai akivaizdu ir skautų organizacijoje, pvz., „Skautai mano gyvenime atsirado atsitiktinai, tiesiog aš būdama savo gimtajame mieste, Pakruojyje, kažkaip kažkoku būdu sužinojau apie skautus, mano mieste nebuvo jų ir atvažiavus studijuoti, mano pirmas darbas buvo susirasti skautus universitete <...> Tiesiog tai buvo mano gyvenimo svajonė – būti skaute kažkoks autoritetas, vat skautai eina...“ (I1). Taigi informantų patirtys patvirtina tai, kad

„socializacija prasideda nuo asmeninių pastangų, jo veiklos, kuri atspindi socializacijos procesus“ (Juodaitytė, 2003, 154).

Didelę reikšmę socializacijos raiškoje turi ir *draugai*. Vienaip ar kitaip jie lemia veiklos pasirinkimą, kuri gali būti realizuojama ir tam tikrų organizacijų užsiėmimuose. Skautų organizacija ne išimtis. Kaip pastebėta interviu metu, draugai yra svarbus socializacijos veiksnys, pvz., „Nes aš kažkaip galvoju, kad jeigu vaikams būtų neįdomu, jie neitų į skautiją. Jie patys eina ir atsiveda draugus“ (I1). Nepaisant to, pastebėta, kad ne visada draugų skautavimas veikia kaip skatinimo priemonė, raginanti prisijungti prie organizacijos narių, pvz., „vienas draugas tai nieko neveikia, bet vis tiek neina. Kalbinau, eik, ne, nenori. Prie kompiuterio žaidžia, daugiau nieko jam nereikia“ (I7). Taigi susiduriama ir su šiuolaikinių technologijų poveikiu, apie kurį plačiau kalbama aptariant tyrimo rezultatus 4.3. poskyryje.

Gana dažnai informantai minėjo *darbinę* aplinką kaip vieną iš socializacijos veiksnių, lėmusių prisijungimą prie organizacijos, pvz., „Ir tarp pažįstamų atsirado kitų mokytojų, kurie ir kitose mokyklose turėjo skautus ir susipažinom, ir sutarėm, kad ir aš šio to pasimokysiu“ (I4). Kita vertus, skautų organizacija paskatino ir atvirkštinį procesą – skaitai padėjo surasti darbą, o ne buvo surasti darbinėje aplinkoje, pvz., „Tiesą sakant, skautai man atrado darbą. Jei ne skautai, tai aš dabar nebūčiau tuo, kuo aš esu“ (I5).

Gana glaužiai su jau aptartu asmeninės motyvacijos veiksmu siejasi ir *pomėgiai*, bet jie labiau orientuojami į veiksmus nei į vertybinę motyvaciją. Kaip teigia viena informantė, „mano tėtis mėgsta turistauti gamtoj, jis ir baidarėm mėgsta plaukioti, ir palapines nuo pat jaunystės, vaikystės turėdavo, tai aš kažkaip pamaniau, kad – o bus tai, ką mėgsta mano tėtis, ir tai, ką mus, vaikus, buvo jisai pamokęs, įpratinęs daryti, ką įdomaus galima veikti“ (I4). Galima teigti, kad pomėgių, turistavimo galimybė paskatino prisijungti prie skautų. Neatmetama ir asmeninės patirties svarba.

Apibendrinant galima teigti, kad visgi „paaugliui ir jaunuoliui palaiptisui vis svarbesnės tampa antrinės socialinės grupės, t. y. įvairūs socialiniai institutai, organizacijos ir įstaigos (Juodaitytė, 2003, 49), o tai padeda rasti savo vietą visuomenėje, profesiniame gyvenime, suvokti socialinių vaidmenų skirtumus ir statusų įvairovę, nors socializacijos veiksniai yra skirtingi.

Vertybinės sistemos patrauklumas. Skautiškos veiklos pasirinkimui taip pat svarbus ir *vertybinės sistemos patrauklumas* (žr. 2 lentelę), kuris aktualizuojamas per *patriotizmą* (pvz., „Atsirado dar didesnė meilė Lietuvai, šaliai“ (I10)), *religingumą* (pvz., „Mano vertybės buvo tokios, kad esu tikinti, man patinka eiti į bažnyčią, skautai taip pat yra religinga organizacija, mišios vyksta gamtoje, o tai buvo kažkas nepaprasto, tai tikrai verta patirti“ (I1)), *ryšį su gamta*

(pvz., „Ir visada įsėdę į mašiną su šeima, sakydavau: jūs man kitąkart priminkit, kad man labai patink važiuot į gamtą“ (I10)), *šeimiškumo idėją* (pvz., „Aš manau, kad turi, nes kai ateina nauji vaikai į mūsų organizaciją, tai jiems pasakai, kad skautai – tai yra viena didelė šeima“ (I1)), *pagarbą* vieni kitiems (pvz., „atsirado daug daugiau meilės kitiems, pagarbos kitiems, pagarbos senyvo amžiaus žmonėms, pagarbos visuomenei“ (I10)), *tolerancijos* ugdymą (pvz., „Aš, iš tiesų, esu eretikas, pats save priskiriu prie netikinčiųjų, bet tas toksai buvimas bažnyčioje – aš net nežinojau, kaip elgtis tenais. Išmokau pagarbiau žiūrėti į kitus“ (I10)) ir *pasitikėjimą* (pvz., „skautuose yra tokių žmonių, su kuriais tu gali išsikalbėti, kurie tave supras, kurie visada turės petį, į kurį atsiremti, duos patarimų, kaip toliau elgtis“ (I10)). Galima teigti, kad vertybinės sistemos patrauklumas esti tradicinių vertybių kontekste, vertybės perteikiamos per įvairią veiklą, dažnai yra atsineštos iš šeimos ir ugdomos organizacijos viduje. Vertybinė sistema yra vienas iš pagrindinių skautų organizacijos veiklos ir sklaidos elementų, skatinantis ne tik puoselėti tradicines, priimtas mūsų kultūroje vertybes, bet ir sekant įkūrėjo R. Baden-Powell pėdomis išsaugoti jo propaguojamas, pvz., šeimyniškumo skatinimas per brolybę ir seserybę.

Veiklos patrauklumas. Tyrimo metu pastebėta, kad skautų organizacija svarbi ne tik vertybine sistema, bet ir veiklos išskirtinumu (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Organizacijos veiklos pasirinkimas (2)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Skautiškos veiklos pasirinkimas	Veiklos patrauklumas	Skautiškos tradicijos	„Tai, va, manyčiau, kad tokie renginiai, kurie būna rengiami kasmet, tai yra kažkokia tradicija, kai skautai susirenka“ (I8).
		Visuomeniškumas	„vadovai skatina skautus užsiimti tam tikra veikla, stumia į tam tikras akcijas, kaip Beatliejaus taikos ugnis, kur reikia vežiot ugnį po tam tikrus miestelius ir <...> aš neįsivaizduoju, ar būtų savanorių, kurie žiemą ryžtųsi tenais važiuoti“ (I10).
		Iššūkių visuomenės modelis	„jie mielai priima pareigas ir net kovoja dėl jų, nes šitoj jau nebe iššūkių visuomenėj, kada tau ant lėkštutės padėtas maistas, kada tu šiltai aprengtas, turi namus ir šiandien tokiam komforte gyvenant, tai manau, kad šių laikų vaikams trūksta iššūkių“ (I4).
		Stovyklavimas	„Ypač vasarą būna vasaros stovyklos, mes darome purvo trasas – visiems labai patinka“ (I6).
		Gamtinių įgūdžių tobulinimas	„Išmoksta, kaip gamtoje galima išgyventi be elektros, be kompiuterių, be televizoriaus, kaip sužinoti naujienas, išmoksta, kad jeigu norime atšaldyti maistą, tiesiog pakanka išsikasti duobę ir bus puikus šaldytuvas“ (I1).
		Veiklos mistifikacija	„Taigi yra truputėlis mistikos, kad ne visos kortos yra atskleidžiamos, bet ne visi vaikai žino, kur kas vyksta ir kodėl vieni skautai išeina, pareina, nieko nesakydami, nekalba“ (I1).
		Žalingų įpročių netoleravimas	„Žalingi, draudžiami dalykai, kaip ir kiekvienam vaikui: alkoholis, rūkymas, narkotikai, keiksmazodžiai galų gale“ (I5).
		Drausmė	„Drausmė. Ir bendrai skautai draugai, kai kurie iš mano draugų nelabai drausmingi, bet eina visada“ (I7).
		Organizacinė laisvė	„O čia gali tarsi dėlionis, įsivaizduoji ir laiką ir erdvę tarsi dėlionės dalykus, kada gali pamodeliuoti savo ir kitų laiką, sumodeliuoti erdves, čia gal labai filosofškai“ (I4).

3 lentelės tęsinys 52 puslapyje

Skautiškos veiklos pasirinkimas	Veiklos patrauklumas	Šiuolaikiškumas	„Ir iš tikrųjų, kadangi būtent skautuose mačiau ir vaikus, ir jaunuolius, kurie ir plaukus nusidažo kelių spalvų dažais, ir skiauterę susišiauria, ir ausyse ne tik auskarai, bet ir didelės skylės, ir tatuiruotės“ (I4).
		Didžiavimasis organizacija	„Jie būdami su kaklaraiščiais didžiuojasi, kad jie yra skautai, ir jei kas nors eina, paklausia kas čia yra, kodėl jei taip atrodo, jie papasakoja, kad yra skautai, kad priklauso organizacija, kad atėjo išmolti kažko, pasižiūrėti koncerto, spektaklio, bet mano vaikai didžiuojasi, kad jie yra skautai, kad priklauso organizacijai“ (I1).
		Veiklos trūkumai	„Lietuvoj yra bene mažiausiai keturios ar penkios skautų organizacijos ir aš labai norėčiau, kad visos tos organizacijos susivienytų ir rastų bendrą kalbą tarp visų kitų“ (I10).

Veiklos išskirtinumui svarbios *skautiškos tradicijos*, kurios yra ne tik organizacijos kultūros dalis, bet ir norimos vaikų laisvalaikio formos išpildymas (pvz., „Tai, va, manyčiau, kad tokie renginiai, kurie būna rengiami kasmet, tai yra kažkokia tradicija, kai skautai susirenka“ (I8)). Galima teigti, kad tradicijos skautų organizacijoje tampa masalu, pvz., „Tą jaunąją kartą tos mūsų tradicijos, kultūra išlaiko ilgiau organizacijoje“ (I4) (plačiau apie skautiškų tradicijų reikšmę žiūrėti 4.2. skyrelyje apie organizacijos kultūrą). Taip pat svarbus *visuomeniškumas*, kuris yra skatinamas neformalaus ugdymo organizacijoje, pvz., „vadovai skatina skautus užsiimti tam tikra veikla, stumia į tam tikras akcijas, kaip Beatliejaus taikos ugnis, kur reikia vežiot ugnį po tam tikrus miestelius ir vadovai ten turi labai didelį vaidmenį, nes aš neįsivaizduoju, ar būtų savanorių, kurie žiemą ryžtųsi tenais važiuoti“ (I10). Skautų organizacijoje svarbus *iššūkių visuomenės modelis*, pvz., „Būna, aišku, kad kada reikia kažką prisiprašyti, bet jie mielai priima pareigas ir net kovoja dėl jų, nes šitoj jau nebe iššūkių visuomenėj, kada tau ant lėkštutės padėtas maistas, kada tu šiltai aprengtas, turi namus ir šiandien tokiam komforte gyvenant, tai manau, kad šių laikų vaikams trūksta iššūkių“ (I4). Šis modelis reikšmingas ne tik kaip prieiga asmeniniam vaiko tobulėjimui, bet svarbi ir jo forma, kuri pateikiama per *stovyklavimą* (pvz., „Ypač vasarą būna vasaros stovyklos, mes darome purvo trasas – visiems labai patinka“ (I6)) ar *gamtinių įgūdžių tobulinimą* (pvz., „Išmoksta, kaip gamtoje galima išgyventi be elektros, be kompiuterių, be televizoriaus, kaip sužinoti naujienas, išmoksta, kad jeigu norime atšaldyti maistą, tiesiog pakanka išsikasti duobę ir bus puikus šaldytuvas“ (I1)). Pabrėžtina ir tai, kad šiuolaikinėje visuomenėje iššūkiu tampa ir gamtos saugojimas, jos tvarkymas, kurį skautai taip pat vertina, pvz., „Būdamas skautas, jei tu eini gatve ir pamatai ant gatvės numestą šiukšlę, tau yra elementaru – paimi pakeli ir įmeti į šiukšliadėžę“ (I1). Ypatingą reikšmę turi *veiklos mistifikacija*, kuri realizuojama ne tik tam tikrų žinių ar veiklos nutylėjimais, pvz., „Taigi yra truputėlis mistikos, kad ne visos kortos yra atskleidžiamos, bet ne visi vaikai žino, kur kas vyksta

ir kodėl vieni skautai išėina, pareina, nieko nesakydami, nekalba“ (I1), bet ir šiurpių istorijų pasakojimu, pvz., „Po to dar visi ilgai kalbėjo, kad o, baltoji rankelė, baltoji rankelė“ (I9); „Ateis baltoji rankelė [juokiasi]“ (I9). Mistifikacijos reikšmė sustiprėja su informantais aptariant bausmių mechanizmą, kuris, pasirodo, yra labiau mistifikuotas nei realiai vykdomas – vaikai yra girdėję apie tam tikras bausmes, jų bijo ir vengia, bet nėra patyrę. Dar vienas svarbus skautiškos veiklos patrauklumo veiksnys – *žalingų įpročių netoleravimas*, pvz., „Žalingi, draudžiami dalykai, kaip ir kiekvienam vaikui: alkoholis, rūkymas, narkotikai, keiksmazodžiai galų gale“ (I5).

Taip pat svarbi *drausmė* ir *disciplina*, kuri aptariama 4.3. skyrelyje, bet yra šie elementai yra svarbūs ir pasirenkant organizaciją iš kitų, nes būtent drausmė ir disciplina patraukia vaikus, pvz., „Ir bendrai skautai draugai, kai kurie iš mano draugų nelabai drausmingi, bet eina visada“ (I7). Nepaisant to, kad disciplina gaji organizacijoje ypač didesnių renginių metu, visgi akivaizdi ir *organizacinė laisvė* veiklos planavimo, renginių, sueigų programos kūrimo, pvz., „O čia gali tarsi dėti, įsivaizduoti ir laiką, ir erdvę tarsi dėlionės dalykus, kada gali pamodeliuoti savo ir kitų laiką, sumodeliuoti erdves, čia gal labai filosofiška“ (I4). Tai buvo pastebėta ir dalyvaujant skautų vadovų susirinkime, kuriame diskutuota apie įvairius renginius, planuojama veikla ir pan. (žr. 3 priedą).

Pastebėta, kad informantus patraukia organizacijos *šiuolaikiškumas* (pvz., „Ir iš tikrųjų, kadangi būtent skautuose mačiau ir vaikus, ir jaunuolius, kurie ir plaukus nusidažo kelių spalvų dažais, ir skiauterę susišiausia, ir ausyse ne tik auskarai, bet ir didelės skylės, ir tatuiruotės“ (I4)), kitų skautų *didžiavimasis organizacija* (pvz., „Jie būdami su kaklaraiščiais didžiuojasi, kad jie yra skautai, ir jei kas nors eina, paklausia kas čia yra, kodėl jei taip atrodo, jie papasakoja, kad yra skautai, kad priklauso organizacijai, kad atėjo išmokyti kažko, pasižiūrėti koncerto, spektaklio, bet mano vaikai didžiuojasi, kad jie yra skautai, kad priklauso organizacijai“ (I1)). Atsižvelgiant į pastarąjį aspektą, pabrėžtina taip, kad save priskirdami kokiam nors organizacijai, bendruomenei ar veiklai, vaikai kuria savo savivaizdį, kurį sudaro suvokimas to, ką apie vaiką galvoja kiti ir kaip jį vertina, todėl vaikai prisiima kitų vaidmenis, taigi vyksta vaiko kaip asmenybės socializacija (Juodaitytė, 2003, 86). Išskiriami ir tam tikrai *trūkumai*, kurie labiau siejasi su visos organizacijos valdymu nei su Šiaulių krašto skautų veikla, t. y. vieningos organizacijos Lietuvoje nebuvimas (pvz., „Lietuvoj yra bene mažiausiai keturios ar penkios skautų organizacijos ir aš labai norėčiau, kad visos tos organizacijos susivienytų ir rastų bendrą kalbą tarp visų kitų“ (I10)).

Informantams aktualios ir *tobulėjimo perspektyvos*, pvz., „Buvai ten jaunesnysis skautas, per savo jaunesniojo skauto gyvavimą patyreji tą ir tą, išmokai to ir to, ir yra laipsnių sistema,

pirmą, antrą, trečią, paskui kyla entuziazmas, nori dar kažką laimėti“ (I4). Kalbant apie skautų organizaciją būtina pabrėžti ir *savanoriškumo* svarbą, kuri akcentuota daugelio informantų, pvz., „vertybė yra ne tai, kad jis kuo ilgiau būtų skautas, o būtų skautuose tol, kol jam patinka, kol yra vertinga“ (I4).

Apibendrinant galima teigti, kad skautų organizacija, priimdama šiuolaikinių technologijų daromą poveikį, ne tik reaguoja į nuolat besikeičiantį pasaulį, bet ir išlaiko organizacijos veiklos specifika, tradicijas, kultūrą, kuri lemia vaikų pasirinkimą prisijungti prie organizacijos.

Ugdymo specifika. Esminis neformaliojo ir formaliojo ugdymo skirtumas yra ugdymo specifika. Ji skautų organizacijoje išsiskiria ne tik per praktinę veiklą, bet ir įvairių asmeninių gebėjimų tobulinimo galimybėmis (žr. 4 lentelę).

4 lentelė

Organizacijos veiklos pasirinkimas (3)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Skautiškos veiklos pasirinkimas	Ugdymo specifika	Lyderystė	„Skautuose aš išmokau vadovauti, išmokau būti lydere ir kartais išklausti kitus“ (I1).
		Savivertės jausmo didinimas	„Dar norėčiau tikrai prikaltinti daug ką, kad būtų skautu, bet tai mano klaseje man suteikia visai kitokį mano lygį, kad galiu padaryti tą ir tą, nes esu skautas ir turiu patirties, manim pasitiki“ (I10).
		Kompromisų ieškojimas	„Jeigu ir mano nuomonė, ir jų nesutampa, tiesiog ieškoti kompromiso“ (I1).
		Atsakomybė	„Šiaip vaikai išmoksta atsakomybės jausmo labai didelio, nes yra paskirtos užduotys, ir jei paklausi vieną kartą, ar padarei, jei pasako, ne, jaučia, kad tai nebus pamiršta ir vis tiek reikės tai padaryti“ (I1).
		Pastebimi pasikeitimai	„ir vaikai, kurių tėvai sakydavo, kad jie niekada nevalgo košių, niekada nevalgo sriubos arba troškinių po stovyklos valgo viską (juokiasi)“ (I1).
		Mokymasis kartu	„O kai ateina vaikas aiškintis tą priesaką, jo prasme, manau, kad aš jį entuziastingai išaiškinu, ne tai kad išaiškinu, kartu, aišku, atrandam, nes pati tuo stipriai tikiu“ (I4).
		Atsakingas vartojimas	„Juk ir tokių probleminių aspektų turi, tai kažkas užteršta, dabar jau plačiau žiūrim, kad net atsakingas vartojimas, jeigu turi du vienodus drabužius, o kam pirmai, kam skatinai, kad gamintojai gamintų“ (I4).
		Savirealizacijos galimybės	„Nes skautiški laužai tam ir skirti, kad skautai susibendrautų, nebijotų parodyti save, nebijotų pasijuokti iš savęs“ (I1).
		Užimtumas	„mes galim nueiti į muziejų, mes galim nueiti į spektaklį, priklauso nuo to, ką vaikai nori veikti ir ką vadovė nori veikti“ (I1).
		Lygiateisiškumas	„Man svarbiausia yra tai, jog nėra išskiriama, kad yra vadovas, kad yra vaikinai, merginos, jog yra tiesiog tam tikros užduotys, kurias turi mokėti padaryti ir berniukai, ir mergaitės“ (I1).
		Savarankiškumas	„tampė savarankiškesnis, gali prisiimti, taip sakant, atsakomybę už save, ir, iš tiesų, jei nori kažko pasiekti gyvenime, kaip daugelis sako, tas tavo portfolio bus daug labiau užpildytas, nes skautų veikla žinoma, ir žinoma kaip gerąją prasme“ (I10).

Atlikus tyrimą pastebėta, kad skautų organizacijoje ugdomi gana specifiniai ir vaiko socializacijai reikalingi dalykai, tokie kaip *lyderystė* (pvz., „Skautuose aš išmokau vadovauti, išmokau būti lydere ir kartais išklausti kitus“ (I1)), *savivertės jausmo didinimas* (pvz., „Dar norėčiau tikrai prikaltinti daug ką, kad būtų skautu, bet tai mano klasėje man suteikia visai kitokią mano lygį, kad galiu padaryti tą ir tą, nes esu skautas ir turiu patirties, manim pasitiki“ (I10)), *kompromisų ieškojimas* (pvz., „Nes anksčiau būdavo taip, kaip pasakau, taip turi būti, o dabar, vat, turiu savo nuomonę, išklausu kito ir priimam galutinį sprendimą“ (I1)), *atsakomybė* (pvz., „Šiaip vaikai išmoksta atsakomybės jausmo labai didelio, nes yra paskirtos užduotys, ir jei paklausi vieną kartą, ar padarei, jei pasako, ne, jaučia, kad tai nebus pamiršta ir vis tiek reikės tai padaryti“ (I1)), *mokymasis kartu* (pvz., „O kai ateina vaikas aiškintis tą priesaką, jo prasmę, manau, kad aš jį entuziastingai išaiškinu, ne tai kad išaiškinu, kartu, aišku, atrandam, nes pati tuo stipriai tikiu“ (I4)), *atsakingas vartojimas* (pvz., „Juk ir tokių probleminių aspektų turi, tai kažkas užteršta, dabar jau plačiau žiūrim, kad net atsakingas vartojimas, jeigu turi du vienodus drabužius, o kam pirkai, kam skatinai, kad gamintojai gamintų“ (I4)), *savirealizacijos galimybės* (pvz., „Nes skautiški laukai tam ir skirti, kad skautai susibendratų, nebijotų parodyti save, nebijotų pasijuokti iš savęs“ (I1)), *užimtumas* (pvz., „mes galim nueiti į muziejų, mes galim nueiti į spektaklį, priklauso nuo to, ką vaikai nori veikti ir ką vadovė nori veikti“ (I1)), *lygiateisiškumas* (pvz., „Man svarbiausia yra tai, jog nėra išskiriama, kad yra vadovas, kad yra vaikas, merginos, jog yra tiesiog tam tikros užduotys, kurias turi mokėti padaryti ir berniukai, ir mergaitės“ (I1)), *savarankiškumas* (pvz., tampa savarankiškesnis, gali prisiimti, taip sakant, atsakomybę už save, ir, iš tiesų, jei nori kažko pasiekti gyvenime, kaip daugelis sako, tas tavo portfolio bus daug labiau užpildytas, nes skautų veikla žinoma, ir žinoma kaip gerąją prasmę“ (I10)). To pasekoje *pastebimi pasikeitimai*, pvz., „ir vaikai, kurių tėvai sakydavo, kad jie niekada nevalgo košių, niekada nevalgo sriubos arba troškinių po stovyklos valgo viską (juokiasi)“ (I1).

Išanalizavus interviu medžiagą, paaiškėjo, kad skautiškos veiklos pasirinkimą lemia įvairūs socializacijos veiksniai, vertybinės sistemos, veiklos patrauklumas ir ugdymo specifika. Sukategorizavus gautus duomenis išryškėjo pagrindiniai organizaciją pasirinkti skatinantys elementai, kurie aktualūs ir disciplinos palaikymui, vyriškumo ugdymui ir socializacijai.

4.2. Organizacijos kultūros išskirtinumas

Kiekviena neformaliojo ugdymo organizacija ar formalioji ugdymo įstaiga turi savas socialinės elgsenos tradicijas, savą kultūrą. „Kultūra yra pagrindinė žmogaus socializacijos sritis, apimanti žmonijos sukauptas žinias, vertybes, normas ir pavyzdžius, atstovaujančius atskirų

individų, socialinių grupių, bendrijų ir visos visuomenės dvasiniam pasauliui“ (Juodaitytė, 2003, 53). Išanalizavus interviu metu gautą medžiagą ir stebėjimo rezultatus, išryškėjo labai daug organizacijos išorinės kultūros elementų, ne tik skatinančių prisijungti prie organizacijos, bet ir padedančių išsaugoti organizacijos specifiką, kurios kai kurie elementai yra perduodami iš kartos į kartą nuo skautų įkūrėjo R. Baden-Powell laikų. (Giroux). Kadangi skautai išsiskiria išorinių organizacijos kultūros elementų gausa, ši tyrimo duomenų analizės dalis gana tiršta, nes svarbūs yra ne tik interviu metu gauti duomenys, bet ir pastebėjimai iš refleksyvių dienoraščių ir fotografijos, ypač išryškinančios simbolikos prasmę.

Nors kultūra apima daugelį aspektų (vertybės, filosofija, misija ir t. t.), bet dažniausiai pastebimi yra organizacijos kultūros išoriniai elementai. Plačiau apie juos galima skaityti 2.1. poskyryje. Pagal Wagner, Hollenbeck (1995) ir Kreitner, Kinicki (1995) klasifikaciją pagrindiniai išoriniai kultūros elementai yra ceremonijos, apeigos, ritualai, istorijos, mitai, herojai, simboliai, kalba, sakmės, gestai, fizinė aplinka, žmogaus rankų dirbiniai (žr. 2.1. poskyrį). Šiame poskyryje aptariami išoriniai organizacijos kultūros elementai ir jų raiška skautų organizacijoje (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Išorinių organizacijos kultūros elementų raiška skautų organizacijoje

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Išoriniai organizacijos kultūros elementai	Ceremonialumas	Įžodžio davimas	„Man ir mano vaikams svarbiausias yra įžodis įžodžio davimo ceremonijos, kurių metu vaikai duoda įžodį ir tampa skautais, gauna kaklaraištį, ceremonijos metu gali dalyvauti ne tik skautai, gali dalyvauti tėveliai, labai dažnai taip būna, nes vaikams tai būna didžiulis įvykis, kada jie užsitarnauja kaklaraištį“ (I1).
		Rikiuotės unikalumas	„Vienu žodžiu, tai tapo unikalumu, ko gal kitos organizacijos neturi, išskyrus šaulius“ (I4).
	Rituališkas	Pasisveikinimas	„Čia slypi dar kažkas daugiau, nes tai atėję nuo riterių laikų ir kai mes duodame kairę ranką, mes parodom, kad joje... Dažniausiai riteriai kairėje rankoje laikydavo kardą, o dešinėje rankoje laikydavo skydą. Kai mes duodam kairę ranką, mes parodom, kad mes neturim jokių blogų ketinimų“ (I1).
			Istorijų pasakojimai
	Mitiškumas	Paslaptinių mitų pasakojimai	„O kaip jis aiškino, ta baltoji mergelė buvo dvasia, ir buvo tas įdomiausias įspūdis, kada mes ėjome link ežero ir mūsų vienas kitas vadovas, persirengęs visiškai baltai, turi jis tokius ilgus plaukus, išniro iš krūmų ir pradėjo visus gąsdinti“ (I10).
		Bet kuris žmogus	„Herėjumi gali tapti kiekvienas žmogus“ (I1).
	Herojiškumas	Skautų vadovas	„herojus tapo ir mano vadovas, kuris yra ir daug ko pasiekęs gyvenime ir iš kurio taip pat galima imti pavyzdį“ (I10).

5 lentelės tęsinys 57 puslapyje

5 lentelės tęsinys

Išoriniai organizacijos kultūros elementai	Organizacijos įkūrėjas	Organizacijos įkūrėjas	„Negalim pradėt jokia kita pavarde šitos istorijos kaip Baden-Powell. Tai būtent jis yra įkūrėjas. Tikrai kiekvienam skautui jis yra herojus. Tada, žinoma, ir jo žmona“ (I2).
		Buvę skautai	„Kiekvienas skautas turi savo herojų, į kurį lygiuojasi, bet jei paklaustumėt manęs, man autoritetas yra Valdas Adamkus“ (I1).
		Kiti organizacijos nariai	„Kalbant apie vaikus, tai jiems gal truputėlį yra per aukštai yra tokie kaip Valdas Adamkus, jie tiesiog išsirenka herojų iš savo tarpo ar jie kažko siekia, tai, pavyzdžiui, jei ateina pats mažiausias, vilkiukas, tai jo skautiška svajonė – tapti vyčiu“ (I1).
		Šeimos nariai	„man heroja yra iš tikrųjų mano mama, nes ji jau seniai skautaujanti, ji visur yra, per ją sužinau informaciją, daugiau galiu perduoti savo draugam“ (I6).
		Išlikimo gamtoje TV žvaigždės	„dabar vienas labai išpopuliarėjęs pas mus herojus Bear Grilsas [Edward Michael „Bear“ Grylls] yra“ (I2).
	Simbolikos reikšmė	Uniformos reikalingumas	„juos labai motyvuoja uniforma, nes iš uniformos galima pasakyti, ar skautas yra aktyvus, ar nelabai aktyvus“ (I1).
		Kaklaraiščio svarba	„Lygiai taip pat ir vaikams, kada jiems būnant skautiškuose renginiuose, jie mato ir sako, kodėl jis turi, o aš neturiu, arba, ką reikia padaryti. Tai tiesiog irgi veikia kaip motyvacija“ (I1).
		Ženkliukų gavimas	„Ir skautams tai reiškia labai daug, nes nuvažiavus į bet kokį renginių pirmiausia vaikai klausia, kur mūsų ženkliai. Jie nori užsisiegti ant kaklaraiščio, ant savo rūbų, kad matytų, kad jie yra dalyviai“ (I1).
		Skautiškos movos reikšmė	„Ir kai išvažiuoji, tu galvoji ne tik apie save, bet ir apie savo vaikus, kad parvežčiau nors ir skautišką movą, kurią rišam, dedam ant kaklaraiščio, nes ji bus ne iš Lietuvos, ji bus iš Čekijos“ (I1).
		Lelijos simbolis	„Man svarbiausias simbolis būtų mūsų lelija, bet <i>vosum</i> lelija“ (I6).
		Vėliava	„Patinka vėliavos pakėlimai, kuomet atiduoti visą širdį vėliavai. Lietuvos vėliavai ir skautijos vėliavai“ (I10).
	Kalbinė specifika	Raportų kariškumas	„O raportai lyg ir atitinka ir karinę struktūrą: dalyvauja tiek ir tiek, raportavo tas ir tas, raportas atiduotas, raportas priimtas. Tai va tą visą pamėgdžiojimą iš kariuomenės kaip ir pasilikom“ (I4).
		Dainavimo specifika	„išmokom dainelę ir kartu dainuojam, taip, kaip kiekvienas mokyklos chorelis ją dainuoja, bet kada ją dainuoja ne dėl žiūrovo, o kai žygiuoja į žygį ir jau sunkiai kojos kilnojasi, o žmonių istorija rodo, kad kai dainuojai, tada linksmiau, tada žygyje kartu užtraukia dainą ar laužo kažkokiam judesy, tada kažkaip pakylėja, ir žmoniją visą pakylėja tas dainavimas į kažkokį tokį aukštesnį lygmenį“ (I4).
		Šūkių refleksyvumas	„Ir, iš tiesų, šūkis atlieka kažkurio tai neilgo periodo refleksijos vaidmenį“ (I4).
		Šūkių reikšmė	„Jie gali susigalvoti, priklausomai nuo vaikų sąmoningumo, , ar jie yra nusiteikę galvoti, nes vienos sesės ateina ir jos jau lauke galvoja, koks bus jų šūkis“ (I1).
		Gestikuliavimas	„Kalbant apie saljutavimą. Iš pradžių man tai atrodė labai keistas dalykas. Galvojau, kam saljutuoti. Bet po to supratau, kaip yra svarbu, kai tai išskiria tave nuo kitų“ (I10).
		Gamta	„Jei vyksta gamtoje, tai žinoma, palapinės, vėliava, laužas, ant kurio gaminamas maistas“ (I1).
	Fizinė aplinka	Kaklaraiščių būtinybė	„ateina su kaklaraiščiais, visiškai nesvarbu, kur jie būtų, ar jie būtų kaviniėje, ar jie būtų skautų būkle, ar jie būtų muziejuje, bet jie visi eina su kaklaraiščiais“ (I1).

Pirmiausia aptartinas **ceremonialumas** – vienas iš pagrindinių organizacijos kultūros elementų. Dažniausiai organizacijos kultūra siejama su tam tikromis ceremonijomis, būdingomis tik tai organizacijai, išskiriančiomis ją iš kitų. Ceremonijos svarbios ir skautų organizacijai, kurios pastebimos pasisveikinimų, susitikimų metu. Kiekvienas susitikimas prasidedamas *rikiuote*, kuri primena ceremoniją prieš svarbų įvykį. Tai galite matyti ir fotografijose (žr 8 priedą, 4 pav.). Rikiuotėse nevengiama dainuoti tautinių lietuviškų dainų, taip propaguojamas tautiškumas tarp skautų bendruomenės narių. Stebėjimo metu pastebėta, kad rikiuočių ceremonijos išpildomos, vaikai jaučiasi laisvai tik jų specifinėje aplinkoje, t. y. skautų būkle ar gamtoje, o, pavyzdžiui, kitose „svetimose“ aplinkose jaučiamas diskomfortas. Tai aprašyta refleksyviuose dienoraščiuose (žr 3 priedą) (nuotrauka iš renginio priede – žr 8 priedą, 14 pav.). Svarbus ir rikiuočių *unikalumas*, pvz., „Vienu žodžiu, tai tapo unikalumu, ko gal kitos organizacijos neturi, išskyrus šaulius“ (I4). Nors ceremonialumas akivaizdus remiantis fotografijomis ir refleksyviais dienoraščiais, visgi interviu metu paaiškėjo, kad pati svarbiausia ceremonija yra *įžodžio davimas*, pvz., „Man ir mano vaikams svarbiausias yra įžodis įžodžio davimo ceremonijos, kurių metu vaikai duoda įžodį ir tampa skautais, gauna kaklaraištį, ceremonijos metu gali dalyvauti ne tik skautai, gali dalyvauti tėveliai, labai dažnai taip būna, nes vaikams tai būna didžiulis įvykis, kada jie užsitarnauja kaklaraištį, labai bijo, labai dreba, bet kiekvienas skautas žino, kad atėjęs į skautų organizaciją, jis gauna programą, ją atsiskaito, nebūtinai savo vadovui, gali ir kitiems atsikaityti, atneša atsiskaitymo lapą ir tada, ceremonijos metu, yra užrišami kaklaraiščiai“ (I1). Tai pastebėta ir dalyvaujant skautų veikloje (žr 8 priedą, 7, 8 pav.)

Dar vienas svarbus organizacijos kultūros elementas – **rituališkumas**, kuriam priskirtinas specifinis skautų pasisveikinimas, būdingas tik šiai organizacijai – kairės rankos padavimas pašnekovui ir apsikabinimas. Tai yra ritualas, atspindintis organizacijos kultūrinį specifiškumą, skautų siejamas su ilgamete tradicija ir riteriškumu, pvz., „Čia slypi dar kažkas daugiau, nes tai atėję nuo riterių laikų ir kai mes duodame kairę ranką, mes parodom, kad joje... Dažniausiai riteriai kairėje rankoje laikydavo kardą, o dešinėje rankoje laikydavo skydą. Kai mes duodam kairę ranką, mes parodom, kad mes neturim jokių blogų ketinimų“ (I1).

Taip pat svarbus ir **mitiškumas**, kuris buvo šiek tiek aptartas pirmajame šio skyriaus poskyryje. Pastebėta, kad mitiškumas organizacijos veikloje pasireiškia dviem būdais: paslaptiniais pasakojimais, susijusiais su *istorija* (pvz., „Jie priklauso nuo to, kokia yra tema stovyklos. Jeigu tema yra apie indėnus, tai kiekviena diena yra skirta supažindinti su kažkokiu herojumi ir tada vaikai vaidina tam tikrą sceną iš to herojaus gyvenimo. Jie iš anksto ją žino ir vaidina“ (I1)), ir *mitinių istorijų pasakojimais* ir jų įgyvendinimais stovykloje dažniausiai

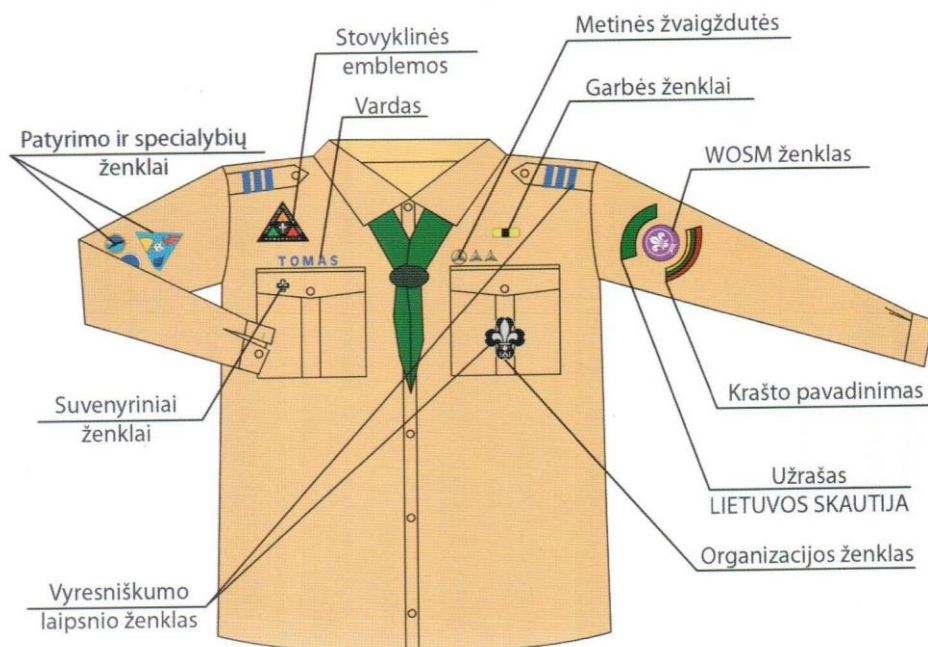
tamsiuoju paros metu, (pvz., „O kaip jis aiškino, ta baltoji mergelė buvo dvasia, ir buvo tas įdomiausias įspūdis, kada mes ėjome link ežero ir mūsų vienas kitas vadovas, persirengęs visiškai baltai, turi jis tokius ilgus plaukus, išniro iš krūmų ir pradėjo visus gąsdinti“ (I10)). Taip pat pastebėta, kad mitiškumo reikšmė ypač sustiprėja gamtinėje aplinkoje, kai skautai palieka komforto zoną (jaukius namus) ir turi galimybę leisti laiką stovyklavietėse. Taip pat su mitiškumu sietina ir bausmių sistema, kuri aptariama trečiajame šio skyriaus poskyryje.

Herojiškumas taip pat yra neatsieja organizacijos kultūros dalis, nes yra žmonių, asmenybių, į kurias lygiuojasi organizacijos nariai. „Vaikai gana anksti pamato tas aplinkinių žmonių savybes, kurias jie norėtų įgyti patys, todėl pradeda mėgdžioti šių žmonių elgesį (Juodaitytė, 2003, 135). Interviu metu atsiskleidė skirtingi požiūriai į herojaus asmenybę organizacijoje. Paaiškėjo, kad kai kuriems skautams herojumi gali būti *bet kuris žmogus*, padaręs gerą kam nors, pvz., „Herojumi gali tapti kiekvienas žmogus“ (I1). Tyrimo metu suprasta, kad ypač svarbus skautams yra jų *vadovas*, kuris neretai herojizuojamas, pvz., „Šiek tiek tos tokios kaip herojus tapo ir mano vadovas, kuris yra ir daug ko pasiekęs gyvenime ir iš kurio taip pat galima imti pavyzdį“ (I10)“. Patys vadovai apie suprasdami vaikų požiūrį ir siekiamybes teigia, kad „Jaučiu, kad yra keli vilkiukai, na bent iš tėvų pasakojimų girdžiu: o man Tadas [vardas apkeistas] paspaudė ranką mokykloj, o jei paklausia, kaip tu gyveni. Tai atrodo toks paprastas dalykas, bet tam vilkiukui tai atrodė tokia siekiamybė ir tai labai jaudina, ir tuo labai džiaugiesi, kad gali būti kažkam pavyzdžiu“ (I5). Taip pat kaip siekiamybes ir autoritetai įvardijamas *organizacijos įkūrėjas* (pvz., „Negalim pradėt jokia kita pavarde šitos istorijos kaip Baden-Powell. Tai būtent jis yra įkūrėjas. Tikrai kiekvienam skautui jis yra herojus. Tada, žinoma, ir jo žmona“ (I2)), *buvę skautai* ir žinomi šalies veikėjai (pvz., „Kiekvienas skautas turi savo herojų, į kurį lygiuojasi, bet jei paklaustumėt manęs, man autoritetas yra Valdas Adamkus“ (I1)), kiti *organizacijos nariai* (pvz., „Kalbant apie vaikus, tai jiems gal truputėlį yra per aukštai yra tokie kaip Valdas Adamkus, jie tiesiog išsirenka herojų iš savo tarpo ar jie kažko siekia, tai, pavyzdžiui, jei ateina pats mažiausias, vilkiukas, tai jo skautiška svajonė – tapti vyčiu“ (I1)), *šeimoms nariai* (pvz., „Gal man heroja yra iš tikrųjų mano mama, nes ji jau seniai skautaujanti, ji visur yra, per ją sužinau informaciją, daugiau galiu perduoti savo draugam“ (I6)), *išlikimo gamtoje TV žvaigždės* (pvz., „Nu, jeigu tokių kaip, sakykim, dabar vienas labai išpopuliarėjęs pas mus herojus Bear Grilsas [Edward Michael „Bear“ Grylls] yra“ (I2)). Galima teigti, kad herojų pasirinkimas yra labai platus ir skirtingas, kiekvienas organizacijos narys jį renkasi pagal vertybes, nuostatas, gyvenimo darbus ir pan.

Susitikimų metu pastebėta išskirtinė skautų **simbolika**, tokia kaip skarelės, ženkleliai, uniformos ir pan. Iš esmės, tai apima materialiąją kultūrą, kuri per patirtį ir veiklos būdus,

perduodamus iš kartos į kartą, „sąlygoja žmonių visuomenėje kultūrinių vertybių funkcionavimą, veikia žmonių bendravimą, jų elgesį ir veiklą“ (Juodaitytė, 2003, 53). Skautų organizacijoje kiekvienas narys dėvi uniformą, kuri yra šios organizacijos išskirtinis ženklas (žr 8 priedą, 3 pav.). Uniforma sudaro skarelė, lelijėlės ženkliukas, patyrimo ženkleliai ir pan. Lelija yra pagrindinis daugelio skautiškų organizacijų simbolis. Europos skautų – taip pat. Trys lapeliai (žiedlapiai) simbolizuoja pagrindinį visų skautų principą – tarnavimą Dievui, Tėvynei, Artimui. Mergaitės vilki chaki spalvos palaidinukes ir tamsiai žalius sijonus, o vaikinai chaki spalvos marškinius ir kelnes. Taip pat dėmesį patraukia ir skirtingų spalvų skarelės, kurios reiškia skirtingas amžiaus grupes.

Interviu metu labiausiai akcentuota skautų *uniformos simbolika*, kuri yra ne tik tvarkos, vieningo atrodymo elementas, bet ir parodo skauto statusą organizacijoje, pvz., „juos labai motyvuoja uniforma, nes iš uniformos galima pasakyti, ar skautas yra aktyvus, ar nelabai aktyvus“ (II). Galima teigti, kad „žmonėms, socialinių grupių ir visuomenės nariams, yra būdingas gebėjimas suprasti bendraujant kitų jiems siunčiamus signalus, t. y. simbolius, signalizuojančius apie tai, ką kiti galvoja, ką jaučia, ką daro“ (Juodaitytė, 2003, 156). Skautų uniforma dažnai yra papuošta įvairiais atributais, kurie gauti ar įgyti skirtingais atvejais. Skautiškos uniformos pavyzdys apteiktas paveikslėlyje (žr. 2 pav.). Šiaulių krašto patyrusio skauto uniformą, fotografuotą interviu metu, galite rasti prieduose (žr. 8 priedą, 3 pav.).

2 pav. Lietuvos skautijos uniforma

(Šaltinis: Kubilienė, 2007, 78)

Iš esmės skautiška uniforma ir jos sudedamosios dalys yra rangų paskirstymo rezultatas, kuris aktualizuojamas pagal užimamą rangą ar laipsnį, suteiktą už tam tikras pergales, pasisekimus, kompetencijas ir gebėjimus, pažymint tam tikrus atstumus ir hierarchizuojamas ypatybes. Taigi savotiškas atlyginimas už pasiektus rezultatus (suteiktas laipsnis, rangas) tampa disciplinos padėjėju, prižiūrinčiu reguliuojamąjį (baudžiamąjį) mechanizmą ir turinčiu tam tikrą vertę kitų akivaizdoje.

„Skautiška uniforma dėvima sueigose, skautiškose renginiuose, per skautų ir tautines šventes, tais atvejais, kai reprezentuojama Lietuvos skautija“ (Kubilienė (sud.), 2007, 71). Uniformą sudaro marškiniai (smėlio spalvos su dviem kišenėmis ir užsegamais antpečiais), kelnės ir sijonai (berniukams – ilgos arba trumpos, džinsinės medžiagos, mėlyno arba juodo atspalvio ir visiems vienetais vienodos spalvos, o mergaitėms kelnės arba sijonas mėlynos spalvos iki kelių, su dvejomis vidinėmis kišenėmis). Taigi uniforma yra gana griežtai reglamentuota. Taip pat atkreipiamas dėmesys į diržą (rudas, odinis, 3–4 cm pločio su metaline sagtimi), kojines (tamsiai mėlynos spalvos) ir batus (tamsūs, odiniai) (Kubilienė (sud.), 2007, 71–73). Apibendrinant uniformą kaip vieno iš svarbiausių simbolių, galima teigti, kad uniforma padeda sukurti tam tikro solidarumo ir patikimumo įvaizdį, pvz. „Bet yra ir kažkokio solidarumo ženklas, nes yra irgi toks vienijantis atributas, kad: o mes visi kartu uniformuoti“ (I4).

Paaikškėjo, kad skautams labai svarbus simbolis yra *kaklaraištis*, kuris ne tik parodo skauto vietą ir veiklą organizacijoje, bet ir yra skatinimo priemonė, pvz., „Lygiai taip pat ir vaikams, kada jiems būnant skautiškuose renginiuose, jie mato ir sako, kodėl jis turi, o aš neturiu, arba, ką reikia padaryti. Tai tiesiog irgi veikai kaip motyvacija“ (I1). Taip pat išskirtini tyrimo metu nustatyti kiti svarbūs simboliai: *ženkleliai*, kurie yra dalyvavimo veikloje ženklas ir prisiminimas (pvz., „Ir skautams tai reiškia labai daug, nes nuvažiavus į bet kokį renginių pirmiausia vaikai klausia, kur mūsų ženkliukai. Jie nori užsisėgti ant kaklaraiščio, ant savo rūbų, kad matytų, kad jie yra dalyviai“ (I1)), *skautiška mova kaklaraiščiui* (pvz., „Ir kai išvažiuoji, tu galvoji ne tik apie save, bet ir apie savo vaikus, kad parvežčiau nors ir skautišką movą, kurią rišam, dedam ant kaklaraiščio, nes ji bus ne iš Lietuvos, ji bus iš Čekijos“ (I1)), *lelijos* simbolis yra tiek organizacijos ženklas, tiek Pasaulinės skautų judėjimo organizacijos ženklas (WOSM) (pvz., „Man svarbiausias simbolis būtų mūsų lelija, bet WOSM lelija“ (I6)). Taip pat vienu svarbiausių skautijos simboliu informantai išskyrė vėliavą („Patinka vėliavos pakėlimai, kuomet atiduodi visą širdį vėliavai. Lietuvos vėliavai ir skautijos vėliavai“ (I10)), tai sustiprina organizacijos patriotines vertybes.

Skautiška **kalba** dažniausiai parodo organizacijos specifiškumą dėl emikos, t. y. tik tos organizacijos nariams suprantamos kalbos. Skautiškai kalbai priskirtini *raportai* (žr 8 priedą,

5 pav.) Jais ne tik perduodama norima informacija, pranešamos naujienos, bet ir parodomas sukarinimas, kuris siejamas su tauta, jos saugojimu, taigi akcentuojamas tautiškumas, pvz., „O raportai lyg ir atitinka ir karinę struktūrą: dalyvauja tiek ir tiek, raportavo tas ir tas, raportas atiduotas, raportas priimtas. Tai va tą visą pamėgdžiojimą iš kariuomenės kaip ir pasilikom“ (I4). Tautiškumas atskleidžiamas ir dainavimo metu, nes dažnai dainuojamos tautinės *dainos*, nors gali būti ir kaip skatinimo, motyvavimo priemonė, pvz., „Atrodo, kad kartu išmokom dainelę ir kartu dainuojam, taip, kaip kiekvienas mokyklos chorelis ją dainuoja, bet kada ją dainuoja ne dėl žiūrovo, o kai žygiuoja į žygį ir jau sunkiai kojos kilnojasi, o žmonių istorija rodo, kad kai dainuojai, tada linksmiau, tada žygyje kartu užtraukia dainą ar laužo kažkokiam judesy, tada kažkaip pakylėja, ir žmoniją visą pakylėja tas dainavimas į kažkokį tokį aukštesnį lygmenį“ (I4). Specifinę organizacijos kalbą pristato ir *šūkiei*, kurie ypač reikšmingi atrodė stebėjimo metu (žr. 3 priedą). Atlikus tyrimą, suprasta, kad šūkiei yra vaikų refleksyvumo skatinimo priemonė, pvz., „Ir, iš tiesų, šūkis atlieka kažkurio tai neilgo periodo refleksijos vaidmenį“ (I4). Taip pat tai skatina kūrybinį lavinimąsi, pvz., „Jie gali susigalvoti, priklausomai nuo vaikų sąmoningumo, priklausomai, ar jie yra nusiteikę galvoti, nes vienos sesės ateina ir jos jau lauke galvoja, koks bus jų šūkis“ (I1). Prie skautų verbalios kalbos priskirtinas ir *gestikuliavimas* – neverbalinė skautų kalba. Vienas iš geriausiai žinomų gestikuliavimo pavyzdžių yra saljutavimas (žr 8 priedą, 6 pav.), kuris, nors ir primena kitus simbolius, bet yra naudojamas ir skautų ir suprantamas kaip išskirtinumo ženklas, pvz., „Kalbant apie saljutavimą. Iš pradžių man tai atrodė labai keistas dalykas. Galvojau, kam saljutuoti. Bet po to supratau, kaip yra svarbu, kai tai išskiria tave nuo kitų“ (I10). Gestai dažniausiai parodė sukarinimo motyvą šioje organizacijoje, kuris siejasi su tauta, jos valdymu. Labiausia gestikuliavimas matomas rikiuotės metu, kai raportuojamos naujienos, iškeliami ranka. Dominuoja platūs, griežti, demonstratyvūs judesiai.

Fizinė aplinka analizuotina dvejopai. Pirmiausia, ji atspindi *religinio* ugdymo aplinką, nes Šiaulių krašto skautų būklas įsikūręs Šiaulių parapijos namuose, kuriuose renkasi Šiaulių skautų tuntas. Taip pat svarbi *gamtinė* aplinka, be kurios neįsivaizduojamas skautiškas susitikimas ir joje būtini daiktai, pvz., „Jei vyksta gamtoje, tai žinoma, palapinės, vėliava, laužas, ant kurio gaminamas maistas“ (I1). Pasiteiravus apie tai, be kokių daiktų neįsivaizduojama skautiška aplinka, informantai nevengė minėti kaklaraiščių, pvz., „visi vaikai ir vadovė ateina su kaklaraiščiais, visiškai nesvarbu, kur jie būtų, ar jie būtų kavinėje, ar jie būtų skautų būkle, ar jie būtų muziejuje, bet jie visi eina su kaklaraiščiais“ (I1).

Tokiais būdais formuojama pastebima kultūra, kurią kuria žmonės, veikdami drauge, ir kurių moko naujus savo grupės narius (Jucevičienė, Poškienė ir kt. 2000, 59). Būtent ši veikla padeda ugdyti vertybes skautų organizacijoje. Lietuvos Skautijoje yra karinių elementų, kuriuose

dominuoja rikiuotės, žygiavimai, komandos ir griežtas taisyklių laikymasis. Kiekvienas narys dėvi uniformą, kuri yra šios organizacijos išskirtinis ženklas. Šioje organizacijoje vaikai mokomi: tautosakos, etnokultūros, istorijos, pasaulio pažinimo, geografijos, kraštotyros, topografijos, religinių tiesų, pirmosios pagalbos įgūdžių ir t. t. Todėl galima teigti, kad Lietuvos skautų organizacija yra terpė tobulinti gebėjimus, ieškoti geriausių savo savybių, siekti tiek fizinės, tiek dvasinės stiprybės.

Organizacijos kultūra taip pat perduoda tam tikrus pranešimus, kurie sietini su habituacija. N. Mažeikienė ir A. Dorelaitienė pateigamos P. Bourdieu mintis pažymi, kad mokykloje (taip pat ir neformaliojo ugdymo organizacijose) „habituacija vyksta vaikui perimant kultūrinės žinias ne tik per oficialų diskursą, bet ir per nereikšmingus kasdienio gyvenimo veiksmus, kurie turi savyje slaptus pranešimus – apsirengimo, elgesio, kalbėjimo manieras“ (Mažeikienė, Dorelaiteinė, 2012, 149).

Apibendrinant galima teigti, kad skautų organizacija nuo įkūrimo pradžios yra išlaikiusi skautiško darbo sistemą, 10 skautų įstatų, uniformą, tarnybinius ir garbės ženklus, papročius ir organizacijos santvarką. Tai tik įrodo kaip skautų bendruomenė stengiasi išlaikyti savo tradicijas, papročius ir vertybes. Nariai dalyvauja kasmetinėse ir tradicinėse vienetų sueigose, šventėse, iškylose, žygiuose, stovyklose, kuriose jie ugdo pilietiškumą, bendradarbiavimo įgūdžius, skautiškas vertybes, o tai daro per įvairius žaidimus, liaudies dainų dainavimą, šūkių kūrimą, įžodžio davimą ir apdovanojimus garbės ženklais. Visa tai lemia vaiko ugdymą ir socializaciją tam tikroje kultūroje, o „kultūra visuomenėje padeda realizuoti žmogaus socialines funkcijas“ (Juodaitytė, 2003, 54).

4.3. Disciplinos raiška skautų organizacijoje

Kaip minėta 1.3. poskyryje, disciplinos raiška pastebima ne tik tikslingai sukarintose aplinkose (pvz., kariuomenėje), bet ir ugdymo įstaigose, institucijose, organizacijose, kitaip tariant, visuomenėje veikiančiose institucijose, kurios taip pat vadovaujasi socialiniais statusais ir normomis, nors akivaizdžiai tai ne visada nematoma, bet vertinama įvairi veikla, ji orientuojama viena ar kita kryptimi ir pan. taip perduodant savo intelektualinę ir kultūrinę patirtį. Kalbant apie skautų jaunimo organizaciją, kurtą iš vienos pusės kariškumo motyvais, iš kitos – humanistiniais pagrindais, galima teigti, kad disciplinarinė sistema ne tik išliko, bet ir išsiplėtojo į kiek kitokią formą, priimtina šių laikų vaikams, o kai kurie disciplinos elementai tapo simboliniais. Tai ir yra aptariama šiame poskyryje.

Atsižvelgiant į tyrimo metu gautus duomenis (stebėjimo ir interviu), galima teigti, kad skautų organizacijoje ryškūs šie disciplinos palaikymo mechanizmai: hierarchinė priežiūra,

normalizuojanti sankcija, nusižengimų netoleravimas, veiklos kontrolė, išlikusių sukarinimo elementų panaudojimas, žinių tikrinimas (žr. 6 lentelę).

6 lentelė

Disciplinos raiška (1)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Disciplinos palaikymo mechanizmas	Hierarchinė priežiūra	Vadovas – organizatorius	„Tai yra neformalusis ugdytojas, kuris turi turėti kryptį, jisai negali būti vien tik organizuojantis laisvalaikį. Vis dėlto, tai asmuo, kuris organizuoja ugdymo procesą. Ugdymo procesui reikia žinių, gebėjimų, kompetencijų tam tikrų“ (I4).
		Vadovas – šeimos narys	„Kad gali ne kaip pedagogė, ne kaip mama dirbti su vaikais ir jaunimu, o kaip jo vyresnioji sesuo“ (I4).
		Vadovas – siekiamybė	„Aš manau, kad tai yra ne tik disciplinos palaikymas, bet ir autoritetas“ (I1).
		Vadovų ir skautų lygiavertiškumas	„ne tai, kad nusileisti iki jų lygio, bet jie turi suprasti, kad skautas vadovas – tai nėra tas žmogus, kuris žino visada viską, jeigu nežino, pasako, kad nežino, o su vaikais išmoksta“ (I1).
		Savidisciplinavimas	„Jeigu du nusikalto arba prasižengė, neramiai stovėjo rikiuotės metu, grįžę į savo pastoviklį už tai atsako visi. Ir tada jau vienas kitą drausmina“ (I1).
		Tėvų vaidmuo	„O jei būna, tai pasikalbi ir su vaikais, ir su tėvais, kad tokių dalykų nebūtų“ (I1).
	Veiklos kontrolė	Dienotvarkės sistema	„laikas, kurį, galima sakyti, žmonija atrado per savo gyvavimo etapą, ir kad jeigu kiekvieną dieną maždaug tuo pačiu laiku maitiniesi, keliesi, žaidi, maudaisi kažkur ežere, tai tai yra sveika“ (I4).
		Išankstinis planavimas	„Ir pats Laužas turi renginio vedėjus, jis nėra chaotiškas. Ir kadangi mes esam ugdymo organizacija, jis yra suplanuotas, jam rengiamasi“ (I4).
		Taisyklių laikymasis	„Mano grupelėje mes esame visi tarpusavyje pasidarę dešimt tvarkos taisyklių“ (I1).
		Taisyklių nepaisymas	„Na, žinoma, tvarka yra, planavimas yra, bet mes sakom, kad skautiškas vėlavimas, na, jis turi būti. Nėra taip, kad visi ateitų vienu laiku“ (I1).
	Išlikusių sukarinimo elementų panaudojimas	Tylos gavimas	„O vaikams yra sutartiniai ženklai, kuriuos jie žino, ir jei nepavyksta suvaldyti, iškeli ranką į viršų ir vaikai supranta, kad reikia tylos ir kad vadovė nori kažką svarbaus pasakyti“ (I1).
		Informacijos perdavimas	„ryte, kad praneštum dienos informaciją, ir vakare, kad apdovanotum už kažkokius pasiektus dienos dalykus“ (I4).
	Žinių tikrinimas	Noras įgyvendinti programą	„Vadove, ką man reikia padaryti, aš irgi noriu tapti skautu arba gauti kitokios spalvos kaklaraištį“ (I1).

Pirmiausia aptartina **hierarchinė priežiūra** ir vadovavimas. Galima teigti, kad „vaikai iš prigimties būdami aktyvūs aplinkos atžvilgiu, imlūs ir besidomintys ja, joje dažnai būna bejėgiai (negali apsieiti be suaugusių pagalbos ir priežiūros)“ (Juodaitytė, 2003, 154). Taigi svarbus vadovo vaidmuo. Tyrimo metu išryškėjo keli vadovo tipai: *vadovas – organizatorius*, pvz., „Tai iš tikrųjų, yra neformalusis ugdytojas, kuris turi turėti kryptį, jisai negali būti vien tik organizuojantis laisvalaikį. Vis dėlto, tai asmuo, kuris organizuoja ugdymo procesą. Ugdymo

procesui reikia žinių, gebėjimų, kompetencijų tam tikrų“ (I4), *vadovas – šeimos narys*, pvz., „Kad gali ne kaip pedagogė, ne kaip mama dirbti su vaikais ir jaunimu, o kaip jo vyresnioji sesuo“ (I4), *vadovas – siekiamybė*, pvz., „Aš manau, kad tai yra ne tik disciplinos palaikymas, bet ir autoritetas“ (I1). Hierarchinė priežiūra dažniausiai suprantama kaip laipsniškas lyderiavimas, bet skautų organizacijoje lyderiavimas skatinamas ne vadovų, bet vaikų atžvilgiu, tai parodo šūkių, organizacinių žaidimų, raportų sistema. Hierarchinė priežiūra skautų atveju orientuota į *vadovų ir skautų lygiavertiškumą*, pvz., „Na, tiesiog, ne tai, kad nusileisti iki jų lygio, bet jie turi suprasti, kad skautas vadovas – tai nėra tas žmogus, kuris žino visada viską, jeigu nežino, pasako, kad nežino, o su vaikais išmoksta“ (I1).

Taip pat svarbus *savidisciplinavimas*, kuris tikėtina atsiranda dėl disciplinos reikšmės ir kultūros suvokimo, pvz., „Jeigu du nusikalto arba prasižengė, neramiai stovėjo rikiuotės metu, grįžę į savo pastoviklį už tai atsako visi. Ir tada jau vienas kitą drausmina“ (I1). Kaip vieną disciplinavimo priemonę skautai įvardina ir tėvų vaidmenį, pvz., „O jei būna, tai pasikalbi ir su vaikais, ir su tėvais, kad tokių dalykų nebūtų“ (I1). Visgi tokiais pavyzdžiais ugdomas tam tikras *hierarchinis sąmoningumas*, kuris lemia veiklos kokybę, pvz., „Tai nėra vien tik informavimo kanalas, kad tokiu tinklu nuteka informacija, bet tai yra ir labai aiški struktūra, kaip ieškoti pagalbos, į ką kreiptis, kai suskaudo kokį pirštelį ar įsirežė nestipriai koks nors vaikas, tai jisai turbūt suvokia, kad ne stovyklos viršininkui turi bėgti skūstis savo negalavimu, bet jis turi informuoti savo draugininką. Jisai žino, kas už jį atsakingas, ir jis tą informuos“ (I4).

Taip pat svarbi ir **veiklos kontrolė**, kuri skautų organizacijoje aktualizuojama per *dienotvarkės sistemą*, pvz., „Na, tiesiog, laikas, kurį, galima sakyti, žmonija atrado per savo gyvavimo etapą ir kad jeigu kiekvieną dieną maždaug tuo pačiu laiku maitiniesi, keliesi, žaidi, maudaisi kažkur ežere, ir tai yra sveika“ (I4), *išankstinį planavimą*, pvz., „Ir pats Laužas turi renginio vedėjus, jis nėra chaotiškas. Ir kadangi mes esam ugdymo organizacija, jis yra suplanuotas, jam rengiamasi“ (I4), *taisyklių laikymąsi*, pvz., „Mano grupelėje mes esame visi tarpusavyje pasidarę dešimt tvarkos taisyklių“ (I1), bet egzistuoja ir taisyklių nepaisymas, pvz., „Na, žinoma, tvarka yra, planavimas yra, bet mes sakom, kad skautiškas vėlavimas, na, jis turi būti. Nėra taip, kad visi ateitų vienu laiku“ (I1). Veiklos kontrolė buvo akivaizdi ir stebėjimo metu, tiek Paskutinio laužo šventėje, tiek vadovų susirinkime, kuriame buvo smulkmeniškai aptariamoms po kelių mėnesių vyksiančios stovyklos detalės ir pan. (žr. 3 priedą).

Disciplinos palaikymui skautų organizacijoje svarbūs **išlikę sukarinimo elementai**, tokie kaip rikiuotės, raportai ir pan. Pastebėta, kad dažniausiai naudojami *tylos gavimui* prieš sakant svarbią informaciją ar pernelyg triukšmaujant vaikams, pvz., „O vaikams yra sutartiniai ženklai, kuriuos jie žino, ir jei nepavyksta suvaldyti, iškeli ranką į viršų ir vaikai supranta, kad reikia

tylos ir kad vadovė nori kažką svarbaus pasakyti“ (I1) ar *informacijos perdavimui* pasitelkta rikiuotės sistema ir raportų informatyvumas, pvz., „Pavyzdžiui, ryte, kad praneštum dienos informaciją, ir vakare, kad apdovanotum už kažkokius pasiektus dienos dalykus“ (I4). Galima teigti, kad disciplinarinę sistemą organizacijoje palaiko patys skautai ne tik žinodami sutartinius ženklus, bet ir vienas kitam vadovaudami rikiuočių metu, raportuojant ir pan.

Dar vienas svarbus disciplinos raiškos elementas yra **žinių patikrinimas** (gali būti egzaminas), kurį M. Foucault (1998) pristato kaip natūralų, pastebimą procesą. Skautų organizacijoje egzaminas, žinių patikrinimas orientuotas į jaunimo *programos įgyvendinimą*, gaunant patyrimo laipsnį (žr. 5 priedą). Vienas iš pagrindinių skirtumų, lemiančių skautiško „egzamino“ patrauklumą, informantams yra savanoriškumas jį laikyti, t. y. programos įgyvendinimas yra pačių skautų reikalas, o ne prievartinis ar sąlygojantis dalyvavimą skautiškoje veikloje etapas, pvz., „Vadove, ką man reikia padaryti, aš irgi noriu tapti skautu arba gauti kitokios spalvos kaklaraištį“ (I1).

M. Foucault (1998) pabrėžė ir **normalizuojančios sankcijos** būtinybę, kuri pasireiškia per įvairius baudimo mechanizmus. Tyrimo metu pastebėta, kad baudimo mechanizmas yra simbolinis, mistifikuotas, bet veikiantis (žr. 7 lentelę).

7 lentelė

Disciplinos raiška (2)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Disciplinos palaikymo mechanizmas	Normalizuojanti sankcija	Fizinės bausmės	„Pats populiariausias baudimo būdas – tiesiog vadinami skautiški pritūpimai, kuomet nėra tas vadinamas vienas pritūpimas, pavyzdžiui, vienas, antras, trečias. Bet pirmas tikras skautiškas pritūpimas. Ir taip toliau“ (I10).
		Smulkūs apribojimai	„Bet pasakojo, kad irgi yra viena vadovė mūsų, kurios, nežinau, bet vaikai nelabai mėgsta ir sako: ji atėmė iš manęs energetinį gėrimą, ką daryt, dabar pasakys mano mamai“ (I9).
		Nedideli pažeminimai	„Ir vaikams kai papasakoji, kad ant tavo kaklaraiščio bus gėdos mazgas, jie: „ne, nenoriu to“. Na, tiesiog tai kaip mitas yra, bet vaikams tai labai daug ką duoda“ (I1).
		Bausmių nebuvimas	„Pas mus išvis nelabai yra toks bausmių sąrašas. Bausmių nelabai propaguojam, vat“ (I8).
		Ignoravimas	„dažnai vaikams bausmė yra ta, kad tu su jais nebendrauji arba užsiimi su kitais vaikais, na, tiesiog ignoruoti“ (I1).
		Gėdos mechanizmas	„Ir tas, kuris bent kartą raportavo ir matė, kad jo draugovė muistėsi ir jam, raportuojančiam už visą draugovę, gėdą padarė, kitą kartą, kada jisai stovės, o jo draugas raportuos, jis gal pasimokys ir žinos, kad nereikia draugui pakenkti“ (I4).
	Nusižengimų netoleravimas	Technologijų reikšmė	„Jeigu tu atvažiuoji į stovyklą, tai būk geras, nesinešk to plančeto. Nesinešk telefono, galų gale netgi kompiuterio nešiojamo“ (I9).
		Kalbos reguliavimas	„Ir šitokia bauda taikoma už pačius mažiausius nusižengimus, pavyzdžiui, čia kai išsprūsta keiksmazodis koks nors“ (I10).
		Elgesio reguliavimas	„jei tu esi su kaklaraiščiu, tu, taip kalbant apie vyresnius skautus, tu negali būti su kaklaraiščiu ir gerti alkoholinių gėrimų“ (I1).

Išskirtini šie skautų organizacijoje pastebėti **baudimo mechanizmai**: *fizinės bausmės*, pvz., „Pats populiariausias baudimo būdas – tiesiog vadinami skautiški pritūpimai, kuomet nėra tas vadinamas vienas pritūpimas, pavyzdžiui, vienas, antras, trečias. Bet pirmas tikras skautiškas pritūpimas. Ir taip toliau“ (I10), *smulkūs apribojimai*, pvz. „Bet pasakojo, kad irgi yra viena vadovė mūsų, kurios, nežinau, bet vaikai nelabai mėgsta ir sako: ji atėmė iš manęs energetinį gėrimą, ką daryt, dabar pasakys mano mamai. Nu, ką daryt, nepasakys“ (I9), *nedideli pažeminimai*, pvz., „Ir vaikams kai papasakoji, kad ant tavo kaklaraiščio bus gėdos mazgas, jie: „ne, nenoriu to“. Na, tiesiog tai kaip mitas yra, bet vaikams tai labai daug ką duoda“ (I1), *ignoravimas*, pvz., „dažnai vaikams bausmė yra ta, kad tu su jais nebendrauji arba užsiimi su kitais vaikais, na, tiesiog ignoruoji“ (I1) ir *gėdos už grupę mechanizmas*, pvz., „Ir tas, kuris bent kartą raportavo ir matė, kad jo draugovė muistėsi ir jam, raportuojančiam už visą draugovę, gėda padarė, kitą kartą, kada jisai stovės, o jo draugas raportuos, jis gal pasimokys ir žinos, kad nereikia draugui pakenkti“ (I4). Stebėjimo metu bausmių taip pat nepastebėta, išskyrus tai, kad susirinkimo metu vienam vadovui buvo užrišta geltona skarelė dėl to, kad neatsinešė savosios, bet šis gestas suprastas ir informantų aiškintas kaip humoras vadovų tarpe, bet taip pat gali būti suprastas kaip nedidelis pažeminimas tik vadovų, ne vaikų kompanijoje. *Bausmių nebuvimą* akcentavo ir aptys informantai interviu metu, teigdami, kad „Pas mus išvis nelabai yra toks bausmių sąrašas. Bausmių nelabai propaguojam, vat“ (I8).

Disciplinos palaikymo procese taip pat svarbus ir **nusižengimų netoleravimas**. Tyrimo metu paaiškėjo, kad esminius nusižengimus skatina *technologijų* reikšmė šiuolaikiniame pasaulyje, pvz., „Jeigu tu atvažiuoji į stovyklą, tai būk geras, nesinešk to plančeto. Nesinešk telefono, galų gale netgi kompiuterio nešiojamo“ (I9). Taip pat daug dėmesio skiriama *kalbos reguliavimui*, pvz., „Ir šitokia bauda taikoma už pačius mažiausius nusižengimus, pavyzdžiui, čia kai išsprūsta keiksmazodis koks nors“ (I10) ir *elgesio reguliavimui*, pvz., „jei tu esi su kaklaraiščiu, tu, taip kalbant apie vyresnius skautus, tu negali būti su kaklaraiščiu ir gerti alkoholinių gėrimų“ (I1).

Tyrimo metu pastebėta, kad nevengiama pabrėžti **disciplinos svarbą ir teigiamą reikšmę** organizacijos veikloje. Informantai išskiria *sveikatingumo palaikymą*, pvz., „Tai yra ne šiaip sau robotų visuomenė, bet tai yra sveikatos prielaida. Kaip kartais ligoninėse gydo žmones, neduoda kartais nei stiprių vaistų ar tablečių, kokį nors placebą įkiša, o tiesioj išmoko, pripratina prie nuobodus ligoninės režimo. Ir žmonės išeina pasveikę, atsigavę“ (I4) ir *disciplinos natūralumą*, pvz., „Nėra taip, kad tvarka ir disciplina yra kažkas svetimo, prie ko tu turi vaiką priversti, palaužti jo dvasią ir kad jis dabar laikytųsi disciplinos, tvarkos, dienotvarkės ir aš tą paskui pastebėjau, kad nors vaikai ar paaugliai maištauja, prieštarauja ir bando ieškoti laisvių, bet, kita

vertus, jų poreikis tvarkai (vaikai irgi mėgsta tvarkingus namus ir tvarką, ir dienos nuoseklumą) ir mėgsta jei tai“ (I4). Taip pat pastebėta, kad disciplinos reikalingumas argumentuojamas *tikslo siekimu*, pvz., „Tai yra ir tikslas, ir priemonė, nes be disciplinos tai būtų paprasčiausias chaosas, kur pramoga gal ir liktų trumpam, bet tikrai nebebūtų su tikslu. Tai griežtai disciplina labai svarbu“ (I2).

Taip pat pabrėžiamas *sukarinimo reikalingumas* organizacijoje, kuris pabrėžia *vyriškumo ugdymo reikalingumą*, pvz., „Jeigu jau atvirai užsimenant, aišku, kaip visada atsiranda kokių nors verksnių, kurie sako, kad tie skautai tokie kaip armija, kniaukimas, kad čia labai militarizuota viskas, nu, bet kaip bebūtų, skautai yra, jeigu pagal pažiūras, tokia konservatyvi organizacija ir disciplina yra vienas iš pagrindinių aspektų skautijos, o praktiškai, jeigu tu nori įvesti discipliną kažkur, tai karinių elementų daugiau ar mažiau visada bus, nuo to nepabėgsi, aš nematau tame nieko blogo“ (I2). Pastebėta, kad informantai ne tik domisi *sukarinta veikla* ir noriai joje dalyvauja, pvz., „Kai vieną dieną atvažiavo kareiviai ir reikėjo daryti ten visokius, ratus bėgtis, per purvynus, ant tada žiauriai skaudėjo koją ir virvės nutrynė, negaliu eit (I9), bet ir randa terpę ir tobulėjimo galimybes, siejant savo *ateitį su kariuomene*, pvz., „Patinka. Kai noriu užaugęs eiti į kariuomenę, tai...“ (I7).

Apibendrinant galima teigti, kad vienas iš vaikų lavinimo būdų yra taisyklių ir tvarkos buvimas lavinimosi aplinkoje, t. y. „mokymasis pagal taisykles ir logiškas veiksmų sekos atlikimas, sąmoningai kontroliuojant šią veiklą (pagal vaiko jėgas)“ (Juodaitytė, 2003, 207). Toks, kontrole apremtas lavinimo būdas ne tik veikia vaiko kompetencijos lygį, bet ir „išmoko vaiką sąmoningai elgtis socialinėje aplinkoje ir suteikia naujų galimybių kontroliuoti savo elgesį ir būti kontroliuojamam kitų“ (Juodaitytė, 2003, 208).

4.4. Vyriškumo ugdymas ir raiška skautų organizacijoje

Vyriškumas vis labiau apibrėžiamas siejant su galia, varžymosi ir kūno stiprybe, o atletikos, *skautų klubai* ir asociacijos pripažintos vyrų kūnų ir vyriškumo charakterio disciplinavimo ir kultivavimo erdvėmis (Tereškinas, 2011, 254). Šiame poskyryje aptariamas vyriškumo neformaliojo ugdymo aplinkoje ir tai, kaip ir koks vyriškumas ugdomas skautų organizacijoje, kas laikoma vyriška, o kas ne, taip pat trumpai aptariama mergaičių vieta organizacijoje (žr. 8 lentelę).

Vyriškumas ugdymas ir raiška (1)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Vyriškumas skautų organizacijoje	Vyriškumo ugdymas	Fiziniai darbai	„Tai tie, kurie žmonių buityje yra vadinamieji vyriški darbai, kuriems reikia fizinės jėgos ir kuriuose negerai, jeigu moteris persitempia, kad gali atsiliepti jos sveikatai, jos produktyvumui, motinystei atsiliepti, tai kartais tikrai pagaunam save, kad prašom vaikinų, nes jie vis tiek pas mus yra iki 18 metų pagal įstatymą, ten, kur reikia vadinamosios fizinės jėgos, net jeigu jos neturi ar yra koks išstypęs paauglys kažkaip išeina ir gan tradiciškai auklėti, kad tai vyriški darbai (malkos, vanduo), tokie fiziški – parnešti, nunešti, įkelti“ (I4).
		Vyriškos organizacijos ištakos	„Šią įkūrė organizaciją būtent tam, kad paruošti berniukus karui, išmokyti esminių dalykų, būti žvalgiais, išgyvenimo dalykų“ (I10).
		Priesakų svarba	„Kaip sakiau, kadangi iš karybos paimta ir karo generolas sukūrė šitą organizaciją, tai reikia žiūrėti į pamatines vertybes, o jos atsispindi įžodyje, priesakuose“ (I4).
		Disciplinos reikšmė	„tuos berniukus skautus ruošė ne karui, o ruošė jų pačių laimingam gyvenimui, kad jei visuomenėje gyvendami savo profesinį, šeimyninį gyvenimą, būtų sveiki, stiprios valios, aiškių pažiūrų, nesukti“ (I4).
		Vertybinė sistema	„reikia žiūrėti į pamatines vertybes“ (I4).
		Šeimos indėlis	„Čia priklauso labiau nuo tėvų, kaip jie tą patį vaiką mokina, dirba su juo, kaip jį auklėja. Aišku, tai turi įtakos, bet tai priklauso nuo tėvų“ (I8).
		Skautiškas pavyzdys ir veiksmai	„Manau, labai padeda ypatingai kitų skautų poelgiai, pasirinkimų kryptys suteikia tau vyriškumo, tam tikro jausmo jaustis vyriškai, kitą žmogų, kuris padarė kažką gero, ir pačiam bandyti to siekti. Tai galbūt tai irgi daro žmogų vyrišką“ (I10).
		Lygiateisiškumas	„Ai, kažkaip tai nelabai, visi lygūs, bent pas mus organizacijoje, tai visi lygūs“ (I8).
		Ugdymosi aplinka	„Bet kada vaikas auga dvasiškai švarus, ne vulgarus, nepažeistas kriminalizmo visokio, tai jisai, manau, ir susiformuoja į tokį vyrą, kuris jaučia atsakomybę už savo šeimą, už savo šalį“ (I4).
		Skautiško išlikimo gamtoje mokymas	„Vyriška prasme kaip minėjau yra išlikimo specialybė, bet kai ėjau kursas, mano grupėj buvo ne vien berniukai“ (I10).

Tyrimo metu išryškėjo dešimt **vyriškumo ugdymo** veiksnių, kurie (pasak informantų ir remiantis stebėjimo metu gautais duomenimis) prisideda prie vyriškumo konstravimo skautų organizacijoje. Pirmiausia išskirtini *fiziniai darbai*, pvz., „Tai tie, kurie žmonių buityje yra vadinamieji vyriški darbai, kuriems reikia fizinės jėgos ir kuriuose negerai, jeigu moteris persitempia, kad gali atsiliepti jos sveikatai, jos produktyvumui, motinystei atsiliepti, tai kartais tikrai pagaunam save, kad prašom vaikinų, nes jie vis tiek pas mus yra iki 18 metų pagal įstatymą, ten, kur reikia vadinamosios fizinės jėgos, net jeigu jos neturi ar yra koks išstypęs paauglys kažkaip išeina ir gan tradiciškai auklėti, kad tai vyriški darbai (malkos, vanduo), tokie fiziški – parnešti, nunešti, įkelti“ (I4). Informantai nevengė minėti ir trauminių patirčių, kurios

skautų organizacijos veikloje taip pat pasitaiko, pvz., „vienas berniukas naktį eidamas užkliuvo už palapinės virvės, iškrito per tvorą ir akį dėjo į kankorėžį. Tai buvo žiauru“ (I6). Bet, kaip pastebėta stebėjimų metu, bandoma išvengti susižalojimų įvairiais veiklos ribojimais (pvz., nelipti per aukšta ir pan.). A. Tereškinas teigia, kad „traumos, skriaudos, žaizdos mobilizuojamos skirtingiems tikslams, tarp jų ir tam tikrų tapatybių konstravimui“ (Tereškinas, 2011, 20). Taigi tai svarbu ir vyriškumo ugdymui.

Taip pat svarbios *vyriškos organizacijos ištakos*, kurios orientuoja veiklą sukarinimo ir tradicinių vertybių link, pvz., „Šią įkūrė organizaciją būtent tam, kad paruošti berniukus karui, išmokyti esminių dalykų, būti žvalgiais, išgyvenimo dalykų“ (I10). Informantai teigė, kad esminės vyriškumo savybes nurodo *priesakai ir įžodis*, kuriuos įgyvendinant formuojamas vyriškumas (priesakus galima rasti 2.1. poskyryje), pvz., „Kaip sakiau, kadangi iš karybos paimta ir karo generolas sukūrė šitą organizaciją, tai reikia žiūrėti į pamatines vertybes, o jos atsispindi įžodyje, priesakuose“ (I4). *Disciplinos ir drausmės* vieta vyriškumo ugdyme atrodytų yra viena svarbiausių, bet pasak informantų, skautuose disciplina yra orientuota ne tiek į kariškumo ugdymą, bet kiek į berniukų ruošimą jų gyvenimui, kuris nebūtinai turi sietis su karyba, pvz., „tuos berniukus skautus ruošė ne karui, o ruošė jų pačių laimingam gyvenimui, kad jei visuomenėje gyvendami savo profesinį, šeimyninį gyvenimą, būtų sveiki, stiprios valios, aiškių pažiūrų, nesukti“ (I4). Taip pat svarbi *vertybinė sistema*, pvz., „reikia žiūrėti į pamatines vertybes“ (I4), *šeimos indėlis*, pvz., „Čia priklauso labiau nuo tėvų, kaip jie tą patį vaiką mokina, dirba su juo, kaip jį auklėja. Aišku, tai turi įtakos, bet tai priklauso nuo tėvų“ (I8), *ugdymosi aplinka*, pvz., „Bet kada vaikas auga dvasiškai švarus, nevulgarus, nepažeistas kriminalizmo visokio, tai jisai, manau, ir susiformuoja į tokį vyrą, kuris jaučia atsakomybę už savo šeimą, už savo šalį“ (I4), *skautiško išlikimo gamtoje mokymas*, pvz., „Vyriška prasme kaip minėjau yra išlikimo specialybė, bet kaiėjau kursus, mano grupėj buvo ne vien berniukai“ (I10) ir *lygiateisiškumas*, kuris sudaro sąlygas vienodai tobulėti organizacijos bendruomenėje, pvz., „Ai, kažkaip tai nelabai, visi lygūs, bent pas mus organizacijoje, tai visi lygūs“ (I8). Taip pat interviu metu atsiskleidė dar vienas skautų vyriškumo ugdymo veiksnys – *skautiškas pavyzdys ir veiksmai*, kurie apibendrina vyriškumo ugdymą skautų organizacijoje ir nurodo į tai, kad „tikras“ skautas yra „tikras“ vyras, pvz., „Manau, labai padeda ypatingai kitų skautų poelgiai, pasirinkimų kryptys suteikia tau vyriškumo, tam tikro jausmo jaustis vyriškai, kitą žmogų, kuris padarė kažką gero, ir pačiam bandyti to siekti. Tai galbūt tai irgi daro žmogų vyrišką“ (I10).

Galima teigi, kad vyriškumas skautų organizacijoje nėra ugdomas tik skautiškos veiklos metu; vyriškumo ugdymui turi įtakos ir šeimos pavyzdys, išankstinės, susiformavusios nuostatos.

Aptariant vyriškumo ugdymą skautų organizacijoje tikslinga išsiaiškinti ne tik tai, kaip kuriamas vyriškumas, bet ir kokį vyriškumą, „tikro“ vyro įvaizdį suvokia skautai. Taigi svarbus **vyriškumo suvokimas** (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Vyriškumas ugdymas ir raiška (2)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Vyriškumas skautų organizacijoje	Vyriškumo supratimas	Riteriškumas	„Riteriškas susijęs ne tik su tiesumu, savigarba, bet ir sufleruoja apie elgesį su moterimi, su mergaitėmis“ (14).
		Vyriška veikla	„Fiziniai darbai, manau, yra labai vyriška. Pjovimas įvairiausių rąstų, rąstų nešimas į stovyklavietę, vartų statymas“ (110).
		Išvaizdos svarbumas	„Nu, atletiškas vyrui dar bėdos nepridarė“ (12).
		Džentelmeniškumas	„Vyras turi būti džentelmeniškas, galbūt šiek tiek tvirtas, pastovėti ne vien už save, už savo šeimą, galbūt už savo mylimąją ir taip toliau“ (110).
		Pagalba kitiems	„Aš manau, kad vyriška yra tai, kai brolis prieina prie kitų skautų ir jiems padeda be jokio pagalbos prašymo ir pan.“ (11).
		Blaivumas ir skaistumas	„Na, pavyzdžiui, kur yra skautas blaivus ir skaistus savo mintimis, žodžiais ir darbais“ (14).
		Ištikimybė	„Daug mokantis. Fiziškai pajėgus. Drausmingas. Ištikimas. Kad galėtum pasitikėt“ (17).
		Nagingumas	„Nu, vyras turi turėti pirštus ant rankų. Tai reiškia, kad rankos turi būti ne tik mojavimuisi skirtos, bet ir turi sugebėti su jomis kažką naudingo padaryt“ (12).
		Atvirumas	„Šiaip vyras, manau, turėtų nebijoti išreikšti savo jausmų, nes jei žmogus neišreikštų savo jausmų, nes atrodys išorėje kietas, bet viduje viskas susikaups ir galų gale tai gausis blogai“ (110).
		Pavyzdingumas	„galbūt net rodyti pavyzdį kitiems, va, to viso šito galima išmokyti skautiškosiose organizacijose“ (18).
		Nuomonės turėjimas	„išsakyti savo nuomonę, turėti savo nuomonę reikiamu klausimu“ (18).
		Savarankiškumas	„Pačiam valgyt gamintis – pačiam pasirūpint savim, savo problemom – tai irgi vyriška“ (12).
		Brandumas	„Brandumas ateina galbūt net anksčiau, tos visos vertybės, būna labiau subrendęs negu kad tie, kurie toje veikloje, toje skautiškoje nelabai dalyvauja“ (18).
	Tikro skauto suvokimas	Tikro vyro realizavimas	„Aš galvoju, kad nelabai skiriasi. Taipogi išvardinčiau tą atsakomybę prieš savo artimą, kitus skautus, Tėvynę, Dievą jaust atsakomybę ir taipogi labai svarbus skautui tas tarnystės, būti naudingai kažkam“ (15).
		Broliškas	„Aš manau, kad tai turėtų būti tas brolis, kuris galėtų sutarti su įvairaus amžiaus vaikais“ (11).
		Gamtos saugotojas	„Vikrus, klusnus, mandagus, drausmingas taip pat, gamtą kad mylėtų, artimui padėtų“ (17).
		Tvirtumas	„Jis buvo ganėtinai kritiškas ir dabar pasiilgstu to, ir daugelis merginų to pasiilgsta, nes vyrai tampa kažkokie moteriški labai. Reikia kažkokio tokio tvirtumo“ (19).
		Savarankiškumas	„O tikri skautai apie tėvus pamiršta miške. Tėvai skambina: oi, lietutis nulijo, kaip ten mano vaikeliai kas yra... Vaikelis murzinas visas, patenkintas eina, košę su pelenais valgo nuo laužo ir jam gerai“ (12).

Interviu metu buvo domėtasi, koks yra ar turėtų būti „tikras“ vyras. Dauguma informantų jį siejo net tik su hegemoninio vyriškumo formai būdingomis ypatybėmis, bet ir su nehegemoninėmis formomis. Pirmiausia išskirtina su hegemoninėmis savybėmis sietini vyriškumo apibūdinimai: *vyriška veikla* (pvz., „Fiziniai darbai, manau, yra labai vyriška. Pjovimas įvairiausių rąstų, rąstų nešimas į stovyklavietę, vartų statymas“ (I10)), kuri labiausiai sietina su fiziniiais darbais ir vyriškų specialybių pasirinkimų (pvz., „O lankininko specialybė yra labiau skirta broliui, bet yra specialybių, kurios gali būti ir broliui, ir sesei“ (I10)); *savos nuomonės turėjimas* (pvz., „išsakyti savo nuomonę, turėti savo nuomonę reikiamu klausimu“ (I8)); *savarankiškumas* (pvz., „Pačiam valgyt gamintis – pačiam pasirūpint savim, savo problemom – tai irgi vyriška“ (I2)); *pavyzdingumas* (pvz., „galbūt net rodyti pavyzdį kitiems, va, to viso šito galima išmokti skautiškose organizacijose“ (I8)) ir *atletiškas* (pvz., „Nu, atletiškas vyrui dar bėdos nepridarė“ (I2)).

Kalbant apie kitas vyriškumo formas, pastebimas informantams įvardijant vyriškumo bruožus, galima paminėti *riteriškumą* (pvz., „Riteriškas susijęs ne tik su tiesumu, savigarba, bet ir sufleruoja apie elgesį su moterimi, su mergaitėmis“ (I4)), kuris dažniausiai informantų pristatomas per bendravimo su mergaitėmis, moterimis prizmę, bet suprantamas ir kaip žalingų įpročių neturėjimas, pvz., „Netgi riteriškų savybių mes pasigestam šiomis dienomis, kadangi praeina vaikas su buteliu rankose ir cigarečių pakeliu, tai atrodo ganėtinai žiauriai ir kraupiai“ (I9). Su informantų įvardintu riteriškumu sietinas ir *džentelmeniškumas*, pvz., „Vyras turi būti džentelmeniškas, galbūt šiek tiek tvirtas, pastovėti ne vien už save, už savo šeimą, galbūt už savo mylimąją ir taip toliau“ (I10). Galima daryti išvadą, kad pasigendama ne tiek patriarchalinių, kiek romantizuotų vyro savybių, todėl skautų organizacijoje, sekant R. Baden-Powell tikslais ir nevengiant atsigręžti į kitokius vyriškumo modelius, siekiamybe tampa romantizuoti vyriškumo modeliai. Pabrėžtinai ir *pagalbos kitiems* bruožas (pvz., „Aš manau, kad vyriška yra tai, kai brolis prieina prie kitų skautų ir jiems padeda be jokio pagalbos prašymo ir pan.“ (I1)), kuris labiau orientuotas į pritampančio vyriškumo formą, nesiveržiant demonstruoti patriarchalinio požiūrio, bet naudojantis patriarchalinės sistemos teikiamais „dividendais“. Kaip jau minėta pirmajame darbo skyriuje, vyrų atsisakymą aktyviai demonstruoti patriarchalines normas, aktualizuojant pritampančiojo pozicijas, gali lemti ir demokratijos procesai, tolerancijos didėjimas. Kaip teigia L. Kublickienė, „vystantis demokratijai, didėja tolerancija, ir šiuolaikiniams vyrams tampa netgi nepadoru teigti patriarchalinius idealus“ (Kublickienė, 2003, 77). Remiantis informantais, vyriškumą iliustruoja ir *blaiivumas ir skaistumas* (pvz., „Na, pavyzdžiui, kur yra skautas blaiivus ir skaistus savo mintimis, žodžiais ir darbais“ (I4)), *ištikimybė* (pvz., „Daug mokantis. Fiziškai pajėgus. Drausmingas. Ištikimas. Kad galėtum

pasitikėt“ (I7)), *atvirumas* (pvz., „Šiaip vyras, manau, turėtų nebijoti išreikšti savo jausmų, nes jei žmogus neišreikštų savo jausmų, nes atrodys išorėje kietas, bet viduj viskas susikaups ir galų gale tai gausis blogai“ (I10)), *nagingumas* (pvz., „Nu, vyras turi turėt pirštus ant rankų. Tai reiškia, kad rankos turi būt ne tik mojavimuisi skirtos, bet ir turi sugebėti su jomis kažką naudingo padaryt“ (I2)), *brandumas* (pvz., „Brandumas ateina galbūt net anksčiau, tos visos vertybės, būna labiau subrendęs negu kad tie, kurie toj veikloj, toj skautiškoje nelabai dalyvauja“ (I8)).

Galima teigti, kad skautų organizacijoje ugdomas ir suprantamas vyriškumas iš esmės atspindi hegemoninio, dominuojančio vyriškumo modelį, bet yra sietinas daugeliu atveju ir su kitomis nehegemoninio vyriškumo formomis.

Kalbantis su informantais interviu metu pastebėta tendencija, kad „tikro“ vyro bruožai koreliuoja su „tikro“ skauto bruožais ir nevengiama teigti, kad „tikras“ skautas turi būti „tikras“ vyras, o „tikras“ vyras bus tik tuo atveju, jei turės skautiškų savybių, t. y. bus „tikras“ skautas, pvz., „Aš galvoju, kad nelabai skiriasi. Taipogi išvardinčiau tą atsakomybę prieš savo artimą, kitus skautus, Tėvynę, Dievą jaust atsakomybę ir taipogi labai svarbus skautui tas tarnystės, būti naudingu kažkam“ (I5). Tai parodo ir *tvirtumo* (pvz., „Jis buvo ganėtinai kritiškas ir dabar pasiilgstu to, ir daugelis merginų to pasiilgsta, nes vyrai tampa kažkokie moteriški labai. Reikia kažkokio tokio tvirtumo“ (I9)) ir *savarankiškumo* įvardijimas (pvz., „O tikri skautai apie tėvus pamiršta miške. Tėvai skambina: oi, lietutis nulijo, kaip ten mano vaikeliui kas yra... Vaikelis murzinas visas, patenkintas eina, košę su pelenais valgo nuo laužo ir jam gerai“ (I2)). „Tikro“ skauto charakterizavimui svarbus *broliškumas* (pvz., „Aš manau, kad tai turėtų būti tas brolis, kuris galėtų sutarti su įvairaus amžiaus vaikais“ (I1)) ir *gamtos saugojimas* (pvz., „Vikrus, klusnus, mandagus, drausmingas taip pat, gamtą kad mylėtų, artimui padėtų“ (I7)).

Atsižvelgiant į vyriškumo ugdymo ir suvokimo analizės rezultatus, galima teigti, kad fizinės veiklos metu ugdomos hegemoninio vyriškumo formos, parodančios, stiprybę, valią, išskirtinumą, fizinę ištvermę ir pan., o vertybių, priesakų sistema ir pan. orientuoja į nehegemoninio vyriškumo formas, susietas su globėjiškom, emocinėmis savybėmis.

Kalbant apie **mergaičių vietą organizacijoje**, kurtoje berniukams ir tik pritaikytoje mergaitėms R. Baden-Powell žmonos ir sesers iniciatyva, tyrimo metu pastebėtas *lygiateisiškumas* lyčių atžvilgiu (pvz., „Galbūt yra šiek tiek joms kitaip, nes jos pačios žino, kad berniukams yra visai kitokie priesaikai ir yra, kaip sakant, visai kiti nuostatai, bet palaipsniui atsirado tokia lygybė. Ir manau, ta lygybė pradėjo labai jaustis ir niekas nebekreipia dėmesio, tu berniukas ar mergaitė“ (I10)), bet pabrėžiamas ir *veiklos skirtingumas* (pvz., „Kadangi berniukai eina nešti sunkias malkas, o mergaitės gali šakeles mažas parinkti“ (I9)). Įdomu ir tai, kad

mergaičių organizacijoje yra kur kas *daugiau* nei berniukų (pvz., „Panašu, kad jos jaučiasi labai gerai, ir tas fenomenas, kad šiandien organizacijoj, paimkim nacionalinį lygmenį, tai yra du trečdaliai mergaičių, trečdalis berniukų“ (I4)) (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Vyriškumas ugdymas ir raiška (3)

Kategorija	Subkategorija 2	Subkategorija 1	Pavyzdžiai
Vyriškumas skautų organizacijoje	Mergaičių vieta organizacijoje	Veiklos skirtingumas	„Kadangi berniukai eina nešti sunkias malkas, o mergaitės gali šakeles mažas parinkti“ (I9).
		Lygiateisiškumas	„Galbūt yra šiek tiek joms kitaip, nes jos pačios žino, kad berniukams yra visai kitokie priesaikai ir yra, kaip sakant, visai kiti nuostatai, bet palaiptui atsirado tokia lygybė. Ir manau, ta lygybė pradėjo labai jaustis ir niekas nebekreipia dėmesio, tu berniukas ar mergaitė“ (I10).
		Santykinis dominavimas	„Panašu, kad jos jaučiasi labai gerai, ir tas fenomenas, kad šiandien organizacijoj, paimkim nacionalinį lygmenį, tai yra du trečdaliai mergaičių, trečdalis berniukų“ (I4).
		Vyriškos specialybės	„dabar didžiumą dalį skautų organizacijos sudaro merginos skautės. Ir kurios turi charakterius, netgi nereta norėtų būti policininke ar dar kažkas“ (I5).
		Noras dominuoti	„Pavyzdžiui, dominavimas draugovės sklityje, prieš berniukus“ (I5).
		Mergaičių drąsa	„Aš manau, kad su ta drąsa jos apskritai imasi visko, šiuolaikiniai vaikai auga be tokių tabu“ (I4).
		Lytinis grupių skaidymas	„O nuo 10 iki 14 jie pradeda atskirti, kad jie nori veikti tarpusavyje, kad berniukai varžosi prieš mergaites“ (I1).
		Konkurencinė pergalė	„Tas gal nugalėt save, kad ir nedaug pastangų reikia, bet padaryt tai, ką daro berniukai. Joms tai yra jų mažytės pergalės“ (I4).
		Berniukų emocinė krizė	„Esu ir skaičiusi, kad jie yra patekę į tam tikrus visuomenės spąstus: jie norėtų pavergti kaip mergaitės ir mamai, ir tetai, ir skautų gal vadovei ant peties, bet yra suformuotas ne tik skautų, aišku, ir tėvų, šeimos visuomenės tam tikras ženklas, kad turi būti tikras vyras, neverk“ (I4).
		Vadovavimas berniukams	„Aš kaip tik dažnai pagalvoju, kad yra labai gerai, kad yra ne vien skautė vadovė, bet visada turi savo pavaduotoją. Tai aš irgi turiu pavaduotoją berniuką“ (I1).
Fizinės veiklos intensyvumas	„negerai, jeigu moteris persitempia, kad gali atsilipti jos sveikatai, jos produktyvumui, motinystei atsilipti, tai kartais tikrai pagaunam save, kad prašom vaikinų, nes jie vis tiek pas mus yra iki 18 metų pagal įstatymą“ (I4).		

Biologiniai socializacijos pagrindai išskiria tam tikras veiklas, arba galimas berniukams, arba mergaitėms, kurios dažnai stereotipizuojamos, bet nepaisoma pasirinkimo veiksmų. Tyrimo metu nustatyta, kad mergaičių pasirinkimas dalyvauti skautų veikloje grindžiamas keliais aspektais: *specialybių įvairumu* (pvz., „Vyras turi mokėti ir valgyt gamint, o moteris sugedus elektros lemputei irgi nesėdėt tamsoj“ (I2)), *noru dominuoti* (pvz., „dominavimas draugovės sklityje, prieš berniukus“ (I5)), *mergaičių drąsa* (pvz., „Aš manau, kad su ta drąsa jos apskritai imasi visko, šiuolaikiniai vaikai auga be tokių tabu“ (I4)), *konkurencinės pergalės galimybėmis*

(pvz., „Tas gal nugalėt save, kad ir nedaug pastangų reikia, bet padaryt tai, ką daro berniukai. Joms tai yra jų mažytės pergalės“ (I4)), *vadovavimo berniukams tikimybe* (pvz., „Aš kaip tik dažnai pagalvoju, kad yra labai gerai, kad yra ne vien skautė vadovė, bet visada turi savo pavaduotoją. Tai aš irgi turiu pavaduotoją berniuką“ (I1)), *fizinės veiklos intensyvumu* (pvz., „Ir tos, nuo seno vyriškos savybės, kurios tik vėliau ir mergaitėms tiko, kurios sakė: taip, ir moterišką kūną reikia grūdinti dėl sveikatos, dėl grožio, dėl būsimos motinystės“ (I4)) ir *berniukų emocinė krizė* (pvz., „jie norėtų pavergti kaip mergaitės ir mamai, ir tetai, ir skautų gal vadovei ant peties, bet yra suformuotas ne tik skautų, aišku, ir tėvų, šeimos visuomenės tam tikras ženklas, kad turi būti tikras vyras, neverk“ (I4)).

Galima teigti, kad mergaičių dominavimo ir skautiškos veiklos patrauklumui reikšmės turi dominavimo, vadovavimo, lyderystės ir iššūkių aktualumas. Kaip teigia Juodaitytė, „vis daugiau moterų tampa karininkėmis, politikėmis, todėl nėra jokio biologinio pagrindo, kuriuo remiantis jas būtų galima izoliuoti iš tam tikrų socialinio gyvenimo sričių (Juodaitytė, 2003, 61). Taigi mergaičių dalyvavimas skautiškoje veikloje suprantamas.

DISKUSIJA

Šiame magistro darbe, nagrinėjant vyriškumo ugdymą ir socializaciją, didelis dėmesys skiriamas vyriškumo formavimo būdams ir jo formoms, atsižvelgiama į neformaliojo ugdymo svarbą ir organizacijų išorinius kultūros elementus, socializacijos veiksnius ir pan., taigi magistro darbo tema analizuojama gana plačiai. Siekiant tikslesnės gilinamosios analizės, tikslinga kituose darbuose siaurinti tyrimo lauką.

Šiame magistro darbe siekiama išsiaiškinti skautų organizacijoje ugdomo vyriškumo formas ir ugdymo būdus, bet kituose darbuose galima išsiaiškinti, ar skiriasi vyro skauto **požiūris apie vyriškumą** nuo moters skautės požiūrio (kaip skiriasi vaiko ir vadovo požiūriai apie vyriškumą ir kuriame vaiko raidos etape požiūriai pradeda panašėti, kokie yra tai lemiantys veiksniai ir pan.).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad darbe mažai analizuojamas skautų organizacijoje ugdomo vyriškumo modelio **realizavimas už skautų organizacijos ribų**, šeimose, darbovietėse, todėl tikslinga kituose mokslo darbuose nagrinėti skautaujančių ar skautavusių vyrų patirtis, kai tiesioginių ryšių su skautiška veikla nebėra, ir išsiaiškinti, kaip skautų organizacijoje konstruotas vyriškumas realizuojamas už jos ribų.

Taip pat tikslinga aptarti **formaliojo ir neformaliojo** ugdymo santykį vyriškumo ugdymo atžvilgiu, atsižvelgiant į tai, kad berniukų ir mergaičių santykio skirtumas mokykloje nėra toks akivaizdus kaip skautų organizacijoje (atlikto tyrimo duomenimis skautų organizacijoje mergaitės sudaro 2/3 organizacijos narių). Būtų įdomu išsiaiškinti koks vyriškumas ugdomas bendrojo lavinimo mokyklose. Galima atkreipti dėmesį į *veiksnius*, padedančius formuoti vieną ar kitą vyriškumo modelį tiek formaliojo, tiek neformaliojo ugdymo institucijose.

Galima ir tyrimo temos tąsa, atsižvelgiant į viešosios **komunikacijos priemonėmis** kuriamą vyriškumo modelį. Atkreiptinas dėmesys ir į *feminizuotą* vyriškumo matymą spaudoje, *metroseksualų* vietą vyriškumo ugdymo kontekste, aptariant metroseksualų vyriškumo raišką, modelio formavimosi priežastis ir pan. Svarbus ir *transeksualų* vyriškumas, ypač visuomenėje atsirandant vyriškų ir moteriškų bruožų raiškai viename kūne, pvz., vyras moters kūnu ir vyriška barzda (*animus* ir *anima* viename kūne).

Atsižvelgiant į tai, kad vyriškumas gali būti ugdomas ne tik skautų organizacijos aplinkoje, bet ir kitose aplinkose, tirtinas ir *politikų*, *sporto klubų* lankytojų konstruojamas vyriškumas. Galima aptarti ir vyriškumo suvokimą ir ugdymą *šeimoje*, lemiamą tėvo vaidmens (tėvų vyriškumas gali būti įvairus, negalima prognozuoti, koks), nes būtent šeimoje pirmiausia

mokomasi. Tai pat tikslinga tirti, kaip vyriškumas siejamas su *religija*, koks vyriškumas gajus kunigų tarpe, religinėse bendruomenėse ir pan.

Taigi galima natūrali darbo sąsaja galimybė. Be abejo, atlikto tyrimo rezultatai tikslingi, interpretuoti, nes vyriškumo ugdymas neformaliajame ugdyme dar nėra plačiai aptartas ir analizuotas.

IŠVADOS

1. Atsižvelgiant į tai, kad mokslo darbų, skirtų aptarti lyčių padėtį ir raišką neformaliajame ugdyme nėra daug, o vyriškumo studijos dar yra mažai išplėtota sritis, šiame darbe aptariant vyriškumo ugdymą ir socializaciją neformaliajame ugdyme atkreiptas dėmesys į esminius teorinius aspektus ir atliktas tyrimas.

2. Atlikus tyrimą „Vyriškumo ugdymas ir socializacija neformaliajame ugdyme: Šiaulių krašto skautų atvejis“, nustatyta, kad vyriškumas skautų organizacijoje **konstruojamas pasitelkiant** disciplinarinius metodus, vertybinę sistemą, konkrečius skautų priesaikos tekstus, įstatų sistemą, apibrėžiančią skautų siekiamybes, aktyvią fizinę veiklą, organizacijos ilgametės tradicijas ir ištakas (berniukams skirta organizacija), specifinę skautiškos veiklos aplinką ir visuomenėje vyraujančią iššūkių poreikį.

3. Remiantis tyrimo rezultatais, galima patvirtinti tyrimo prielaidą, kad skautų organizacijoje ugdomas **vyriškumas** apima ne tik hegemoninio dominuojančio vyriškumo, bet ir pritampancio vyriškumo formas, kuriomis vyriškumo modelis formuojamas, atsižvelgiant į tokias savybes: itin vyriška veikla (darbai), savos nuomonės turėjimas, savarankiškumas, pavyzdingumas, atletiškas, riteriškas, džentelmeniškumas, blaivumas, skaistumas, ištikimybė, atvirumas, nagingumas, brandumas ir pagalba kitiems. Taigi skautų organizacijoje ugdomas ir suprantamas vyriškumas iš esmės atspindi hegemoninio, dominuojančio vyriškumo modelį, bet yra sietinas daugeliu atveju ir su kitomis nehegemoninio vyriškumo formomis, pabrėžiant tradicinių vertybių svarbą. Pastebėtina ir tai, kad „tikro“ skauto modelis siejamas su „tikro“ vyro modeliu ir atitinka vienas kitą.

4. Atsižvelgiant į interviu metu gautą medžiagą ir stebėjimų metu pildytus refleksičius dienoraščius, nustatyta, kad pagrindiniai išoriniai skautų organizacijos **kultūros elementai** (ceremonialumas, rituališkumas, herojiškumas, simbolikos reikšmė, kalbinė specifika ir fizinė aplinka) ne tik pabrėžia organizacijos išskirtinumą ir yra skatulus prisijungti prie organizacijos, bet ir atlieka svarbų vaidmenį vyriškumo ugdymo ir socializacijos procesuose, išryškinant karinius (vis dar išlikusius ir modifikuotus, tik susimbolintus) elementus, padedančius palaikyti discipliną, ugdančius atsakingumą ir drausmę, įgyvendinant simbolinę bausmių sistemą, paremtą mistifikuotais pasakojimais ir pagądinimais, išryškinant organizacijos herojų įvairumą, sutelkiant dėmesį į gausios simbolikos reikšmę ir kalbinę specifiką.

5. Išanalizavus interviu medžiagą, paaiškėjo, kad **skautiškos veiklos pasirinkimą** lemia įvairūs socializacijos veiksniai (šeima, mokykla, draugai, darbas, asmeninė motyvacija ir

pomėgiai), vertybinė sistema (patriotizmas, religingumas, ryšys su gamta, šeimiskumas, pagarba kitiems, tolerancija, pasitikėjimas), veiklos patrauklumas (skautiškos tradicijos, visuomeniskumas, iššūkių modelis, gamtinių įgūdžių tobulinimas, veiklos mistifikacija, disciplina ir drausmė, savanoriškumas) ir ugdymo specifika (lygiateisiškumas, mokymasis kartu, užimtumas, savirealizacija, atsakomybės ugdymas). Svarbu ir tai, kad skautavimas laikytinas labiau gyvenimo būdu, pramoga su tikslu nei edukacine veikla.

6. **Disciplina** ir sukarinimo elementai organizacijoje turi tiesioginę reikšmę vyriškumo ugdymui ir socializacijai, nes ne tik formuoja drausminę kultūrą, skatina fizinės veiklos intensyvumą, bet ir padeda ugdyti minėtas „tikro“ vyro savybes.

7. **Mergaičių** vieta, veikla ir noras dalyvauti skautiškoje veikloje aiškintinas moterų socialinės vietos visuomenėje pasikeitimu ir galimybėmis dominuoti ne tik moteriškoje aplinkoje, bet ir vyriškoje, noru vadovauti ir galimos fizinės veiklos intensyvumu, kurią skatina fizinės veiklos trūkumas miesto gyvenime. Taigi mergaičių dominavimą organizacijoje ir skautiškos veiklos patrauklumą lemia dominavimo, vadovavimo, lyderystės ir iššūkių aktualumas.

8. Atsižvelgiant į tai, kad skautų organizacija **išlaikė** skautiško darbo sistemą, 10 skautų įstatų, uniformą, tarnybinius ir garbės ženklus, papročius ir organizacijos santvarką, įrodo skautų bendruomenės stengimąsi puoselėti tradicijas ir organizacijos kultūrą, kuri padeda puoselėti konkrečias vertybes, ugdyti jaunąją kartą skautiškais pagrindais ir pabrėžti vaikų socializacijos reikšmę.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į tyrimo metu gautus duomenis, neformaliojo ugdymo vadovams rekomenduojama daugiau dėmesio skirti mergaičių fizinei veiklai skautų organizacijoje, stengiantis mažinti fizinę krūvį dėl biologinės tautos galimybių.

Taip pat siūlytina šiuolaikiškai parengto skautų vadovo kompetenciją papildyti lyčių lygybės ugdymo kompetencija, kuri aktualizuotų lyčių lygybės pedagogikos ir savo veiklos vertinimo (lyties požiūriu) gebėjimus.

Atsižvelgiant į tai, kad skautų organizacijoje konstruojamas vyriškumas gana stiprus ir aiškus, tikslinga į ugdymo programą įtraukti ir tolerancijos ugdymo klausimą, kuris, kaip minėta įvade, aktualus kalbant apie kitos religijos, skirtingų lytinių identifikacijų skautus (D. Britanijos ir JAV atvejais), gebat toleruoti ir kitas vyriškumo formas, taip išvengiant kraštutinių, radikalių veiksmų kitokiems.

Tyrimo metu atliekant interviu pastebėti nuogastavimai, kad skautų organizacija nėra vieninga visoje Lietuvoje, t. y. nacionaliniu mastu vykdomos veiklos nėra vienodos visiems šalyje veikiantiems skautams, todėl rekomenduojama atkreipti dėmesį į kitas Lietuvoje veikiančias skautiškas organizacijas ir vykdyti bendras programas, renginius.

LITERATŪRA

1. 16–24 metų amžiaus jaunimo visuomeninis dalyvavimas (2006) Zaleskienė I., Kvieskienė G. ir kiti [žiūrėta: 2014–03–24]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/16-24_amz_jaun_visuom_dalyv.pdf>.
2. Anglickienė L. (2006). Etninės kultūros elementai jaunimo organizacijų veikloje. *Tautosakos darbai. Iš naujų tyrinėjimų*. [žiūrėta: 2014–04–08]. Prieiga per internetą: <<http://www.ilti.lt/failai/19%20Anglickiene.pdf>>.
3. Baden-Powell R. (2010). *Skautybė berniukams*. Vilnius: Baltos lankos.
4. Badinter E. (2003). *XY Apie vyriškąją tapatybę*. Vilnius: Vaga.
5. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokučio leidykla-spaustuvė.
6. Bourdieu P. (2001). *Masculine Domination*. Polity Press.
7. Bowyer, J., Murphy A. ir kt. (2000). *Organizacijų valdymas, mokymo vadovas Nr. 1*. Strasbūras: Europos tarybos leidykla.
8. Connell R. W. (2005). *Masculinities*, 2nd ed. Berkeley: University of California Press.
9. Connell R. W., Messerschmidt J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender and Society*, 19, p. 829–859.
10. Čekuolytė, Aurelija (2012) Etnografinio metodo taikymas sociolingvistiniuose (jaunimo kalbos) tyrimuose, *Taikomoji kalbotyra* 1.
11. Donaldson M. (1993). What Is Hegemonic Masculinity? *Theory and Society, Special Issue: Masculinities*, 22 (5), p. 643–657.
12. Foucault M. (1998). *Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas*. Vilnius: Baltos lankos.
13. Ivanauskienė F, Šidlauskienė V. (2008). *Lytis. Ugdymas. Socialinė aplinka*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
14. Jankauskaitė M. (2008). 3H sindromas: hegemonija, heteronormatyvumas, homofobija. *Inter-studia humanitatis*, 5, *Lyčių studijos ir tyrimai*, p. 28–36.
15. *Jaunimo dalyvavimas visuomeninių organizacijų ir savivaldos veikloje* (2004) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/291_9e68a7ef43791656788d28124f26821a.doc>.

16. *JAV jaunieji skautai nuo šiol – už homoseksualius narius* [žiūrėta: 2014–05–14]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/jav-jaunieji-skautai-nuo-siol-uz-homoseksualius-narius.d?id=61462086>>.
17. Jucevičienė P., Poškienė A. ir kt. (2000). *Universiteto kultūra ir jos tyrimas*. Kaunas: Technologija.
18. Juodaitytė A. (2003). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius: UAB „Petro ofsetas“.
19. Kardelis K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
20. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
21. Kazlauskas V. (1991). *Skautai*. Vilnius: Techlab.
22. Kraniauskas L. (2008). Posovietinis vyriškumas: išbrauktas ar nepastebėtas dienotvarkės klausimas (I). *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2 (22), p. 110–122.
23. Kubilienė Ž. (Sud.) (2007). *Skautiško pradžiamokslio knygelė*. Kaunas: Lietuvos skautija.
24. Kublickienė L. (2003). Vyriškų vaidmenų ypatumai dabarties Lietuvoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2, p. 77–86.
25. *Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (2011) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <http://www.mprc.lt/file/svietimo%20istatymas/Svietimo%20istatymas_2011.pdf>.
26. *Lietuvos skautija Šiaulių tuntas* [interaktyvus] [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <http://old.skautai.lt/_siauliai/pages.php?&id=157>.
27. *Lietuvos skautija. Įstatai* [žiūrėta: 2014–04–08]. Prieiga per internetą: <<http://www.aikos.smm.lt/instnuost/LS%20istatai%202006.pdf>>.
28. *Lietuvos skautijos jaunimo programa* [žiūrėta: 2014–04–08]. Prieiga per internetą: <www.skautai.lt/document/download/id/5325>.
29. Lukšytė J. (2008). Moters reprezentavimas ir nereprezentavimas populiariojoje publicistikoje: tik keli keliai. *Inter-studia humanitatis*, 5, *Lyčių studijos ir tyrimai*, p. 72–87.
30. Mačiulytė V. (1994). Lietuvos skautai. *Naujoji Romuva*, 1 (534).
31. Mažeikienė N. (2004). Gender Differences in Machiavellian Art of Manipulation. *Socialiniai mokslai*, 1 (43), p. 38-45.
32. Mažeikienė N., Dorelaitienė A. (2011). Socialinių darbuotojų vyrų nehegemoninio vyriškumo patirtys iš feministinės biografinio tyrimo perspektyvos. *Kultūra ir visuomenė*, 2 (2), p. 55–74.

33. Mažeikienė N., Dorelaitienė A. (2012). Darbo rinkos segregacija pagal lytį ar lyčių vaidmenų detradicionalizacija? *Acta paedagogica Vilnensia: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, T. 29, p. 144-159.
34. Mažeikis G. (a) (2008). Pratarė. *Inter-studia humanitatis*, 5, *Lyčių studijos ir tyrimai*, p. 4–14.
35. Mažeikis G. (b) (2008). Galios meistro šaltiniai. *Inter-studia humanitatis*, 6, p. 8–41.
36. *Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija* (2012) [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://pakis.ipc.lt/wordpress/?p=190>>.
37. Petkevičiūtė R. (2010). Įkalinti vyriškumai Lietuvos nuteistųjų subkultūroje ir Lenkijos nuteistųjų podkultūroje. *Kultūra ir visuomenė*, 1 (2), p. 147–170.
38. Petronienė O. (2011). Neformalusis vaikų ugdymas kaip socialinis kultūrinis reiškiny. *Socialinis ugdymas* 17 (28), p. 55–72.
39. Pruskus V. (2004). *Multikultūrinė komunikacija ir vadyba*. Vilnius: Vilniaus teisės ir verslo kolegija.
40. Pruskus V. (2010). Stereotipai ir jų devizualizacija tarpkultūrinėje komunikacijoje. *Filosofija. Sociologija* 1 (21), p. 29–36.
41. Ruškus J., Žvirdauskas J., Stanišauskienė V. (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. Faktai, interesai, vertinimai*. Mokslo studija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
42. *Skautai galės nebepriešiekti Dievu* [žiūrėta: 2014-05-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/skautai-gales-nebepriešiekti-dievu.d?id=60147369>>.
43. *Skautai. Pramoga su tikslu. Apie Lietuvos skautiją* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-03-24]. Prieiga per internetą: <<http://www.skautai.lt/info/official-info/id/341>>.
44. *Skautai. Šiaulių kraštas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <<http://www.skautai.lt/info/contacts/id/348>>.
45. Šidlauskienė V. (2011). *Lytis ir lyčių lygybės politika švietime: į lytiškumo ugdymą(si) orientuotų modelių konstravimas institucijose* (mokslo darbų apžvalga). Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
46. Tereškinas A. (2004). Tarp norminio ir subordinuoto vyriškumo formų: vyrai, jų seksualumas ir maskulinizmo politika šiuolaikinėje Lietuvoje. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 3, p. 28–38.
47. Tereškinas A. (2005). Queer teorija, queer žvilgsnis ir vyriškas kūnas: nuo Jeano Genet iki Dereko Jarmano. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, 37: *Dailė. Lytis, medijos, masinė kultūra*, p. 75–88.

48. Tereškinas A. (2011). *Vyrų pasaulis. Vyrų ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje*. Vilnius: Baltos lankos.
49. Ustilaitė S., Gudžinskienė V. ir kiti (2007) *Vaikų ir jaunimo rengimo šeimai programų rengimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-04-02]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/SPPC.pdf>>.
50. *Vaikų ir jaunimo socializacijos programa* (2004) [interaktyvus] [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=296403&p_query=&p_tr2=>>.
51. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija* (2011) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-04-04]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859>.
52. *Vyriškų vaidmenų krizė Lietuvoje. Vyrų vertybių ir elgsenos modelių tyrimas* [žiūrėta: 2014–03–26]. Prieiga per internetą: <<http://politika.osf.lt/eurointegracija/santraukos/vyriskuvaidmenukrizelietuvoje.htm>>.
53. Walker G. W. (2006). Disciplinig Protest Masculinity. *Men and Masculinities*, 9 (1), p. 5–22.

PRIEDAI

PAMATINIAI KLAUSIMAI SKAUTŲ VADOVAMS

1 tema – skautai:

1. Papasakok nuo pradžių, kaip, kada ir kodėl tapai skautu (-e)?
2. Ką veiki šioje organizacijoje? Už ką esi už ką nors atsakingas organizacijoje?
3. Kokių dalykų išmoksti skautų organizacijoje ir kaip juos gali pritaikyti kasdieniniame gyvenime?
4. Kaip manai, kuo vaikai skautų organizacijoje skiriasi nuo tų, kurie nedalyvauja skautų veikloje?

2 tema – organizacijos kultūra:

1. Kokios ceremonijos organizacijos viduje veikia ir kokios tau yra svarbiausios? Kam reikalingas ceremonialas?
2. Kokios istorijos, mitai, sakmės yra gajūs organizacijos viduje pokalbių prie laužų metu?
3. Kokie herojai, žmonės, asmenybės yra svarbiausi skautuose ir ką jie reiškia?
4. Kuo tau svarbi skautų simbolika?
5. Kuo tau svarbios rikiuotės ir saliotavimai?
6. Kuo išsiskiria ir ką duoda (ugdo) specifinė skautų kalba (raportai, dainos, šūksniai)?
7. Koks tavo ryšys su gamta?

3 tema – disciplina:

1. Kaip palaikoma tvarka skautų organizacijoje?
2. Kaip skautas turi elgtis skautų susitikimų metu?
3. Koks yra vadovų vaidmuo organizacijoje?
4. Kokia yra normalizuojanti sankcija (tvarkos, klausymo užtikrinimui)?
5. Kaip egzaminuojami, patikrinami skautai?
6. Koks baudimo mechanizmas egzistuoja organizacijoje?
7. Kokie nusižengimai nėra toleruojami?
8. Kaip realizuojama dienotvarkės sistema?
9. Kokių karinių elementų matai organizacijoje?

4 tema – vyriškumas:

1. Kaip manai, kokį vyriškumą, vyriškumo modelį kuria skautai?
2. Kas yra vyriška ir kas nevyriška skautų organizacijoje?
3. Ar reikia rūpintis vyriškumu?
4. Ką reiškia būti „tikru vyru“?
5. Kaip atrodo „tikras vyras“?
6. Kaip jaučiasi mergaitė skautė „vyriškoje“ organizacijoje?

PAMATINIAI KLAUSIMAI MOKSLEIVIAMS SKAUTAMS

1 tema – skautai:

1. Papasakok nuo pradžių, kaip, kada ir kodėl tapai skautu (-e)?
2. Ką veiki šioje organizacijoje? Už ką esi už ką nors atsakingas organizacijoje?
3. Kokių dalykų išmoksti skautų organizacijoje ir kaip juos gali pritaikyti kasdieniniame gyvenime?
4. Kaip manai, kuo vaikai skautų organizacijoje skiriasi nuo tų, kurie nedalyvauja skautų veikloje?
5. Kaip jauties būdamas skautu?
6. Kuo svajoji būti užaugęs ir kaip skautai prisideda prie tavo apsirinkimo?
7. Kaip pristatytum skautus kitiems vaikams?

2 tema – organizacijos kultūra:

1. Kokios ceremonijos organizacijos viduje veikia ir kokios tau yra svarbiausios? Kam reikalingas ceremonialas?
2. Kokios istorijos, mitai, sakmės yra gajūs organizacijos viduje pokalbių prie laužų metu?
3. Kokie herojai, žmonės, asmenybės yra svarbiausi skautuose ir ką jie reiškia?
4. Kuo tau svarbi skautų simbolika?
5. Kuo tau svarbios rikiuotės ir saljutavimai?
6. Kuo išsiskiria ir ką duoda (ugdo) specifinė skautų kalba (raportai, dainos, šūksniai)?
7. Koks tavo ryšys su gamta?
8. Kokie skautai būtų, jei nebūtų gamtinės aplinkos, o veiktumėte tik mieste?
9. Ką norėtum pakeisti skautų organizacijoje?

3 tema – disciplina:

1. Kaip palaikoma tvarka skautų organizacijoje?
2. Kaip skautas turi elgtis skautų susitikimų metu?
3. Koks yra vadovų vaidmuo organizacijoje?
4. Kaip egzaminuojami, patikrinami skautai?
5. Koks baudimo mechanizmas egzistuoja organizacijoje?

6. Kokie nusižengimai nėra toleruojami?
7. Kaip realizuojama dienotvarkės sistema?
8. Kokių karinių elementų matai organizacijoje?

4 tema – vyriškumas:

1. Kaip manai, kokį vyriškumą, vyriškumo modelį kuria skautai?
2. Kas yra vyriška ir kas nevyriška skautų organizacijoje?
3. Ar reikia rūpintis vyriškumu?
4. Ką reiškia būti „tikru vyru“?
5. Kaip atrodo „tikras vyras“?
6. Kaip jaučiasi mergaitė skautė „vyriškoje“ organizacijoje?
7. Ką tau patinka veikti organizacijoje?
8. Kokias jau įgijai specialybes?

REFLEKSYVŪS DIENORAŠČIAI

Data	Aprašymas	Refleksija
2013 -04- 26	<p>Parodos „Skautė, amžiais vis budėk! (A. Dorinas)“ pristatymas Šiaulių universiteto bibliotekoje</p> <p>Į Šiaulių skautų sueigą susirinko apie 40 skautų iš įvairių draugovių: Perkūno, Jurgio, Aušros, Žemaičių. Renginys prasidėjo skautiška rikiuote, kurią parengė kiekviena draugovė atskirai. Vieni kitus pasitiko šūkais, skanduotėmis, specialiais pasisveikinimais. Pasisveikinimo ceremonija, trukusi apie penkias minutes, baigėsi išsiskaičiavimais, pasidalijimais į grupes. Skautai renginyje privalėjo dalyvauti pasipuošę skautiška atributika, bet ne visi buvo ja pasipuošę.</p> <p>Renginio metu buvo pristatoma paroda „Skautė, amžiais vis budėk! (A. Dorinas)“ (dokumentai apie skautų veiklą iš aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo). Ją pristatė skautas Giedrius Globys. Paroda parengta iš Jono Šliūpo archyvo, kurį padėjo surinkti ir iš JAV atsiuntė jo sūnus Vytautas Šliūpas. G. Globys minėjo skambias frazes, tokias kaip: skautas be knygos – skautas be ateities. G. Globys pristatydamas parodą taip pat minėjo, kad 1991 m. atsikuriant skautų organizacijai,</p>	<p>Šiame skautų renginyje jaučiausi gana gerai, tvyrojo pakili nuotaika, sustiprinta ceremonialu, kuris buvo akivaizdus vos įėjus skautams į salę. Ritualinis pasisveikinimas parodo skautų tradicijų svarbą, jų puoselėjimą ir pritaikymą šiuolaikiniame pasaulyje, visai kitokioje aplinkoje. Tai pat išryškintas identitetas ne tik skautų kaip organizacijos, bet ir kiekvienos draugovės atskirai. Rikiuotė pasirodė viena iš smagiausių renginio dalių, nes vaikai netgi už durų prieš renginį ruošėsi ir galvojo šūkius, kas atrodė ganėtinai keista. Pasirodė svarbi ir apranga, nors tikėjau daugiau skautų, apsirengusių uniformomis.</p> <p>Pasirodė svarbus ir intelektualinis skautų gyvenimas, nes pristatant parodą, nevengta minčių apie išsilavinimo svarbą, taip tik sustiprinant mintis apie skautų bendruomenėje pratinimą ir prie intelektualinės veiklos.</p> <p>Daug kalbėta ir apie lietuviybę, parodant skautiškos veiklos siejimą su Lietuva, jos nepriklausomybę, bendruomeninį, tautinį identitetą.</p> <p>Draugovių prisistatymų metu išryškėjo ir skirtumai, ir panašumai, dažniausiai pasireikšiantys skautų narių kiekio atžvilgiu. Aplinka nebuvo labai maloni patiems skautams, nes jie pratę dainuoti, bendrauti</p>

	<p>skautų knygoje lietuvių minima dažniau nei patys skautai. Parodoje buvo pristatomos ne tik knygos, bet ir nuotraukos, skautų atributika, žurnalai, stovykliniai, jubiliejiniai leidiniai.</p> <p>Taip pat buvo pristatomos visos draugovės, pristatymai vyko ekspromtu, repetuojama, tariamasi buvo salėje. Renginio programa poetizuota, įsprausta į tradicinių skanduočių rėmus, sukarinta. Tai matyti ne tik iš laiko ribojimo perspektyvos, bet ir iš skanduočių naudojimo dažnumo: skanduodama po kiekvieno prisistatymo ar veiklos, už kurią reikėtų padėkoti (<i>čiko riko čiko riko mums labai labai patiko; kartą skautas – visad skautas; skaute, budėk!; meilė kitiems šildo ir šviečia</i>).</p>	<p>neformalioje, natūralioje aplinkoje (gamtoje), todėl dainavimas, skaičiuotės atrodė kiek dirbtinai. Akivaizdus buvo ir laiko ribojimas, nuolat primenama, kiek liko minučių iki vienos ar kitos veiklos pabaigos. Taigi buvo bandoma atsipalaiduoti, pasilinksinti, bet skautai atrodė pakankamai pasimetę.</p>
<p>2013 -04- 29</p>	<p>Skautų sueiga būkle</p> <p>Skautų sueiga buvo Kražių gatvėje įsikūrusiuose Šiaulių parapijos namuose. Susitikime dalyvavo 10–13 m. skautai ir tunto vadovas. Susitikimas prasidėjo skanduote, skautišku pasisveikinimo ritualu, raportais ir rikiuotėmis.</p> <p>Susitikimo metu vyko pasiruošiamieji darbai jubiliejinei stovyklai. Šioje stovykloje dalyvaus visi Lietuvos skautijos tuntai, kurio metu skautai duos įžodžius, priesakas tam, kad užsitarnautų aukštesnį laipsnį.</p> <p>Skautų tunto vadovas susitikimą pradėjo nuo praktinės veiklos. Kadangi susirinkusieji buvo jauni, jie buvo mokomi</p>	<p>Kadangi su skautais susitikau nebe pirmą kartą, mane priėmė šiltai, kvietė prisijungti ir dalyvauti žaidimuose, rišti mazgus, mokytis kelio ženklų. Organizacija pasirodė atvira naujiems nariams, patys skautai labai bendruomeniški ir drausmingi. Susitikimo metu jautėsi laisvumas bendraujant, vaikai nesivaržydami klausinėjo, ką čia veikiu, vyko laisvo pobūdžio pokalbiai, gana daug žaidimų, kurių metu atsiskleidė vaikai, ir aš, dar jų gerai nepažįstanti, galėjau su jais susipažinti. Įsitikinau, kad žaidimų metu susipažinti galima pakankamai gerai.</p>

mazgų rišimo subtilybių. Į šia veiklą buvau įtraukta ir aš. Ši praktinė veikla ugdo jaunuolių išlikimo įgūdžius, kultūrą ir tradicines vertybes.

Po šios veiklos sekė kelio ženklų mokymasis. Tai ne tradiciniai kelio ženklai naudojami visuomenėje, t. y. perėja, šviesoforas ir kt. Šie kelio ženklai naudojami orientacinėse varžybose. Kadangi skautų organizacija kiekvienais metais organizuoja vasaros stovyklas, kelio ženklų mokėjimas ugdo jaunųjų skautų orientaciją žygių metu.

Po praktinės veiklos žaidėme žaidimus. Pirmasis žaidimas „Pagauk žvilgsnį“, jo metu visi sustojome ratu, nuleidome galvas ir suskaičiavus iki trijų „gaudėme“ dalyvių žvilgsnius, tų dalyvių, kurių žvilgsniai susitikdavo, iškrisdavo iš žaidimo. Antrasis žaidimo metu vienas iš dalyvių turėjo paslėpti degtukų dėžutę, kai tuo tarpu kiti dalyviai laukė už durų. Žaidimo tikslas sąžiningas žaidimas, kadangi daiktą buvo galima padėti tik matomoje, pasiekiamoje vietoje. Žaidėme tol, kol paskutinis dalyvis surado paslėptą daiktą.

Žaidimų ir praktinių užduočių metu vyko dialogas su vaikais. Kalbėjomės apie jų skarelių, ženkliukų reikšmes. Domėjomės kokioms grupėms jie priklauso (vaikai pagal amžių skirstomi į grupes), kodėl jie lankosi skautų organizacijoje.

	<p>Vaikai kalbėjo laisvai, nesivaržydami. Jie teigė, kad eina savanoriškai, nes čia yra daug draugų, įdomi veikla.</p> <p>Susitikimas baigėsi specialiu atsisveikinimo ritualu (visi sustojome ratu susikabinome rankomis ir skandavome šūkį).</p> <p>Vaikai kvietė dažniau apsilankyti, atvykti į vasaros stovyklą.</p>	
2013-09-27	<p>Paskutinio laužo stovykla</p> <p>„Paskutinio laužo“ šventė buvo vienadienė stovykla „Kukū! Labas!“, kuri vyko Dambavos k., Radviliškio raj., šalia kukurūzų labirinto. Į stovyklą atvykome vakare, ruošėmės kitos dienos programai. Iš vakaro atvyko ir dalis vaikų. Buvo kūrenamas laužas, medieną laužui rinko ir berniukai, ir mergaitės, kalbamasi. Vėliau visi atvykę galėjo dalyvauti orientaciniame žygyje kukurūzų labirinte. Susiskirstyta komandomis ir bandyta rasti tam tikrus taškus pagal žemėlapi. Pasibaigus orientaciniam žygiui, pavalgėme ką tik išvirtos košės ir visi keliavome į netoliese esančią mokyklą pernaktoti. Mokykloje vyko įvairūs socialiniai žaidimai, ugdantys pagarbos ir pagalbos jausmą vienas kitam, bendruomeniškumą. Po žaidimų Norintieji galėjo žiūrėti filmą, kiti ėjo miegoti.</p> <p>Kitą rytą visi papusryčiavo, susitvarkė ir vėl išvyko į stovyklavietę. Ruošėsi paskutinio laužo šventei, pildė užduotis, laukė atvykstančiųjų.</p>	<p>Paskutinio laužo stovykloje man, naujam žmogui, buvo gana nedrašu, nes iškart buvo suprantama, kad organizacijos veikloje egzistuoja tam tikra tvarka ir skautiškos, žinios, kaip ką daryti. Taigi naujam žmogui, nežinančiam skautiškos kultūros, buvo šiek tiek nejauku. Vėliau parodžius norą padėti ir bendrauti svetimumo jausmas dingo. Vienas svarbiausių dalykų, pastebėtų pirmąjį vakarą – organizuotus. Viskas suplanuota iš anksto, kiek laiko, kur būsime, ką veiksime, bet ta tvarka nebuvo primestinė – buvo siūloma diskutuoti, nuspręsti patiems iš pateiktų alternatyvų. Taigi organizuotumas buvo labai stiprus.</p> <p>Ypač jauku buvo sugrįžus į mokyklą, nes visi elgėsi lyg būčiau seniai skautė, noriai priėmė į žaidimus, pasakojo istorijas, dalijosi organizaciniais planais.</p> <p>Didelį įspūdį padarė kitą rytą vykusios rikiuotės, raportai, šūkliai. Šie elementai Paskutinio laužo šventei suteikė reikšmingumo, svarbumo įspūdį, nes visi buvo pasitempę, žinojo savo galimą veiklą, vieni kitų klausė ir mokė. Jautėsi noras pamokyti, apdėti nemokantiems. Kai reikėjo galvoti šūkį, kuriuo prisistatysime rikiuotėje, visi entuziastingai</p>

	<p>Atvykus mažiesiems skautukams renginys pradėtas rikiuote, visos skiltys prisistatė šūkiu, buvo perduotas ir priimtas raportas, pristatyta dienos programa. Po rikiuotės visi ėjo vykdyti užduočių, kurių nugalėtojai renginio pabaigoje buvo apdovanoti. Užduotys buvo aktyvios, reikalavo bendravimo su visais grupės nariais, žinių ir idėjų. Reikėjo pereiti kukurūzų labirintą ir ten atsakinėti į klausimus apie skautų istoriją, rišti mazgus, pasakoti ir parodyti laužų kūrimo būdus, pernešti draugą per „spąstus“ ir pan. išėjus iš labirinto vyko toliausiai nuskridusio lėktuvo varžybos, fotografavimosi konkursas.</p> <p>Po to buvo pietūs, aplink laužą žaidžiami judrūs žaidimai. Po žaidimų vėl visi rinkosi į baigiamąją rikiuotę, kurios metu davė skauto įžodį trys vaikai. Juos pasveikinus pasidžiaugta nugalėtojas, jie apdovanoti ir uždaryta stovykla.</p>	<p>pasakojo idėjas. Ypač išryškėjo noras lyderiauti.</p> <p>Konkursinės programos dalyje pastebėjau užduočių kompleksiskumą – apgalvota kiekviena užduotis nebuvo vienos srities. Užduotys buvo įvairios – nuo fizinės veiklos iki žinių patikrinimo.</p>
<p>2013 -11- 16</p>	<p>Skautų dainų konkurso „Gražių dainelių daug girdėjau“ atrankinis turas. Jubiliejinės stovyklos dokumentinio filmo „Gėrio pėdomis“ premjera Šiaulių krašte.</p> <p>Rikiuote prasidėjo skautų dainų konkurso „Gražių dainelių daug girdėjau“ atrankinis turas. Išrinktos keturios komandos, kurios keliaus į pagrindinį konkursą-koncertą Kaune. Po konkurso vyko jubiliejinės skautų stovyklos dokumentinio filmo „Gėrio pėdomis“ premjera Šiaulių krašte.</p>	<p>Viena svarbiausių renginio dalių pasirodė įžodžio davimas. Renginio metu teko matyti dvi suaugusiųjų skautų ir dvi vyresniųjų skautų priesaikas. Prisiekiama prieš Lietuvos valstybės vėliavą, pakeliama ranka, pasakoma priesaika, po priesaikos pabučiuojama vėliava, skautai – autoritetai užriša ant kaklaraiščio tėvynės meilės mazgelį, jaunesniems skautams ir gero darbelio mazgelį. Religingumo elementu laikytina priesaikos dalis, kurioje prisiekiama mylėti Dievą: „Mylėti tėvynę, artimą, Dievą, dirbti skautybės labui“. Skautai – tradicinių</p>

		<p>vertybių organizacija, jos misija – prisidėti prie žmogaus ugdymo per vertybių sistemą, paremtą įžodžiu ir priesakais, padėti kurti geresnį pasaulį, kuriame žmonės yra pilnaverčiai ir vaidina konstruktyvų vaidmenį visuomenėje. Vertybių sistema svarbi ir religiniam, ir pilietiniam ugdymui. Pabrėžiamas skautų santykis su Dievu, įtvirtintas priesaika. Priesaika sutvirtina pasiryžimą, tampa atsvaros tašku, nuo kurio tolimesnė veikla turėtų atsiremti į priesaikos pamatus. Šiuo atveju į tėvynę, artimą ir Dievą. Svarbus santykis su Dievu. Jis išryškinamas renginyje ne per maldą, šv. Mišias, bet priesaikos būdu, kuris nėra silpnesnis, lyginant su kitomis galimomis religingumo išraiškomis, tik turintis tęstinumo, pastovumo bruožų.</p> <p>Taip pat svarbus pasirodė skautų bendravimo būdas – kreipinių pastovumą. Kreipiamasi sesers, brolio variacijomis. Sesystė, brolystė – svarbus skautų bendrumo atspindys, kuris skautų tuntuose palaiko šeimos ir bendrumo jausmą. Seserimis ir broliais vadinamas kiekvienas skautas, davęs įžodį. Kreipiamasi: sese, Ieva; broli, Andriau ir t. t. Šeimos suvokimas bendruomenėje yra svarbus elementas, skatinantis bendruomenės vystymąsi ir pastovumą. Sesės ir broliai savo skautų bendruomenėje jaučia pareigą vieni kitiems, taip pat ir palaikymą, rūpestį. Taigi šeimos, bendruomenės akcentavimas labai svarbus ugdyme.</p> <p>Taip pat buvo akivaizdūs ir pilietiškumo elementai. Pirmiausia, tai</p>
--	--	--

		<p>Lietuvos valstybės vėliavos įnešimas, pagerbimas, išnešimas, priesaika prieš vėliavą. Lietuvos valstybės simboliai skatina ne tik prisiminti, kokioje valstybėje gyvename, bet ir dalyvauti jos veikloje, jausti jos dvasią. Simbolika akcentuoja ir valstybinių švenčių metu, todėl skautų priesaiką prieš vėliavą atrodo natūrali ir priimtina, ypač jei prisiekama tėvynei. Aktuali vertybinė dimensija.</p> <p>Svarbūs ir priesaikos žodžiai: „Brangindamas savo tėvyne“. Jais išryškinama tėvynės, etninės žemės svarba, kuri siejama su viena tauta, viena valstybe. Taigi patvirtinama paskaitų metu aptarta mintis, kad Lietuvoje nacionalinė valstybė iš esmės suvokiama kaip lietuvių tautos valstybė, t. y. pabrėžiamas etnis pagrindas. Todėl nacionalinio pilietiškumo turinys apima ir tautinę savimonę, tautiškumą ir patriotiškumą (paskaitų konspektas).</p> <p>Netrūksta ir patriotiškumo elementų – rikiuotėse dainuojamos patriotinių dainų fragmentai, kitos – galimai perkurtos, pritaikytos skautiškai pasaulėžiūrai ir pasaulėjautai, bet iš esmės atspindinčios pagrindinius principus, sietinus su religiniais, pilietiniais, bendražmogiškais interesais.</p> <p>Dainų konkurse „Gražių dainelių daug girdėjau“ skambėjo lietuvių liaudies dainos, skautiškos dainos, populiariosios dainos. Pastebėjau, kad daugiausiai dėmesio sulaukė lietuvių liaudies dainos, kurias nevengė dainuoti ir vyresnieji skautai.</p>
--	--	---

		<p>Man buvo keista, kad skautai šiuolaikiniame vartotojiškame pasaulyje drąsiai priima skautų bendruomenės pavestas pareigas, nebijo duoti įrodžiu ir įsipareigoti bendruomenei ir priimti jos vertybes. Įdomu buvo tai, kad pilietiškumo raiška gali būti net ir dainos apie Lietuvą, kurios jaunimo grupėse, veikloje gali būti svarbus pilietiškumo realizavimui.</p>
2014 -04- 03	<p>Vadovų susirinkimas</p> <p>Skautų vadovų susirinkimas vyko Šiaulių krašto skautų būkle. Vadovai vėlavo, o kai kurie atėjo be kaklaraiščio. Vienam vadovui buvo užrištas geltonas (vaikų skautų) kaklaraištis. Buvo pristatomi nauji suaugę organizacijos nariai, vyko krašto seniūno, tuntininko, skiltininko rinkimai, tartasi dėl Pirmojo laužo šventės, aptariama vasaros stovyklos programa, Pavasario šventė Vilniuje, kviečiam skirti 2 proc. pajamų mokesčio organizacijai, diskutuota dėl žemės pirkimo organizacijos reikmėms, kalbėta apie seminarus skautų vadovams.</p>	<p>Pirmiausia susitikimo metu pastebėjau, kad nevelavimo taisyklės vadovai nesilaiko, į susitikimą kelių vadovų teko gana ilgai laukti, taigi discipliniškumo svarba šiek tiek sumenko. Į susirinkimą mane pakvietė, kad pabendračiau su vadovais, nes jau buvo prasidėjęs tyrimas ir galėčiau papasakoti apie tyrimo esmę, pasiklausyčiau ir susipažinčiau su organizacijos vadovų veikla. Kaip ir kituose susitikimuose pastebėjau organizuotumą, kuris vyravo ne tik stovyklos, bet ir aptariant organizacinius reikalus. Iškart pristatyta susirinkimo programa ir temos. Svarbu tai, kad organizacijos vasaros stovyklos neorganizuojamos paskutinę minutę, balandžio mėn. jau buvo aiški būsimos stovyklos programa nuo pradžios iki galo. Svarbus ir darbų pasiskirstymas ne tik tarp vaikų, bet ir tarp vadovų - didžioji dalis susirinkusiųjų turėjo ką pristatyti ir ką papasakoti apie nuveiktus darbus, organizuojamas veiklas ir pan. Nėra viskas orientuota tik į vieną žmogų. Taigi svarbus darbų pasiskirstymas. Keista buvo tai, kad prie manęs noriai viską pristatė, dalijosi informacija, nors ir nesu organizacijos narė.</p>

I 10 INTERVIU PAVYZDYS

Papasakok, kada pradėjai skautauti.

Skautauti pradėjau neseniai. Tai buvo šeštos klasės pradžia, kuomet mano istorijos mokytojas mane sudomino, jis manyje kažko pamatė gal. Ir aš pats domėjausi jau nuo penktos klasės skautais. Patiko veikla, dabar jau antrus metus skautauju. Nežinau, tiesiog įsijungiau į tą veiklą ir tiesiog ją pamilau. Dabar jos nebematau kaip kažkokios veiklos, tiesiog tai tapo mano gyvenimo būdas ir tiesiog aš vadovaujuos ir skautų priesaikais, ir viskuo. Ir tai suteikia mano gyvenime ir tam tikros prasmės, ir įdomiau tiesiog tampa susipažinti su naujais žmonėm. Na, tiek turbūt.

O kiek dabar tau metų?

13.

O kodėl pasirinkai būtent skautus? Ar tik dėl to, kad istorijos mokytojas paragino?

Ir tai. Ir paragino, ir atėjęs ja pajaučiau, kad tenais, kaip sakoma, gera kompanija. Kad visi visus priima šiltai ir smagu būti su visais broliais ir seserimis.

O kaip tu galėtum pristatyti skautus kitiems vaikams? Kokius pagrindinius dalykus išskirtum?

Tas toksai dalykas, kuris visada visus sudomina ir kuris, taip sakant, užkabina, tai įvairiausi žygiai, stovyklos ir tas yra labai įdomu, kai ten suvažiuoja tavo broliai, sesės, tu praleidi vasaros tam tikrą tarpą su jais, įgyji naujos patirties, tampa savarankiškesnis, gali priimti, taip sakant, atsakomybę už save, ir, iš tiesų, jei nori kažko pasiekti gyvenime, kaip daugelis sako, tas tavo portfolio bus daug labiau užpildytas, nes skautų veikla žinoma, ir žinoma kaip gerąja prasme. Tai tiek.

O kuo tu pats pasikeitei nuo to laiko, kai pradėjai skautauti?

Pasikeičiau tiesiog iš esmės. Pradedant nuo savo pačio gyvenimo suvokimo, baigiant tuo, kuo aš norėčiau būti. Kuo tiesiog svajoju. Pasikeitė mano svajonės. Pasikeitė jų forma, taip sakant. Ta prasme ne vien svajonės yra apie save, bet pradedi galvoti daug daugiau apie kitus.

O kuo tu svajoji būti užaugęs? Ar skautai lėmė tą pasirinkimą?

Skautai lėmė maždaug kryptį, į kurią aš norėčiau lygiuotis, bet tos svajonės, kai aš esu trylikos metų vaikas, keičiasi. Kiekvieną dieną tu nori būt vis kitu ir kitu, tai dabar tikslaus dalyko ir neturiu.

Kaip tavo vertybės pasikeitė?

Toks jausmas lyg skautai užpildė tuštumą, kuri buvo. Kažkokia tai... Nežinau. Atsirado dar didesnė meilė Lietuvai, šaliai, atsirado daug daugiau meilės kitiems, pagarbos kitiems, pagarbos senyvo amžiaus žmonėms, pagarbos visuomenei.

O ką tu veiki šioje organizacijoje? Ar turi pareigų, ar kol kas esi tik skautas?

Kol kas esu dar tik skautas. Nežinau, kaip vėliau, bet kol kas tik tiek.

Ar planuoji užimti kokias nors pareigas organizacijoje?

Labai norėčiau. Norėčiau.

O planuoji toliau sieti ateitį su skautais?

Be abejo. Nes kai pradedi skautauti, toks jausmas, kad užsikabini ir nebenori baigti.

Tai kokių dalykų pats išmokai organizacijoje?

Oi. Na, tikrai įvairių. Pavyzdžiui, pradedant... Aš, iš tiesų, esu eretikas, pats save priskiriu prie netikinčiųjų, bet tas toksai buvimas bažnyčioje – aš net nežinojau, kaip elgtis tenais. Išmokau pagarbiau žiūrėti į kitus. Aišku, išmokau ir praktiškų dalykų, pavyzdžiui, stovyklose įgytos patirties, kaip išgyventi, išgyvenimo įgūdžių. Kaip elgtis, pasiklydus miške, panašių tokių dalykų. Kaip rengti stovyklavietę. Yra dar daug dalykų, be to aš jų tiesiog neįvardinsiu, nes galbūt pats dar nesupratau, ką aš įgijau, ir tai gal vėliau apsireikš.

Kalbant apie praktinius dalykus. Ko išmokai, ką gali pritaikyti dabar arba manai, kad ateityje galėsi pritaikyti?

Jo, išmokau. Tikrai išmokau. Aš išmokau labiau rūpintis kitais, pavyzdžiui, dabar ašai nuo penkių metų prižiūriu savo brolių, kaip kada, kada reikia. Ir mes pakankamai gerai sutariam. Išmokau elgtis gamtoje, išmokau visų esminių taisyklių, pradedant nuo to, kaip įkurti stovyklavietę, baigiant esminių saugos dalykų prie ežero ir panašiai. Kaip elgtis prie ugnies, kaip įkurti ugnį. Galbūt, jeigu kada nors susiklostys kokia nors kritinė situacija, turėsiu pats išgyventi, aš keletą dalykų jau moku, galbūt kaip susikurti kažkokį tai laikiną būstą, kaip apgalvoti, ką tu moki, ką gali padaryt tokioj situacijoje. Per šią stovyklą jubiliejinęėjau į išgyvenimo kursus, kur mes išmokome pačioje išgyvenimo situacijoje suprasti, kad mums reikia nusiraminti, taip sakant, mąstyti šaltakraujiškai, pirma susėsti ratu ir apgalvoti, kas ką gali padaryti. Išmokau pasistatyti lapinę, kuri gali apsaugoti nuo lietaus, nuo vėjo, ten gali permiegoti, išmokau daug laužo kūrimo būdų, išmokau susirasti švaraus vandens, ką reikia daryti, norint gauti švarų vandenį. Išmokau dirbti drauge. Būtent tai yra labai svarbu. Tų dalykų dar yra ir aš galvoju, būtinai jų išmoksiu ateity.

Kaip manai, ar tėvai pastebėjo tavo pasikeitimus?

Manau, kad pastebėjo. Jo, pastebėjo. Ir tėvai dabar net patys sako: tu patapai kažkuom kitu, kažkokiu kitu žmogumi, sako, ir tu tik, prašau, nepabaik, skautauti, nemesk skautavimo. Ir aš

pats negalvoju mesti skautavimo dėl ko nors. Kaip sakiau, tai tapo mano gyvenimo dalis ir nebesinori nuo jos atsiribot.

O tėvai nebuvo skautavę patys?

Ne.

Kaip manai, ar vaikai skautai skiriasi nuo tų, kurie nėra skautai?

Labai skiriasi. Pavyzdžiui, mano kieme yra daug daug vaikų. Didelis kiemas. Ir pasižiūrint į tuos vaikus, tai tokie vaikai... Toks jausmas, kad jie neturi supratimo kažkaip... Tie skautai vaikai, vaidinami, vilkiukai, jie turiu daugiau kažko bendro. Jie moka dirbti komandoje, jie moka susikalbėti, susišnekėti, jų protas šviesesnis. Nes jie jau nuo mažumės išmokę mąstyti ne vien apie save, mąstyti apie kitus. Tai turbūt tiek.

O kaip tu jauties būdamas skautu?

Sakyčiau, iš kitų galbūt man tai padeda išsiskirti. Nes ne visi turi tam tikrų bruožų – būti skautais, bet ir ne visi nori būti skautais. Ir mano klasėje, pavyzdžiui, yra tik dar vienas skautas, kurį aš pats prikalbinau būti skautu. Dar norėčiau tikrai prikalbinti daug ką, kad būtų skautu, bet tai mano klasėje man suteikia visai kitokį mano lygį, kad galiu padaryti tą ir tą, nes esu skautas ir turiu patirties, manim pasitiki. Galbūt tai mane pastūmėjo padaryti keletą kitų žingsnių, pavyzdžiui, aš dabar tapau mokyklos tarybos narys, buvau išrinktas. Kaip ir dar vienas brolis. Tai, manau, pakeitė mano gyvenimą ir egzistavimą.

Pradėjai labiau kažko siekti?

Jo.

O pats įsivaizduoji savo gyvenimą be skautų?

Geras klausimas... Iš dalies aš įsivaizduoju gyvenimą be skautų, bet skautuose yra tokių žmonių, su kuriais tu gali išsikalbėti, kurie tave supras, kurie visada turės petį, į kurį atsiremti, duos patarimų, kaip toliau elgtis. Bet šiaip, aišku, ne vien skautai gali duoti patarimų. Be abejo, kiekvienas gali įsivaizduoti savo gyvenimą be skautų, tik tasai gyvenimas be skautų būtų palyginus kita kryptimi iš viso, gyvenimas būtų pasisukęs į kitą pusę.

Gal jau pereikim prie organizacijos kultūros. Ceremonijos yra viena iš kultūros dalių. Kaip manai, kokios ceremonijos organizacijoje tau yra svarbiausios? Kurios ceremonijas tu labiausiai vertini?

Ypatingai smagu būti rikiuotėje tarp visų brolių ir seserų, kuomet šią vasarą, praeitą vasarą buvo stovykla, kur suvažiavo visi Lietuvos broliai, seserys.

Jubiliejinė?

Jo, jubiliejinė stovykla. Ir tas jausmas būti tarp daugumos, nors ir tasai... Tą žinai, kad tu nesi tasai stebėtojas tarp tos didelės minios, yra labai smagu būti ta dalimi toj minioj. Tai turbūt

rikiuotės man ypatingai patinka. Patinka vėliavos pakėlimai, kuomet atiduodi visą širdį vėliavai. Lietuvos vėliavai ir skautijos vėliavai. Galbūt tiek.

O ar pasakojat kokias nors istorijas, mitus, legendas apie skautų gyvenimą, skautiją, apie herojus tam tikrus?

Na, apie skautybę esam turim išmokt istorijos tam tikros ir kartais viens kitam apsipasakojam, o šiaip tai pamenu labai gerai, buvo maža stovyklėlė tarp mūsų draugovės. Mūsų vadovas pradėjo sekti mitą apie baltąją mergelę, mes buvome prie Pašvinio ežero. Ir tuomet jis pakvietė mums pasivaikščioti. O kaip jis aiškino, ta baltoji mergelė buvo dvasia, ir buvo tas įdomiausias įspūdis, kada mes ėjome link ežero ir mūsų vienas kitas vadovas, persirengęs visiškai baltai, turi jis tokius ilgus plaukus, išniro iš krūmų ir pradėjo visus gąsdinti. Iš pradžių tas jausmas buvo keistas. Aš visai neišsigandau, bet kadangi visi kiti išsigando ir pradėjo griūt ant manęs, man pačiam baisu pasidarė. Tai tų pačių mitų būna, apsigąsdinam, taip sakant, apsijuokiam. Tiek.

O kokie herojai tau yra svarbiausi? Žmonės, asmenybės, į kuriuos tu lygiuojies.

Pirmiausia galbūt visada kliaujuosi savo tėvais, vėliau tiktais kažkokiais žmonėmis kaip Robertas Baden-Powell'is. Šiek tiek tos tokios kaip herojus tapo ir mano vadovas, kuris yra ir daug ko pasiekęs gyvenime ir iš kurio taip pat galima imti pavyzdį, bet tėvai taip pat prisideda prie mano sprendimų ir mano gyvenimo.

Kalbant apie organizacijos simboliką. Kokie simboliai tau yra patys svarbiausi ir kuo tau jie svarbūs?

Tai išskirai tave visiškai iš minios, pavyzdžiui, eini visiškai taip pat apsirengęs eilinį sykį, iš minios, pavyzdžiui, kaklaraištis visada išskirs, nes kiti to neturės. Ir ta simbolika yra daug daugiau negu ta paprasta simbolika. Tai ta simbolika ir slypi tavo širdyje. Tu viską žinai, pavyzdžiui, tam tikros emblemos iš tam tikrų akcijų, stovyklų. Ir pasižiūrėjus į tą simboliką, atsimeni tam tikrus gerus įvykius, tam tikrus įvykius, kurie tau nutiko. Pavyzdžiui, mano pirmasis skauto ženklelis man priminė tai, kad aš gavau štai čia, šitam būkle gavau kaklaraištį. Ir tai buvo labai man įdomu ir smagu. Ir dar toliau aš nešioju tą ženklelį, kad aš prisiminčiau ir toliau, kaip viskas vyko.

Apie rikiuotes pakalbėkim ir saliotavimą. Kaip manai, kuo tai yra svarbu? Ar tau patinka tai?

Jo, man tai labai patinka. Rikiuotės, kaip jau sakiau, labai smagus dalykas, kada gali išgirsti įvairiausių šūkius, gali gauti įkvėpimo tam tikro. Ir tai duoda galimybę tau pasireikšti kūrybiškai, protiškai, aišku. Kalbant apie saliotavimą. Iš pradžių man tai atrodė labai keistas dalykas. Galvojau, kam saliotuoti. Bet po to supratau, kaip yra svarbu, kai tai išskiria tave nuo

kitų. Kiekvienas saliuotodamas galvoja vis apie kitą dalyką, manau. Galvoja kad ir apie savo tėvus, kad ir apie savo draugus. Ir daugelis turbūt mąsto apie savo šalį, apie meilę tėvynei ir tai tikrai išskiria iš minios tam tikros. Tai turbūt tiek.

O rikiuotės svarbios tvarkos palaikymui?

Jo, tai labai svarbu. Kalbant apie tai, ta prasme, reikia pradėti nuo mažesnių dalykų, kad pasiektum tas problemas ir jas pradėt spręst. Manau, kad tai yra labai svarbi dalis, kad žmonės išmokyti disciplinos ir visi pradėtų klausyti vienas kitų, pradėtų klausyti kitų nuomonių, kitų patarimų, išklaudyti kitą, galbūt paprašyti leisti tau išsireikšti, pagarbos kitam.

O kaip vyksta žygiavimas? Kas kam vadovauja, kuria koja žygiuojama?

Na, pradedame kaire koja ir labai smagu, kai žygiuoja visi kartu ir dainuoja. Be abejo užveda pats pirmasis einantis žmogus, jei sugalvoja dainą ir pan. Bet smagu, pavyzdžiui, einant kad ir tarp paprastų žmonių, kad ir mieste, kai jie taip žiūri išpūstomis akimis į tave ir tiesiog jiems gal irgi tai yra kaip akcija atrakcija. Smagu jiems pamatyti kitus žmones, kitaip besielgiančius žmones. Pats žygiavimas yra pakankamai smagus.

O kuo išskiria tie raportai, dainos, šūkiei? Ir ką tau jie reiškia?

Labai viskas priklauso nuo pačių žmonių, kurie raportuoja, nuo pačių žmonių, kas ką sugalvoja. Ir šūkiei, dainos atspindi, ką žmogus tas dabar galvoja, apie ką šiuo metu mąsto, kas jam svarbu, galbūt ko visi jie susibūrę nori siekti gyvenime, ko nori šiandieną, ko nori rytoj. Turbūt tiek.

Skautai yra gamtos vaikai. Koks tavo ryšys su gamta?

Anksčiau pamenu, kai važiuodavom ar tai grybauti, ar tai į mišką, labai spyriodavaus nuvažiuoti ten, bet kai nuvažiuodavau, pamatydavau tą gamtą ir nebenorėdavau iš tenais išlįst. Ir visada įsėdę į mašiną su šeima, sakydavau: jūs man kitąkart priminkit, kad man labai patink važiuot į gamtą. Ir dabar man atsirado daug didesnis noras. Aš moku ir kurti gamtoje. Pažinau gamtą, pažinau gamtos kultūrą. Būtinai reikia saugoti gamtą, nes bet kada ji gali išnykti iš mūsų gyvenimo.

O ar tas ryšys pasikeitė nuo tada, kai neskautavai, iki dabar?

Jo, labai. Pasikeitė ir pats suvokimas apie aplinką. Galbūt ir tai, kas dėstoma mokykloje labai pakeitė mano nuomonę. Kad vyksta tas globalinis atšilimas ir visokių kitų dalykų, kurie kenkia gamtai. Ir nuo šiol kai pamatau, kad kas nors numeta šiukšlę, aš ją pakeliu arba tiesiog pats žmogus suvokia, kad jis bloga padarė ir pakelia tą šiukšlę. Ir pasikeitė visas suvokimas. Žaloti, pavyzdžiui, medžių nereikia, jeigu nėra būtinybės. Galbūt tiek.

Kaip manai, kokie būtų skautai, jei nebūtų gamtos, nebūtų išvykų, o apsiribotų tik miesto aplinka?

Geras yra toks pavyzdys – prancūzų skautai, kuriems neleidžiama kurti laužo. Ir aš neįsivaizduoju, pavyzdžiui, stovyklų, tos gamtos belaužo. Tai visai neįmanoma, kadangi laužas suteikia šilumos ir ne tik fizine prasme, bet savo žodine prasme, kad susėdi aplinktą laužą ir šalia yra tavo draugai, broliai, seserys, jūs visi galvojate apie šiltus dalykus, patys galbūt dainuojate, o be gamtos skautai būtų visai kitokie žmonės ir jų apibendrinimas, nusakymas būtų visai kitoks.

O ar būtų įdomu patiems skautams?

Aš manau, kad ne, nes vieną kartą nuėjęs į gamtą, tiesiog nebegali iš jos ištrūkt.

O ką norėtum pakeist organizacijoje?

Lietuvoj yra bene mažiausiai keturios ar penkios skautų organizacijos ir aš labai norėčiau, kad visos tos organizacijos susivienytų ir rastų bendrą kalbą tarp visų kitų. Galbūt paimti keletą papročių iš vienos organizacijos, iš kitos ir susivienyti į vieną bendrą organizaciją, kuri jungtų visą Lietuvą. Pavyzdžiui, Vilniaus krašte yra labai paplitusi Lietuvos skautų sąjunga, Žemaitijoje gyvena Žemaitijos skautai, jūrų skautai. Ir galbūt susijungus į vieną, mes daug daugiau išmoksime. Pavyzdžiui, prie jūros nuvažiaavę išmoktume, kaip reikia būriuot tikslingai ir išmokti daug bendradarbiavimo dalykų. Tai tiek.

Pakalbėkim apie tvarką. Kaip manai, kokiais būdais organizacijoje yra palaikoma tvarka?

Tai, va, kaip minėjau, tai prasideda nuo mažų dalykų. Kad būtų didesni dalykai, pirma viskas turi prasidėti nuo mažesnių dalykų, tai galbūt dirbimas drauge, klausymas kitų, vyresnių. Vienas mūsų priesakas yra, kad reikia klausyti tėvų ir vyresnybės. Tai daug lemia. Žmogus, kuris vadovaujasi priesaikais, tai visada atsimins ir dėl to klausys ir tos disciplinos, laikysis tvarkos.

O ar skautai mėgsta nusižengti taisyklėms?

Aš manau, esu ne kartą nusižengęs, nes ateina ta paauglystė, ateina tas metas, kada tu nori krėst išdaigas, būt nesavam kaily, dūkt ir, manau, nieko čia blogo nusižengti, jeigu tu matai, kad kažką blogai padarei, ir tu manai, kad tas nebegali pasikartoti. Bet asmeniškai man, ašai kartais nesuvokiu, kad blogai padarau, ir darau tai toliau, bet suvokimas ateina palaipsniuos, kad tu kažką blogai padarai ir nusprendi to nebedaryti.

O ar egzistuoja toks baudimo mechanizmas, kad už nusižengimus būtum nubaustas?

Kartais būna, pavyzdžiui, vėluojant į sueigas mūsų, būna keletas baudų. Būna, taip sakant, užduotis kiekvienai skilčiai sugalvoti baudą kiekvienai skilčiai ir pan. stovyklose aš dar nesu nubaustas. Esu girdėjęs, kad vieną kartą buvo žmogų pririšę prie stulpo žmogų, kuris nepakluso. Ir dabar aš neįvardinsiu, bet prie gėdos stulpo, man rodos. Tiksliai aš neįvardinsiu, nes pats dar nebuvau nubaustas.

O kokių dar baudimo atvejų esi girdėjęs?

Pats populiariausias baudimo būdas – tiesiog vadinami skautiški pritūpimai, kuomet nėra tas vadinamas vienas pritūpimas, pavyzdžiui, vienas, antras, trečias. Bet pirmas tikras skautiškas pritūpimas. Ir taip toliau. Ir šitokia bauda taikoma už pačius mažiausius nusižengimus, pavyzdžiui, čia kai išsprūsta keiksmazodis koks nors. Sakau, reikia turbūt apturėti praktiką, reikia, kad sužinotum dar daugiau baudimo mechanizmų, o aš tos praktikos kol kas neturėjau, nes stovyklose gan gerai turbūt elgiuosi.

O esi girdėjęs apie gėdos mazgelį?

Ne. Dar kol kas, prisipažįstu, ne ir aš galbūt skautas dar neilgai. Pamenu, per jubiliejinę stovyklą mes šiek tiek nusižengėm su savo skiltimi, nes ryte labai daug plepėjom ir pakankamai garsiai net nesuvokdami, tai po to viena skautė, būtent Aušra³, prigrasė eiti padirbt, virtuvėje padėt. Pasirodo, ji tiktai pagąsdino mus, o aš tą visą dieną dirbau virtuvėje [juokiasi]. Bet po to biški liūdnamai baigėsi, kitą dieną išvažiavau iš stovyklos, nes karščiačiau, šiek tiek buvau ligotas, bet po to grįžau pilnu tempu ir pabaigiau ir pabaigiau stovyklą.

O koks yra vadovų vaidmuo organizacijoj? Ką jei veikia ir, kaip manai, ką jei turėtų daryti?

Vadovai, visų pirma turi apmokyti naujus skautus. Aš neįsivaizduoju, kaip gyvuotų skautija be vadovų, nes vadovai skatina skautus užsiimti tam tikra veikla, stumia į tam tikras akcijas, kaip Betliejaus taikos ugnis, kur reikia vežiot ugnį po tam tikrus miestelius ir vadovai ten turi labai didelį vaidmenį, nes aš neįsivaizduoju, ar būtų savanorių, kurie žiemą ryžtųsi tenais važiuoti. Pamenu, praeitais metais važiavome be nakvynių, šiais metais su nakvyne, aplankėme penkias bažnyčias per dvi dienas. Praeitais metais buvo beprotiškai šalta bažnyčiose ir buvo nutirpę ir visi pirštai ir buvo netgi nebeįmanoma iškęsti to šalčio. Bet vadovai skatina daryti tuos dalykus.

Kaip manai, kuo vadovai skiriasi nuo mokytojų?

Visų pirma, mokytojai į viską žiūri daug rimčiau. Vadovai moka pajuokauti. Vadovai moka būti draugais, taip sakant, moka būti broliais ar seserimis. Vadovai visai kitokie žmonės, jų suvokimas skiriasi negu mokytojų. Mokytojas tau nori įkalti į galvą, kad reikia mokytis, mokytis. Vadovas tai irgi kals į galvą, bet kals tai į galvą, kad viskas ateis palaiptui, ateis per praktiką, visokias stovyklas, žygius. Vėliau pats imsi suprasti.

Kai nori skautuose pereiti į kitą lygį, turi įvykdyti programą. Kokia tai programa? Ir kuo skiriasi nuo atsiskaitymų mokykloje?

Jo, labai skiriasi. Kur, pavyzdžiui, iš matematikos reikia skaičiuoti visokius kampus, antroji klasė daugybės lentelę, čia visiškai kitaip. Pavyzdžiui, jaunesnieji skautai turi įvykdyti, dabar

---

³ Vardas pakeistas.

bijau sumeluot, trijų ar nuo trijų iki penkių laiptelių tą programą, kurioje jie nėra verčiami išmokti kažko tai labai daug. Tai nėra labai sunki programa. Nes pradžia. Vėliau ateis ta patirtis ir bus daug lengviau mokytis paprasto skauto programą. Skauto programa.. Dabar ašai... Iš tiesų, prisipažinsiu, aš gavau kaklaraištį net nebaigęs programos. Galbūt nes pamatė tam tikrą ir potencialą manyje. Ir jinai yra septynių pakopų programa, tai šiek tiek rimtesnė programa. O patyrusio skauto programa susideda lyg ir iš... Bijau sumeluoti, bet ilgesnė programa, kur yra daug labiau praktine prasme. Kadangi patyrę skautai daug labiau dalyvauja skautijos veikloje, jei engia daug daugiau žygių, stovyklų. Na, ir tiesiog jiems reikia mokėti tam tikrų esminių dalykų, kaip elgtis kritinėje situacijoje, kaip, pavyzdžiui, įkurti stovyklavietę, kaip gaivinti žmogų. Ir manau, kad tai labai daug kuo skiriasi nuo mokyklos dalykų, kas yra mokoma mūs mokykloje, nes mūsų mokykloje yra mokoma kartais ir kalimo, kartais reikia istorijos mokytis. Skautuose irgi reikia mokytis istorijos, gerai žinoti istoriją, bet programa yra visai kitokia negu mokyklos.

Kaip suprantu, ir labiau patinka skautai...

Na, čia nežinau. Jo, turbūt labiau patinka skautų programa. Aš nežinau, kuriam žmogui, vaikui patinka mokyklos programa, nes ne visi nori septintą valandą keltis į mokyklą ir tenai žingsniuoti.

Bet skautuose irgi yra dienvarkė...

Stovykloje, taip. Tai yra kažkokia dienvarkė, pavyzdžiui, aštuntą valandą keltis, bet aštuntą valandą atsikėlęs tu šiek tiek daugiau išsimiegi [juokiasi]. Valanda – didelis skirtumas. Bent jau man. Penkiolika minučių yra didelis skirtumas. Bet disciplina skautuose ir mokykloje yra visai kiti reikalai. Nes, manau, disciplinos labiau išmoksti pas skautus, nes mokykloje labiau verčia mokytis, o pačio to suvokimo disciplinos pats žmogus turi suvokti ir to nėra mokoma. Priešingai nei skautuose.

Kaip manai, ar rikiuotės padeda palaikyti tvarką? Ar yra dėl smagumo skautams?

Manau, abu dalykai. Aš minėjau ankščiau, kad susirinkti į tą rikiuotę, kur yra begalė kartais žmonių – kartais – yra be galo smagu, nes pasijauti, kaip sakant, ne vienas. Ir kuomet pasijauti ne vienas, kuris laikosi tos disciplinos, atrodo, kad tai yra reikalinga. Ir gal tiek.

Užsiminėm apie baudimo mechanizmą, bet gal pabandykim detalizuot. Kalbėjai apie tam tikras, vadinkim, fizines bausmes, tarkim, pritūpimai. Ar egzistuoja kokie nors smulkūs apribojimai, nedideli pažeminimai prieš kitus?

Pažeminimų kaip ir nėra, nes patys skautai to net nelabai toleruoja. O dėl kažkokių smulkių fizinių, dėl kažkokių tai apribojimų, tai visada egzistuoja galbūt, kad neisi į programą, kad turėsi šiandien padėti virtuvėje, pavyzdžiui, malkas skaldyti, nešti rąstus, rengti stovyklavietę ir pan.

Kaip manai, ar sistema skautuose neprimena sukarinimo?

Manau, šiek tiek primena. Iš pradžių tai iš viso buvo pats skautų įkūrėjas Robertas Baden-Powell'is. Šią įkūrė organizaciją būtent tam, kad paruošti berniukus karui, išmokyti esminių dalykų, būti žvalgiais, išgyvenimo dalykų. Palaipsniui atėjo ir mergaitės į skautavimą, bet palaipsniui tai tapo nebe kariškas dalykas, o tiesiog dalykas, kuriame yra daug disciplinos, bet visai priešingas ir skirtingas, kaip sakant, sukarinimo mechanizmais. Kartais šiek tiek pasijauti lyg kareivis, turi uniformą, žygiuojai su kitais, dalyvauji stovyklose, kad ir padedi virtuvėje, neši rąstus, atlieki fizinį darbą. Tai leidžia šiek tiek pasijauti kariškai, bet man asmeniškai patinka ta karo tokia, sukarinimo, kaip sakant, mechanizmas. Tas man nėra blogai, nes aš norėčiau galbūt būti savanoris užaugęs, nes kas daugiau nei mes apginsim kad ir Lietuvą ir panašiai.

O kaip manai, ar mergaitėms skautėms nesudėtinga organizacijoje, kuri buvo kurta berniukams?

Galbūt yra šiek tiek joms kitaip, nes jos pačios žino, kad berniukams yra visai kitokie priesaikai ir yra, kaip sakant, visai kiti nuostatai, bet palaipsniui atsirado tokia lygybė. Ir manau, ta lygybė pradėjo labai jaustis ir niekas nebekreipia dėmesio, tu berniukas ar mergaitė.

Kaip manai, ar skautai padeda palaikyti fizinę sveikatą?

Labai. Nes į gamtą išvažiavus, tu pakvėpuoji grynu oru, tu šiek tiek, taip sakant, apsidūmijai prie laužo būdamas, tu smagiau pasijauti, stipresnis pasijauti pabuvęs gamtoje, pabuvęs su tais broliais, seserimis. Ir tą fizinę formą padeda palaikyti. Dar labai priklauso nuo pačio skauto, koks jis pats yra. Ar jam patinka įvairiausias sportas, mankštos.

O kas yra vyriška skautuose?

Vyriška turbūt, pirma yra riteriškumas, mandagumas, tasai nuolaidžiavimas seserims, vėliau galbūt, kalbant apie vyresnius skautus, vyčius, kurie tikrai daro didelę įtaką mano paties mąstymui, ateities mąstymui, man jie labai atrodo vyriški. Jei atrodo lyg džentelmenai, atrodo daug iškalbingesni, kad ir, pavyzdžiui, sakoma – daugeliui net baigus aukštąją mokyklą neprireikia to išsilavinimo, bet aukštoji mokykla suteikia ir kitokio mąstymo. Ir tie patys vyčiai suteikia kitokio mąstymo, suteikia kitokio mąstymo gyvenimo, kitokią kryptį pasirinkti gyvenimo. Fiziniai darbai, manau, yra labai vyriška. Pjovimas įvairiausių rąstų, rąstų nešimas į stovyklavietę, vartų statymas. Na, smulkesnius darbus visada atlieka seserys, nes, na, kaip įvardijama, kad vyrų lytis yra stiprioji. Aš nesakau, kad taip tikrai yra. Priklausomai, ar fiziškai, ar sielos prasme, nes manau, kad moterys daug labiau gali ištemti tam tikras sritis.

O kaip manai, koks turėtų būti tikras vyras gyvenime, ne tik skautuose?

Pirmiausia, mandagus. Šiaip vyras, manau, turėtų nebijoti išreikšti savo jausmų, nes jei žmogus neišreikštų savo jausmų, nes atrodys išorėj kietas, bet viduj viskas susikaups ir galų gale

tai gausis blogai. Vyras turi būti džentelmeniškas, galbūt šiek tiek tvirtas, pastovėti ne vien už save, už savo šeimą, galbūt už savo mylimąją ir taip toliau.

O koks tikras skautas?

Manau, tikro skauto nėra apibrėžimo, nes kiekvienas priima tą tikrąjį skautą, tikrojo skauto apibrėžimą vis kitaip. Galbūt jie galvoja, kad jis turi būti protingas, kitas galvoja, kad jis turi būti gražus, galbūt trečias galvoja, kad jis turi būti stiprus. Ir, manau, tas dalykas, kad visi mes esame skirtingi, ir daro mus tikrais skautais, kad kiekviena asmenybė turi ir gerų ir blogų bruožų. Tai galbūt tiek.

O kaip manai ar reikia rūpinti vyriškumu? Tiek išvaizdos, tiek vertybių prasme.

Būtinai.

O kaip tai galima daryti?

Na, manau, reikia palaikyti savo fizinę formą, nebūti suglebusiam, galbūt laikytis tam tikrų taisyklių, galbūt atsikelti, padaryti mankštą, sveikai maitintis ir palaikyti fizinę formą.

Kaip manai, ar skautai išsaugo tikro vyro įvaizdį? Minėjai, koks turi būti tikras vyras. Ar skautuose galima rasti tų bruožų?

Manau, labai padeda ypatingai kitų skautų poelgiai, pasirinkimų kryptys suteikia tau vyriškumo, tam tikro jausmo jautis vyriškai, kitą žmogų, kuris padarė kažką gero, ir pačiam bandyti to siekti. Tai galbūt ai irgi daro žmogų vyrišką.

O kokia veikla tau patinka skautų organizacijoje patinka? Kokie darbai, kokie užsiėmimai?

Manau, daugelis užsiėmimų man priimtini. Labai patinka žygiai. Stovyklose man patinka atlikti fizinį darbą, nešti rąstus ir pan. Žygiuose labai smagu kartais šiek tiek pavadovauti, galbūt kažką patarti, pavyzdžiui, kad eikite čia, čia duobė ar kažkas tokio. Na, turbūt tiek.

O kuo skiriasi berniukų veikla nuo mergaičių?

Mergaitės, manau, atlieka labiau kūrybišką darbą, protišką veiklą. Be abejo, berniukai skautai taip pat tai atlieka, bet galbūt šiek tiek mažiau. Bet čia priklauso nuo pačio žmogaus. Daugelis orientuojasi į labiau fizinę veiklą, galbūt orientavimasis gamtoje, į pačią gamtą, žygius, stovyklas. Tiek turbūt.

O kokias specialybes jau turi?

Kadangi aš skautauju dar pakankamai mažai, esu įgijęs tik vieną specialybę – išgyvenimo, kurią įgijau per jubiliejinę stovyklą.

O kokių dar specialybių įsigyti?

Nežinau, ar spėsiu, nes daugelis sako, kad na, Simai⁴, gausi greit kaklaraištį patyrusio skauto. Ir patys skautai turi daugiau darbų ir žmogus nebegali tiek daug galvoti apie tas specialybes, nes patyrusio skauto veikla daugiau įtraukia į kažkokią tai kūrybišką veiklą, kuri apibrėžiama tam tikrų žygių, švenčių organizavimu. Tiek turbūt.

O kokios specialybės yra moteriškos ir vyriškos?

Manau, kad ir tie, ir tie gali rinktis bet kokias specialybes, bet, manau, teatro specialybė yra labiau skirta moterims, kaip ir fotografo. Medicinos specialybė yra pravarti moterims, nes galbūt jos yra kruopštesnės negu vyrai ir, manau, gydytojai ir seselės ar tai kažkokie prižiūrėtojai medicinine prasme yra geresnės moterys. Jos moka kruopščiau pasirūpinti žmogumi. Na, kad ir mamos sergančiu vaiku rūpinasi. Vyriška prasme kaip minėjau yra išlikimo specialybė, bet kai ėjau kursas, mano grupėj buvo ne vien berniukai. Buvo ir mergaičių ir jos sėkmingai baigė viską. O lankininko specialybė yra labiau skirta broliui, bet yra specialybių, kurios gali būti ir broliui, ir sesei. Va, tiek turbūt.

O kaip manai, kodėl vienas kitus vadinat broliais ir seserimis? Ką tai reiškia tau?

Vadinti kitus broliais ir seserimis yra labai paprasta dėl to, kad skautai yra daugiau negu draugai, nes jie gali padėti tau išsikalbėti, padėti psichologiška prasme, padėti pasirinkti tam tikrus dalykus. Esu daug už viską dėkingas ir dėl to visi vieni kitus vadinam broliais ir seserimis.

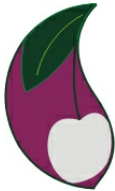

⁴ Vardas pakeistas.

JAUNESNIŪJŲ SKAUTŲ PATYRIMŲ PROGRAMA⁵

	<p style="text-align: center;">Jaunesnieji skautai</p> <p>Programą sudaro trys patyrimo laipsniai, kurių kiekvienas trunka vienerius metus. Ją įgyvendinęs ir išlaikęs pirmą patyrimo laipsnį, 10 metų jaunesnysis skautas gali duoti skauto įžodį.</p> <p>Jaunesniųjų skautų vienetai (gaujai) vadovauja ne jaunesnis kaip 18 metų vadovas, dalyvavęs jaunesniųjų skautų vadovų mokymuose.</p>
	<p><i>Jaunesniųjų skautų (6–8 metų) III patyrimo laipsnio programa:</i></p> <p><i>skautamokslio žinios</i> (jaunesniųjų skautų priesakai, įžodis, ženklai, šūkiei, sveikinimasis, saliotavimas, dalyvavimas rikiuotėje, dalyvavimas keturiose sueigose, jaunesniojo skauto specialybės įgijimas);</p> <p><i>meilė Dievui</i> (dalyvavimas pamaldose, meldimasis su savo gauja),</p> <p><i>aplinkos pažinimas</i> (LR himno giedojimas, saugus eismas, Kimo žaidimas, saugus lipimas į medį arba lipimas virve, saugus elgesys vandenyje, išskylavimas su gauja);</p> <p><i>saviraiška ir kūrybingumas</i> LR, WOSM, jaunesniųjų skautų vėliavų spalvinimas, dainavimas su gauja, komandiniai žaidimai);</p> <p><i>sveikatos ABC</i> (lovos paklojimas, tvarkingumas ir švara, įvairaus maisto valgymas, žaidimo aikštelės susitvarkymas, suaugusio kvietimas, įvykus nelaimei).</p>
	<p><i>Jaunesniųjų skautų (8–9 m.) II patyrimo laipsnio programa:</i></p> <p><i>skautamokslis</i> (jaunesniųjų skautų priesakai, įžodis, šūkiei, sveikinimasis, saliotavimas, pasaulio ir Lietuvos skautų įkūrėjai, jaunesniojo skauto uniformos piešimas, dalyvavimas vienos dienos iškyloje, jaunesniojo skauto specialybės įgijimas, gaujos simbolikos išmanymas);</p> <p><i>meilė Dievui</i> (maldelės kūrimas, žinios apie elgesį bažnyčioje);</p> <p><i>aplinkos pažinimas</i> (Lietuvos karalius ir trys kunigaikščiai, dabartinis Lietuvos prezidentas, saugaus eismo taisyklės, Lietuvos žemėlapis su 5 miestais ir gimtine, žygis į piliakalnį, liaudies pasakos sekimas, trijų patarlių aiškinimas, lietuvių liaudies dainos dainavimas, augalo užauginimas, 5 medžių ir gyvūnų pažinimas);</p> <p><i>saviraiška ir kūrybiškumas</i> (laiško rašymas ir išsiuntimas, gaujos vidaus taisyklių kūrimas, gaujos geras darbelis visuomenei, vardo susigalvojimas ir jo pateisinimas, viešas gaujos pasirodymas, savo dienotvarkės sudarymas);</p> <p><i>sveikatos ABC</i> (žinios apie asmens higieną, savo organizmo pažinimas, žinios apie saulės smūgio išvengimą ir apsisaugojimą nuo nudegimų ir nušalimo).</p>
	<p><i>Jaunesniųjų skautų (9–10 m.) I patyrimo laipsnio programa:</i></p> <p><i>skautamokslis</i> (Kimo žaidimas, dalyvavimas stovykloje, vietos palapinei ir laužui parinkimas, daiktų į kuprinę krovimas vienos dienos iškylos, gerojo ir piemenų mazgų rišimas, rikiuotė ir žygiavimas su daina, skautiškos dainelės dainavimas, įgyti dvi jaunesniųjų skautų specialybės, skautų priesakai, įžodis, saliotas);</p> <p><i>meilė Dievui</i> (maldelės kūrimas, Kalėdų ir Velykų dovanėlių darymas);</p> <p><i>aplinkos pažinimas</i> (Vasario 16-osios, Kovo 11-osios ir Liepos 6-osios šventės bei jų reikšmės, stebėjimo žygis, Lietuvos šalis kaimynės žemėlapyje, saulės ir kompasu pagalba surasti keturias pasaulio šalis, susipažinimas su vilkų gyvenimu, dalyvavimas aplinkos tvarkymo akcijoje, pagrindinių pasaulio rasių piešimas);</p> <p><i>saviraiška ir kūrybiškumas</i> (trijų žaidimų taisyklės, žaidimo pravedimas gaujoje, rankdarbio darymas, kūrybinio talento pristatymas, šeimos genealoginis medis</p>

⁵ Lentelė sudaryta remiantis Lietuvos skautijos jaunimo programa [žiūrėta: 2014–04–08]. Prieiga per internetą: <www.skautai.lt/document/download/id/5325> ir Ž. Kubilienės sudaryta „Skautiško pradžiamokslio knygele“ (2007, 29–55).

	(tėvai ir seneliai); <i>sveikatos ABC</i> (žinios apie sveiką maistą, narkotikų alkoholio, rūkymo kenksmingumas, 10-ies pratimų mankšta, kraujavimo iš nosies sustabdymas, žinoti, kaip elgtis atsitikus nelaimei).
	Skautai Šią programą baigęs ir pirmą patyrimo laipsnį išlaikęs 14 metų skautas gali duoti patyrusio skauto įžodį.
	<i>Skautų (10–11 m.) III patyrimo laipsnio programa</i> Žinios apie savo skiltį, draugovę, tuntą; skilties simbolio piešimas, pasakojimas apie jį; skilties narių gimtadieniai, adresai ir telefonai; žygiavimas ir pagrindinės rikiuotės komandos; Lietuvos ir Lietuvos skautijos himnų mokėjimas; gerojo ir piemenų mazgų rišimas, palapinės, audėjo ir policijos kilpos; Baden-Povell'io gyvenimo epizodo vaidinimas su skiltimi; parodyti ir papasakoti apie 10 Lietuvoje augančių medžių rūšių, naudojimas kompasu; 5 dainų dainavimas; skautiško dienašio vedimas; 2 skautiškų specialybių įgijimas; 1 knygos perskaitymas; papasakoti apie žmones, pavaizduotus ant litų; nupiešti Lietuvos žemėlapi ir pažymėti vietas, kuriose tekę būti; pirmosios pagalbos apsinuodijus maistu suteikimas, žaizdų dezinfekavimas ir tvarstymas; rytinė mankšta; narkotikų, alkoholio ir rūkymo poveikis; papasakoti apie sveiko gyvenimo būdą, mokėti įkurti laužą, žinoti saugaus elgesio su ugnimi taisykles; dalyvavimas skautiškame žygyje ar iškyloje; mokėti naudotis peiliu ir kirviu; indaujos, kabyklos, stendo darymas iš miško medžiagų ir virvių.
	<i>Skautų (12–13 m.) II patyrimo laipsnio programa</i> Skautų uniformų aptarimas; Lietuvos skautijos ženkle piešimas; vadovavimas rikiuoti ir raportavimas; dviejų lazdų rišimas skersai ir išilgai; markės, gelbėjimo, sutrumpinimo, kalinio, žvejo, medkirčio kilpų rišimas ir jų naudojimo specifika; grafiškas Lietuvos skautijos vaizdavimas; pasakojimas apie draugovės patroną, tuntui priklausančias draugoves; skautų istorija; valgomų ir nevalgomų grybų ir uogų skyrimas; pasakojimas apie penkias Lietuvoje gyvenančias žvėrių rūšis; Raudonosios knygos esmė; šiaurės radimas pagal žvaigždes; 5 žaidimai skiltyje; valso ir polkos šokimas; 2 skautiškos specialybės; etnografiniai Lietuvos regionai žemėlapyje; Lietuvos vandenys, pasekti 3 lietuvių liaudies pasakas; pirmosios pagalbos suteikimas nudegus ir nušalus, esant bendram sušalimui ir perkaitimui, užspringus; maisto piramidės piešimas; skautiškas žygis su nakvyne; palapinės pastatymas; daiktų dėjimas į kuprinę 2 dienų žygiui; karšto patiekalo ruošimas lauko sąlygomis; stalo ar suolo gaminimas iš miško medžiagų ir virvės.
	<i>Skautų (13–14 m.) I patyrimo laipsnio programa</i> Lietuvos skautijos struktūriniai padaliniai, jų pavaldumas ir funkcijos; Lietuvos ir pasaulio skautiškos organizacijos ir ryšį su jomis; valgomi ir nevalgomi augalai, vaistažolės; šiaurės radimas pagal gamtos ženklus; topografinių ženklų žinojimas; padėti organizuoti skautišką renginį; 2 skautiškos specialybės; skautiškos knygos skaitymas; Lietuvos draustiniai, rezervatai ir nacionaliniai parkai; 3 lietuvių legendos; ekskursija po gimtąją vietovę; pirmosios pagalbos teikimas apalpus, lūžus kaului; veninio ir arterinio kraujavimo skirtumai, jo sustabdymas; narkotinių medžiagų žala; dienos valgiaraščio sudarymas, maistinės produkto vertės apskaičiavimas; stovyklos plano sudarymas; stovyklos maketo darymas; vartų darymas ir miško medžiagų ir virvės; žygio metu nueiti 20 km per dieną ir jį aprašyti; mokėti stovyklauti lyjant lietuvi; laužo kūrimas skirtingais būdais.
	Patyrusių skautų programa

	<p><i>Patyrusių skautų (15–16 m.) II patyrimo laipsnio programa</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 5 projektų įvykdymas: <ol style="list-style-type: none"> a. 3 projektus-specialybes (po vieną iš kiekvienos srities); b. 2 projektus-iniciatyvas. 2) dalyvavimas 50 km žygyje pėsčiomis; 3) dvasinė programa.
	<p><i>Patyrusių skautų (16–17 m.) I patyrimo laipsnio programa</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 7 projektų įvykdymas: <ol style="list-style-type: none"> a. 4 projektus-specialybes (po vieną iš kiekvienos srities); b. 3 projektus-iniciatyvas. 2) vadovavimas 1 projektui; 3) dalyvavimas patyrusių skautų stovykloje.; 4) dvasinė programa.

INFORMANTŲ LENTELĖ

Kodas	Lytis	Amžius	Veikla organizacijoje	Dalyvavimo organizacijos veikloje trukmė	Miestas
I1	Moteris	29	Vadovė, skautė akademikė	8 metai	Šiauliai
I2	Vyras	27	Skautas, suaugęs skautybėje, draugininko pavaduotojas	2 metai	Šiauliai
I3	Moteris	41	Šiaulių krašto seniūnė	17 metų	Šiauliai
I4	Moteris	40	Vyresniųjų skaučių būrelio vadovė, tuntininko pavaduotoja	14–15 metų	Šiauliai
I5	Vyras	35	Vyr. skautas, tuntininkas, draugininkas, Lietuvos skautijos tarybos narys	9 metai	Šiauliai
I6	Moteris	13	Skautė, skilties skiltininkė	8 metai	Šiauliai
I7	Vyras	13	Skautas	4 metai	Šiauliai
I8	Vyras	17	Patyręs skautas, draugovės vadovės pavaduotojas	4 metai	Šiauliai
I9	Moteris	15	Patyrusi skautė	4 metai	Šiauliai
I10	Vyras	13	Skautas	2 metai	Šiauliai
I11	Vyras	15	Patyręs skautas, skilties skiltininkas	4 metai	Šiauliai
I12	Moteris	16	Patyrusi skautė, skiltininkė	2 metai	Šiauliai

Vyriausioji skautininkė
IEVA ŽILINSKIENĖ
(Pareigos)
(Vardas, pavardė)

SUTIKIMAS

2014-04-19
(Data)

Sutinku, kad Edita Vinickytė, Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Tarpkultūrinio ugdymo ir tarpininkavimo magistrantūros II kurso studentė, mokslinio tyrimo (*Vyriškumo konstravimas neformaliojo ugdymo organizacijoje: Šiaulių krašto skautų atvejis*) metu stebėtų Šiaulių krašto skautų veiklą ir atliktų reikalingus interviu su LS nariais.

[Signature]
(Parašas)

Lietuvos skautijos
Vyr. skautininkė
Ieva Žilinskienė
(Vardas, pavardė)

ILIUSTRACINĖ MEDŽIAGA

3 pav. Patyrusio skauto uniforma
(Šaltinis: asmeninis archyvas)

4 pav. Skautų rikiuotė
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

5 pav. Raportai skautų rikiuotės metu
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

6 pav. Saliutavimas
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

7 pav. Įžodžio daivimo ceremonija
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

8 pav. Įžodžio daivimo ceremonija. Mazgų rišimas
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

9 pav. Pietūs
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

10 pav. Laužo kūrimas
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

11 pav. Žaidimai aplink laužą
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

12 pav. Oreintacinis žaidimas kukurūzų labirinte
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

13 pav. Skautai
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)

14 pav. Skautų susitikimas Šiaulių universiteto biblikeoje
(Šaltinis: skautės Faustos Roznytės asmeninis archyvas)